

Sámedikki dievasčoahkkin Čoahkkingirji 01/19

Ávjuvárgaidnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Áigi: 05.03.2019 - 08.03.2019
Báiki: Kárašjohka

Sajis

Arild Pettersen Inga
John Kappfjell
Jørn Are Gaski
Per Mathis Oskal
Ronny Wilhelmsen
Tom Christer Sottinen
Tom Christer Sottinen
Anders Somby jr.
Arthur Tørfoss
Isak Mathis O. Hætta
Lars Filip Paulsen
Kjellrun Wilhelmsen
Toril Bakken Kåven

Bellodat

AP/BB
AP/BB
AP/BB
AP/BB
AP/BB
AP/BB
AP/BB
FL
Frp
GDS
H
NORD
NORD

Permišuvdna 05. - 06.03.19 Astrid Kalvemo su sajis

Permišuvdna 06. - 08.03.19 Siw Line Thomassen
su sajis

Aili Guttorm
Ann Karin Kvernmo
Anne Henriette Reinås Nilut
Gunn Anita Jacobsen
Karen Anette Anti
Klemet Erland Hætta
Mathis Nilsen Eira
Niko Valkeapää
Nils Mikkelsen Utsi
Nora Marie Bransfjell
Piera Heaika Muotka
Runar Myrnes Balto
Sandra Andersen Eira
Tor Gunnar Nystad
Jovna Vars Smuk
Márjá-Liissá Partapuoli
Kåre Ivar Olli
Ann-Elise Finbog
Elisabeth Erke
Hans Ole Nilsen Eira
Ellinor Marita Jáma

NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR
NSR/Sáb
NSR/Sáb
PPU
SFP
SP
SP
ÁaSG

Permišuvdna 05.03.19 li oktage várreláhttu

Permišuvdna 0.03.19 dii 15.00 - 08.03.2019. li
oktage várreláhttu

Várreláhttu

Astrid Kalvemo
Klemet Klemetsen
Kjetil Romsdal
Siw Line Thomassen
Viktor Bomstad
Kurt Wikan
Nancy Porsanger Anti

Bellodat

AP/BB
Árja
NORD
NORD
NSR
SP
SP

Jørn Are Gaski sajis 05.-06.03.19

Toril Bakken Kåven sajis 06.-08.03.19

Nancy Porsanger Anti sajis 08.03.19
Permišuvdna: 08.03.19 Kurt Wikan su sajis

Permišuvnnat

Bjørn Inge Mo
Synnøve Søndergaard
Inger Eline Eriksen Fjellgren
Sandra Márjá West
Thomas Áhrén

Bellodat

AP/BB
AP/BB
Árja
NSR
NSR

Sadjásaš:

Per Mathis Oskal

li oktage várreláhttu.

Klemet Klemetsen
Viktor Bomstad

Permišuvdna 05.03.19-
08.03.19. li oktage
várreláhttu

Tor H. Mikkola
Cecilie Hansen

PPU
SP

Kjetil Romsdal
Nancy Porsanger Anti

Saksliste

001/19	Vuođđudeapmi
002/19	Sámediggeráđđi doaibmadieđáhus
003/19	Ođđa áššiid dieđiheapmi
004/19	Gažaldagat Sámediggeráđđái
005/19	Sámediggeráđi dásseárvopolitihkalaš čilgehus veahkaválddi birra sámi servodagas
006/19	Sámedikki vuordámušat ON:ii ja stáhtaide riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas
007/19	Sámedikki cealkámuš 2019 eanadoallošiehtadallamiidda
008/19	Dálkkádatrievdan ja vuoiggalaš ovdáneapmi
009/19	Etihkalaš njuolggadusat Sámedikki politihkáriidda - rievdadeamit
010/19	Sámedikki jáhkediađáhus 2018
011/19	Finnmárkkulága rievdan Finnmárkku ja Romssa fylkkaid ovttastahttima oktavuodas
012/19	Lahtuid váljen Sámedikki lávdegottiide
013/19	Virgelohpeohcamuš - Inger Eline Eriksen Fjellgren
014/19	Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2020 čoahkkinplána

Ášši 001/19	Sámedikki dievasčoahkin	05.03.2019-08.03.2019
-------------	-------------------------	-----------------------

Vuodđudeapmi

	Áššennr. 19/814
--	--------------------

Dievasčoahkinjođihangotti árvalus

08.02.19 beaiváduvvon gohččun árvaluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuvvo

Sámedikki dievasčoahkin - 001/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.03.2019 dii. 09.10.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Dievasčoahkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tom Sottinen, dievasčoahkinjođiheaddji	

DC - Mearrádus:

08.02.19 beaiváduvvon gohččun árvaluvvon áššelistu, prográmma ja sárdnunáigi dohkkehuvvui.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 05.03.2019 dii. 09.15.

Ášši 002/19	Sámedikki dievasčoahkkinn	05.03.2019-08.03.2019
-------------	---------------------------	-----------------------

Sámediggeráđđi doaibmadieđáhus

	Áššennr. 19/136
--	--------------------

Áššeovddidus

1 Álgu

Dán dieđáhusas guoská áigodahkii 09.11.18 - 08.02.19 ja lea čadnojuvvon Sámedikki 2018/2019 bušehtti.

Sámediggeráđđi lea dán áigodagas doallan guokte fysalaš čoahkkima ja telefončoahkkimiid vahkkosaččat, ja lea meannudan oktiibuot 172 ášši.

Nugo oidno geahčastagas <https://samediggi.no/Arrangementer>, de lea ráđđi searvan maddái ollu čoahkkimiidda ja ovddastemiide.

2 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat ja dárogiella leat ovttárvosaš gielat

Sámegielaid geavaheapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttu:

- Sii geat ássat sámegiel hálddašanguovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš áshusaiguin.

Guovttegielatdoarjja suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda

Sámediggi lea sádden juolludanreivviid guovttegielatdoarjagiid 2019 ektui suohkaniidda ja fylkkasuohkaniidda sámegiela hálddašanguovllus.

Guovttegielatvuođadoarjaga mihttu lea ahte sámegiel hálddašanguovllu ássi beassá geavahit sámegiela go gulahallá almmolaš áshusaiguin ja álbmogis lea vejolašvuohta oahppat ja ovddidit sámegiela. Bálvalanoasi ulbmilolahusa eavttut lea ea.ea. ahte leat sámegielat bargit suohkanis, dokumeanttat ja skovit leat sámegillii, ruovttusiiddut sámegillii, almmolaš vistit galbejuvvon sámegillii, sámegiella dearvvašvuođa- ja sosiálasuorggis ja suohkana hálldahusas ja ahte stورات oassi álbmogis lea sámegieloahppu vuođđoskuvládásis.

Sámediggeráđđi lea juolludan ovddidanoasi suohkaniid ja fylkkasuohkaniid 3-jagi doaibmaplána 2019-2021 vuodul. Ovddidanoasi ulbmilolahusa eavttut lea ahte gieldda lágida Sámegeiela ovdánahttin doaimmaid mánáide ja nuoraide, ja ahte gieldda lágida sámegeiel doaimmaid gieldda álbmogii. Fylkkagielddaid ulbmilolahusa eavttut lea ahte fylkkagieldda ruhtada doaimmaid mat ovddidit ja nannejit sámegeiela fylkkagieldda ovddasvástáduš surggiin.

Politiikkaš čoaččimat hálddašanguovllu suohkaniiguin

Sámediggepresideanta doallá politiikkaš čoaččimiid hálddašanguovllu suohkaniiguin juohke jagi. Sámediggepresideanta lea guovvamánu 2019 álggus doallán politiikkaš čoaččimiid Divttasvuona suohkaniin, ođđa Hápmira suohkana ovttastahttin bargojoavkkuin ja Guovdageainnu suohkaniin. Ráđđeláhttu Mikkel Eskil Mikkelsen ja Berit Marie E. Eira leaba maid searvan muhtin čoaččimiidda. Čoaččimis lea leamaš áššiin earret eará guovttegielatvuoda ovttasbargošiehtadusa birra – čuovvoleapmi ja diehtujuohkin, diehtujuohkin Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jagi birra, ságastallan Giellalápmi/Giellalápmi/Giellalokten birra ja dan čuovvoleami.

Sámediggepresideanta čoaččinnasttii Málavuomi suohkaniin ođđajagimánu álggus. Čoaččimis muitaluvvui barggu birra ásahit sámi giellaguovddáža Málavuopmái ja doppe lei maid diehtujuohkin sámegeielaid hálddašanguovllu birra. Sámeskuvlla skuvlasáhttodili birra maid ságastalle dán čoaččimis. Čoaččimis oassálasttii maidái Romssa sámeskuvla.

Sámegeielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovddidit sámegeiela

Giellaguovddážit – njuolggodoarjja

Sámediggi lea sádden 2019 juolludanreivviid giellaguovddážiidda doarjagiid ektui.

Sámediggeráđđi lea juohkán giellaguovddážiid aktivitehtadoarjaga iešguđetge

giellaguovddáža doaibmaplánaid 2019 - 2021 vuodul.

Doarjja sámi giellaguovddážiidda lea vuoruhuvvon dasa ahte lágiduvvojit giellakurssat ja giellaarenat báikkálaččat iešguđege dásiide. Sámi álbmot galgá sáhttit searvat doaimmaide ja dakko bokte sihke oahppat ja geavahit sámegeiela árrjalaččat buot servodatsurggiin. Giellaguovddážit galget maid sáhttit čohkket ja almmuhit báikenamaid dán guovlluin maid Sámediggi vuoruhá.

Giellaprošeavttat – ohcanvuđot doarjja

Giellaprošeavttat leat almmuhuvvon ohcan ládje ja leat juo bohtigoahtán ohcamat dán jagi.

Ohcamat meannuduvvojit dađistaga.

Sámediggi háliida ahte erenoamážit máttá-, julev- ja márkosámi guovllut ohcet doarjaga giellaprošeavttaide. Lea rahppojuvvon vejolašvuhta ahte giellaguovddážit diein guovlluin sáhttet ohcat doarjaga vuoruhemiide: "Gielladišundoaibmabijut ja buorit giellaarenat" ja "Ovddidit málliid vai giellaresurssat mat leat guovllus oktiibuot sáhttet váikkuhit giellaoahpahusa".

Go dán jagi lea riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jahki, de lea ráhpon vejolašvuhta buot giellaguovddážiidda ohcat doarjaga vuoruhemis: "Gielladoaibmabijut čalmustit riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jagi 2019".

Stipeanda joatkkaskuvlaohppiide – ohcanvuđot doarjja

Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide

Dál lea joatkkaskuvllaohppiin vejolašvuohta ohcat giellamovttiidanstipeandda, ja mii leat ožžon juo sullii 250 ohcama. Ohcanáigi lea rabas ođđajagimánu gaskamuttuin gitta njukčamánu 31. beaivái. Oahppit iešguđet gielladásis ja –gielain leat ohcan. Go lohka sámegeiela vuosttášgiellan, de lea stipeandda sturrodad aliduvvon 9 000 ruvdnui. Ohppiidlogut čájehit ahte lea munni rievdatkeahces bušeahhtarámmas smávit lasáhussii. Eará stipeanddat sturrodagat leat seamma dásis go ovdal.

Stipeanda julev- ja lullisámegeiela studeanttaide

Dan oktavuodas go Sámediggái fievrividuvvojedje ruđat julevsámegeiela, máttasámegeiela ja márkosámi guovllu nannemii lea Sámediggi ásahan ođđa stipeandaortnega. Stipeanda galgá váikkuhit dan ahte eambbogad namuhuvvon guovlluin válddášedje alit oahpu sámegeielas. Stipeandaortnet lea almmuhuvvon.

Julevsámi riektáčállinrávagirji – prošeakta

Julevsáme tjállemnjuolgadusá - riektáčállinrávvgat julevsámegillii

Hálddahuslaš bargu álggahuvvui 2018:s. Vai prošeakta lihkostuvašii lea deatalaš ahte julevsámi giellabiras Ruota bealde lea mielde dán barggus. Danne leat sámedikki Norggas ja Ruotas ráhkadan oktasaš prošeaktaplána. Áššedovdijovkui leat nammaduvvon gávccii olbmo; njeallje Ruota beali miellahtu ja njeallje Norgga beali miellahtu. Joavkomiellahtut leat 2018 skábmamánu álgán jorgalit/heivehit davvisámi riektáčállingihppaga «Riektáčállinrávvgat» julevsámegillii. Bargojoavkku vuosttaš čoahtkin lea plánejuvvon dollojuvvot 2019 njukčamánu.

Sámi Giellagáldu – prošeakta

Sámi Giellagáldu lea bajimus normerenorgána sámegeielaid fágalaš gažaldagain. Sámi Giellagáldu bargun lea ođđa terminologija ja čállingiela norpmaid normeren, ja giellagáhtten. Sámi Giellagáldu davvisámegeiela giellajuogus čoahtkanii oktii raporterenaigodagas ja normerii 35 ođđa tearpma davvisámegillii. Dasa lassin giellajuogus normerii ahte dahkkinomeniid sáhtá dál čállit guovtte láhkai: juogo nu ahte diftonga njuolgá dego omd. *oahpaheddjiid* dahje nu ahte diftonga seailu omd. *oahpaheaddjiid*.

Julevsámegeiela giellajuogus čoahtkanii oktii raporterenaigodagas ja normerii 66 ođđa tearpma julevsámegillii. Lullisámegeiela giellajuogus ii leat čoahtkanan raporterenaigodagas.

Muđuid lea Sámi Giellagáldu rávven giellageavaheaddjiid giellagažaldagain Giellagáldu fállá nuvtá gielalaš čállinrávvgiid giellageavaheddjiide. Sámi Giellagáldu searvvai maiddá Sámedikki giellakonferánsii guovvamánu. Sámi Giellagáldu čalmmustahtii doaimmaidis sierra diehtjuohkinloavkkuiguin sihke Sámedikki giellakonferanssas Romssas, Sámi álbmotbeaivvedoaluin Anáris ja Johkamohki márkaniin. Ođđa tearpmat leat sámegeiela geavaheami eaktun beaivválaš hállangielas, čálalaš gielas, mediain, sosiálamediaain ja buot eará giellageavahanarenain. Sámi Giellagáldu lea dán áigodagas registreren sullii 1000 ođđa tearpma digitála tearpma- ja sátnebáŋkui <http://satni.org>. Buot ođđa tearpmat almmuhuvvojit maiddá Sámi Giellagáldu neahttasiidduin <http://giella.org>.

Sámediggeráđi mihtun lea, ahte sámegeielaid normerenbargu čađahuvvo riikka rájaid rastá. Ollislaš giellapolitiikka gáibida ovttasbarggu riikarájaid rastá go sámegeielaid giellarájat eai čuovo riikarájaid. Sámediggeráđi atná davviriikkalaš giellaovttasbargu dehálažžan sámegeielaid oktasaš vuoddu seailuheami dáfus vai sámegeielaid sáhtá geavahit ja daiguin sáhtá gulahallat riikarájain beroškeahttá. Sámediggi leage vuoruhán fásta ruhtadeami Sámi Giellagáldu Norgga beale goluide, muhto Suoma ja Ruota bealde ii leat bistevaš ruhtadeapmi sajis. Maiddá dálá organisašuvdnamále dagaha čuolmaid. Sámediggi lea váldán dáid hástalusaid ovdan sámeministariid ja

sámediggepresideanttaid čoahkkimis ja dáhtton davviriikkalaš sámeáššiin vástideaddji virgeolmmošorgánas (Nordiskt ämbetsmannorgan för samiska frågor/NÅS) veahki dáid čuolmmaide. NÅS lea ásahan sierra bargojoavkku, mas lea áigemearri miessemánu 2019 rádjai árvalit Sámi Giellagáldu organisašuvdnamálii guoski hástalusaide čovdosa. Norgga eiseválddit (Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta) jođihit dán barggu. Dát bargojoavku lea deaivvadan vuosttas geardde ođđajagimánu loahpas.

Sámi Giellagáldu lea dál Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) vuollásaš *davviriikkalaš sámi giellaovttasbargoorgána*, mii doaibmá Norggas, Ruotas ja Suomas. Sámi Giellagáldu giellajuhkosiid mandáhtaáigodagat nogai juovlamánus 2018:s. Sámi Parlamentáralaš Ráđđi nammadii ođđajagimánus 2019:s ođđa áirasiid giellajuhkosiidda. Giellajuhkosiin lea mandáhta jagi 2019 lohppii. Ođđa giellajuhkosat eai leat vuos čoahkkanan. Rájáid rasttildeaddji giellaovttasbargu lea joatkašuvvan geassemánu 2018 rájes gáržžiduvvon hámis uhcit bargoveagain ja uhcit ekonomalaš resurssaiguin Sámedikkiid gaskasaš ovttasbargun. Sámedikkít vástidit ovttas Sámi Giellagáldu ruhtadeamis jagi 2019 lohppii. Ovttasbarggu jođiha Suoma Sámediggi.

Sámi báikenamat

Sámediggi lea rávven báikenamaid earret eará Porsánggus, Ánddas ja Gáivuonas. Sámediggi lea maid addán loahpalaš rávvaga movt *Nye Namsos kommune* namma lea sámegillii.

Sámediggi lea oasálastán ráđđádallančoahkkimis Norgga kártadoaimmahagain ja Norgga giellaráđiin. Sámediggi lea maid buktán gulaskuddankommentáraid ođđa báikenammaláhkaevttohussii.

Sámediggi lea dán áigodagas leamaš logaldallamin báikenammalága, nammaáššiid proseassaid, ja sámi báikenamaid dili birra Hárstáid suohkanii.

Váibmogiela čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Sihkkarastit ja ovddidit sámegielaid boahhteáiggi

Konsultašuvnnat Váibmogiela birra

Sámediggi ja Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta leat álggahan konsultašuvnnaid Váibmogiela evttohusaid birra. Plána mielde galget konsultašuvnnat lea geassái loahpahuuvon, ja mielddisbuktit stuorradiggeproposišuvnna NAČ 2016:18 čuovvuleapmin. Konsultašuvdnabohtosiid ja Sd.prp.evttohusa ovddidit Sámediggái gieđahallamii.

Giellalokten

Sámediggi lea mearridan ahte Giellalokten – Sámedikki strategijat sámegillii 2018 juovlamánus. Giellalokten lea Sámedikki iežas Váibmogiela čuovvuleapmi. Okta ángiruššansurggiin dán strategijas lea sámegielaid oainnusmahttin. Okta doaibmabijuin dán ángiruššansuorggis lei lágídit sámi giellakonferánssa. Mihttomearri giellakonferánssain lei markeret Sámedikki barggu sámegielaid nannemiin ja ovddidemiin – Giellalokten. Konferánssa markerii maid Sámedikki lágídemiid álggu riikkaidgaskasaš eamiálbmotgiellajagi oktavuodas.

Sámedikki giellakonferánssa

Sámedikki giellakonferánssa lágíduvvui Romssas guovvamánu 4. ja 5. beaivvi, konferánssa lágíduvvui Clarion Hotel The Edge. Konferánssii ledje dieđihan 304 oassálasttii. Konferánssa maid streamejuvvui, ja ledje eanemustá 504 geat čuvvo streamema konferánssa vuosttaš beaivvi, mii lea ođđa olahus Sámedikki streamemis. Konferánssa dulkojuvvui dáro-, eangalas, davvi-, julev- ja lullisámegillii. Konferánssa galggai čalmmustit iešguđet sámegielaid ja doppe galge digaštallat iešguđet giellapolitihkalaš fáttáid. Konferánssii serve olu giellabargit ja giellaberošteaddjit miehta Sámi, maiddá

Ruota ja Suoma bealde. Olles Sámediggeráđđi searvvai maid konferánsii.

Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jahki

Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgielaid jahki álggahuvvui ođđajagimánu 28. b. almmolaš doaluiguin UNESCO:s Parisas ja guovvamánu 1. b. ON:as New York:as. Presideanta Aili Keskitalo searvvai sáhkavuoruin goappašiid dilálašvuodain, sihke dego stivrenjoavkku mieljođiheaddjin ja ártalaš guovllu ovddasteaddjin. Sáhkavuoruin son deattuhii earret eará ahte giellateknologijja lea dehálaš ovddidan dihte eamiálbmot gielaid ja ahte teknologalaš gaska lea áittan eamiálbmot gielaide. Giellateknologijja ja giellaovttasbargu riikkarájáid rastá leat go ártalaš guovllu deháleamos áŋgiruššansuorggit giellajagi oktavuodas. Goappašiid doaluide ledje searvan ollu ovddasteaddjit miehtá máilmmi ja ON vuogádagat lohpidit váldit eamiálbmotgielaid seailuheami iežaset alladási čoahkkimiidda ovddasguvlui. Giellajagis lea sierra ruovttusiidu gos gávdná eambo dieđuid dan birra, makkár ovttasbargoguoimmit doppe leat ja iešguđetge doalut. Sámediggeráđđi ávžžuha sihke áirasiid ja earáid fitnat geahččame siiddu dáppe <https://en.iyl2019.org/>.

Ođđa sámi giellaguovlu

Sámedikkis lei fáladatgilvu ođđa ekonomalaš doarjjamodealla birra sámi giellagiellaide. Fáladatgilvu rahppui 01.11.18. Gilvvus bođii dušše okta fáladat, man Noodt & Reiding fálai. Sámediggi juolludii barggu Noodt & Reiding fitnodahkii guorahallat ođđa doarjjamodealla mii heive ođđa giellaguovllu ortnegii (Sámedikki dievasčoahkkinášši 053/18 Sámi giellaguovlu). Sámedikkis lea leamašan álggahančoahkkin Noodt & Reiding fitnodagain, ja bargu lea sin bealis álggahuvvon. Suohkanat bovdejuvvot searvat barggu referánsajovkui. Noodt & Reiding guorahallan ja árvalusat ođđa doarjjamodellii galget plána mielde gárvánit geassemánu 2019. Evttohus galgá harmoniserejuvvot konsultašuvdnabohtosiidda láchkarievdadusaid birra, ja ovddiduvvot Sámedikki dievasčoahkkimii gieđahallamii.

Oassálasin Romssa fylkkasuohkana sámekonferánsas

Presideanta Aili Keskitalo oassálasttii Romssa fylkkasuohkana sámekonferánsas skábmamánu 8. – 9. b. 2018. Presideanta lei bovdejuvvon sáhkavuoro doallat dan birra mo sámegiella sáhtá inspireret ássanmiela, entreprenevruvuođa ja báikebivnutvuoda. Presideanta geavahii vejolašvuoda muitalit Sámedikki giellaáŋgiruššama Giellaloktema birra. Son deattuhii earenoamážit dárbbu sámegiel gealbbu loktet ja sámegielagiid rekruteret gielladaid ja almmolaš hálddašeamis, ja dárbbu ahte buot ásuhusat ja servodaga aktevrrat váldet stuorát ovddasvástádusa sámegielaid oainnusmahttimis ja ovddideamis. Ovttasbargu iešguđet aktevrraiguin lea hui guovddázis sámegielaid nannemis boahtteáiggis.

3 Máhttu

Servodatmihttomearri:

Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuolta ja gálggat maiguin sihkarastá ja ovddida gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámi mánáin lea kvalitatiivvalaččat buorre mánáidgárdefálaldat mas vuodđun leat sámi árvvut, sámi kultuvra ja árbediehtu.

Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – sámi mánáidgárddit ja ossodagat:

· Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagat dárogiel mánáidgárddiin lea fálaldat mas vuodđun lea sámi giella ja kultuvra.

Sámediggi lea dán áigodagas loahpahan doarjjaohcamiid gieđahallama sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat. Lea juolluduvvon kr. 7.149.772 dán poasttas ja juogaduvvon 32 mánáidgárdái, main 22 leat sámi mánáidgárddit ja logi leat sámi ossodagat dáža mánáidgárddiin.

Sámediggi registrere ahte 689 máná leat dainna ortnegiin ožžon sámi mánáidgárdefálaldaga juogo sámi mánáidgárddis dahje sámi ossodagas dáža mánáidgárddis.

Sámi mánát ođđa searvelanjain – prošeakta

Prošeakta galgá ulbmillaš doaibmabijuiguin loktet gealbbu sámi mánáidgárddiin, earret eará pedagogalaš lahkoneami rievvademiin nu ahte mánáidgárddiid vuodđun leat sámi árvvut, sámeigiella, sámi eallinláhki, jurddašeapmi ja áddejupmi bargo- ja oahppanmálliin. Prošeakta galgá mánáidgárdebargiid dahkat ain eanet oadjebassan ja dihtomielalazžan iežaset rolla ektui pedagogalaš barggus sámi mánáidgárddis.

Mánáidgárdeseminára

Skábmamánu 22.b. 2018 dollui mánáidgárdeseminára Kárášjogas Sámedikki politihkkáriidda gos prošeavtta sisdoallu čielggaduvvui ja maid man stuora árvu sámi mánáid boahttevašáiggis lea olles sámi servvodahkii. Presideanta Aili Keskitalo doalai rahpansága ja jođihii seminára. Logaldallit ledje prošeaktajođiheaddji OI-Johán Sikku, prof.em. Asta Mitkija Balto ja oahpaheaddji mánáidgárdeoahpahusas Sámi allaskuvllas Anne Ingebjørg Eriksen.

Miehtá sámi ovttasbargu

Prošeakta Sámi mánát ođđa searvelanjain lea oassin Sámi Parlamentáralaš ráđi (SPR) doaibmaplánas. Danin lea Interreg (Interregionalt samarbeid mellom europeiske regioner og EU) prošeaktaohccámuš válbmema vuolde Ruota ja Suoma beal sámedikkiin, gos Oahpahusguovddáš Suoma bealde ja Sámeskuvlastivra Ruota bealde maid leat oasseváldit. Sámediggi Norgga bealde lea maid ovttasbargoguoibmi dás. Ohcamat galget gárvvistuvvot guovvamánus 2019. Interregprošeakta boahtá de johtui borgemánu 2019.

Šiehtadus Sámedikki ja Sámi allaskuvla gaska.

Sámediggeráđđi lea soahpan Sámi allaskuvllain álggahit aktasašbarggu ovddidit dutkamiid, oahpahusaid ja gelbbolašvuodáloktema sámi mánáidgárddiin. Sámediggeráđđi lea 18.12.18 dohkkehan prinsihpalaš sisdoalu šiehtadussii Sámi allaskuvllain. Loahpalaš sisdoallu šiehtadusas válbmejuvvui 17.01.19. Vuolláičállinseremoniija plánejuvvo čađahuvvot 2019 guovvamánu.

Gelbbolašvuodálokten

Prošeakta lea ásahan aktasašbargojoavkku Sámi allaskuvllain ovddidit strategijaid ja doaimmaid mánáidgárddiid gelbbolašvuoda loktemii.

Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu

Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahput gos sámi studeanttat váldet oahpu, leat mánggain universitehtain, muhto lea dušše Sámi allaskuvlla mii čuovvu Sámi mánáidgárdeoahpu rámmaplána. Danin prošeakta lea álggahan ovdánahttinbarggu hukset ovttasbarggu eará universitehtaiguin maid mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu ektui.

Gelbbolašvuođaguovddáža ásaheapmi

Følgegruppa for barnehagelærerutdanningen (BLU) lea raporttastis evttohan ahte Sámi allaskuvlii ásaheavvu gelbbolašvuođaguovddáš mii doarju buot mánaidgárdeoahpaheaddjeoahpuid universitehtain ja allaskuvllain Norggas sámi sisdoalu ektui. Sámediggi ja Sámi allaskuvla leat gulahallan dán áššis ja Sámi allaskuvla lea lokten ášši gieđahallamii universitehta- ja allaskuvlaráđđái (UHR-sámi) čoahkkimii 27. ja 28.02.2019.

Prošeakta jođiha evttohusa viiddidit mandáhta gelbbolašvuođaguovddáži vai lea doarjjan maid sámi studeanttaide.

Ráđđádallankonfereansa - árraságastallamat

Prošeakta lea pláneme doallat dutkiiguin unnit ráđđádallančoahkkimiid / árraságastallamiid guovvamánu ja njukčamánu mángga guovllus Sámis. Ulbmiljoavkkus leat mánaidgárdeeaiggádat, jođiheaddjit, pedagogat, eiseválddit dego suohkanat ja fylkkat ja iežá berošteaddjit. Doppe galgá čielggaduvvot got mánaidgárdepedagogihkka sáhtá ovddiduvvot sámi vuogi mielde. Prošeakta lea ásahan aktasašbargojoavkku Sámi allaskuvllain.

Pilohtamánaidgárddiid váljen

Prošeakta lea bidjan johtui barggu mas čielggadit makkár vuogiin ferte bargat jus galgá máhttit ovdánahttit sámi mánaidgárddiid gos lea vuolggasadji sámi árbevirolaš árvvuin ja máhtus. Prošeakta lea dán vuođul bargame hábmēt čielga vuođu pilohtamánaidgárddiid váljemii.

Dutkan prošeavtta oktavuodas

Sámedikkis ja Norgga dutkanráđis lei diehtujuohkin ja ráđđehallančoahkkkin

Oslos skábmamánu 27.- 28.b 2018. Das čielggaduvvui maid vejolašvuođat ruhtadit omd. doavttergrádadutkama sámi mánaidgárdepedagogihkas ja maid iežá oanit dutkanprošeavttaid regionála dutkanfoanddaid boktu. Prošeakta ja alitoahpu ja dutkama ossodat jotket dán plánema.

Dutkanfierpmádat ja dutkan sámi mánaidgárdepedagogihkas

Prošeakta lea ovttas Sámi allaskuvllain bargame ásaheit dutkanfierpmádaga gos universitehtat Norgga, Suoma ja Ruota bealde Sámis váldet oasi ovddideame dutkama sámi mánaidgárdepedagogihkas. Ulbmil lea oážžut johtui vuosttaš PHD dutkama giđđat 2019 ja lasi dutkamiid čakčii.

Oahppomátki

Prošeakta lei oasálaš Sámi allaskuvla oahppanmátkkis Walesii golgogtmánu 1.-5.b 2018 oahppan dihte giellaoahpahanvugiid birra. Diehtu ja máhttu Walesa giellabarggu lihkostuvvamis adnojuvvo ávkin prošeavttas ovddidan dihte giellabarggu sámi mánaidgárddiin.

Gursabeaivi Reggio Emilia filosofijjas ja pedagogihkas

Ođđajagimánu 3.b 2019 lei prošeaktajoavkkus gursabeaivi Bodenis Reggio Emilia filosofija ja pedagogihka birra, ja erenomážit got sii leat organiseren ja got sii doalahit sin erenomáš pedagogihka dakkár máilmmiin gos mainstream oahpaheapmi lea suddjejuvvon lágaid, oahppoplánaid, oahpaheaddjeoahpahusaid, gelbbolašvuođaloktemiid ja oahppomateriálaid bokte. Doppe leat buorit ovdamearkat go galgat ráhkadit bargovugiid sámi kultuvrra vuođul ja doalahit sámi árvovuoddu pedagogihkas ja didaktihkas.

Diehtujuohkin

Prošeaktajoavku lea juohkán dieđuid prošeavtta birra

- Sámedikki árvo semináras Romssas. 13.11.18
- Rájiid rastá skuvlaprošeaktajovkui Kárašjogas. 04.12.18

Prošeakta lea oktasašbargočoahkkimiid doallan

- Vuodđooahpahušjuhkosiin Álttás 15.11.18
- Giellaossodagain Guovdageainnus 21.11.18
- Alit oahpu- ja dutkanossodagain Romssas 06-07.12.18
- Sámi allaskuvllain aktasašbarguid birra 17.01.19, 22.01.19 ja 29.01.19.

Prošeakta lea maid dieđuid čohkkema ja aktasašbarguid dihte oasálastán

- REKOMB, regional ordning for kompetanseutvikling i barnehagen. Fierpmádatčoahkkinn Oslo 08.11.18.

- Sámedikki giellakonfereanssas Romssas 4. ja 5.2.2019

Giellabargu mánáidgárddiin

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Mánát ohppet, nannejit ja ovddidit sámegielaset mánáidgárddiin.

Doarjja sámi giellaoahpahussii – ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – sámi giellaoahpahuš:

Mánáidgárddit fáallet sámi giellaoahpahuša.

Sámediggi lea dán áigodagas loahpahan doarjjaohcamiid gieđahallama sámi giellaoahpahussii mánáidgárddiin. Lea juolluduvvon kr. 2.535.000 doarjjan 32 mánáidgárdái miehtá riikka. Válđooassi mánáidgárddiin sámegiela oahpahušain leat Romssa fylkkas, gos 134 máná ožžot sámegiela oahppofálaldaga.

Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – prošeavttat ja ovddidanbargu:

Alla kvalitehta mánáidgárddiid sámegiela ja kultur bargguin

Ledje boahtán 21 ohcama Prošeavttat ja ovddidanbargu ortnegii, maid ohcansubmi buohkanassii lei badjel njeallja miljovna. Lea juolluduvvon doarjja 17 ovddidanprošektii. Prošeavttain lea guovddážis mánáidgárddiid juohkebeaivválaš giela nannen báikkálaš, árbevirolaš kultuvrrain. Mánáidgárddi fysalaš biras lea deatalaš giellabargui. Doarjja lea juolluduvvon earret eará Giellačeahppi prošeavttaide mánáidgárddiin sihke davvi- ja máttasámi guovlluin.

Pedagogalaš ávdnasat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámi mánáin leat sámi girjijt ja duhkorasat mánáidgárddiin.

Sámeálbmotbeaivvi oktavuodas leat ollugat jearahallan pedagogalaš dahkosiid ja ávdnasiid mat lea heivehuvvon mánágáddiid ahkejoavkkuide. Čájehuvvo ahte mánáidgárddit dárbašit guovddáš dieđuid sápmelaččaid ja sámi diliid birra vuosttažettiin danin ahte mánáidgárdebargiid gelbbolašvuoda loktet. Stuorra oassi sis geat Sámedikkiin leat oktavuoda váldán leat dáža mánáidgárddit mat eai goassege leat bargan sámi fáttáiguin mánáidgárddis, muhto geat dál áigot dan vuoruhit dan dihte go mánáidgárddiid rámmaplána dan gáibida. Mánáidgárddiin lea leamaš stuorra beroštupmi Sámedikki koaffariidda main lea sámi sisdoallu. Luoikamii lea dál guhkes vuordinlistu.

Doarjjaortnega mihttomearri – pedagogalaš ávdnasat:

Mánáidgárddiide lea álki fidnet pedagogalaš ávdnasii main lea sámi sisdoallu.

2018:s ledje dušše guokte ohcama pedagogalaš ávdnasat ja duhkorasat ortnegii. Doarjja juolluduvvui Davvi Girjái ávnnaspáhka ovddideapmái pedagogalaš ávdnasiiguin, mii čájeha mo sápmelaččat hálddašit luonddu ja geavahit dan resursan, ja Statped:i matematihkkagirjji ovddideapmái, mii galgá movttiidahttit matematihkkaberoštumi mánáidgárddiin.

Sámi sisdoallu skuvllas

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

· Sámi ohppiid oahpaheamis sáme gielas ja sáme giellii lea buorre kvalitehta.

Oahppoplánaid revideren - prošeahta

Oahppoplánaproseassa lea joavdan nuppi dássái fágaođasmahttima oktiibuot golmma dásis. Sámedikkis leat sierra oahppoplánajoavkkut sáme gielas 1, sáme gielas 2 ja duojis. Sámediggeráđđi háliidii ahte duodjái ásahuvvo sierra joavku. Sámediggi čuovvu dáid joavkkuid hui lávga. Buot eará oahppoplánajoavkkuin lea sámi ovddasteapmi nannejuvvon guvttiin ja golmmain ársiin, ja dat galget ovddidit našuvnnalaš ja sámi oahppoplánaid fágas. Lassin dasa lea Sámediggi ásahan sierra referánsajoavku. Sámediggi lea mielde golmma fágaidrasttideaddji fáttá oahppoplánajoavkkus mat galget leat čađačuovvu buot fágain oahppoplánabuktosis. Golbma fágaidrasttideaddji fáttát leat: dearvvasvuohhta ja eallimis birgen, demokratiija ja mielborgárvuohhta ja guoddevaš ovdáneapmi.

Odne leat 48 olggobeali oahppoplánaovddasteaddji iešguđet oahppoplánajoavkkuin. Lassin dasa lea Sámediggi ásaheamen oahppoplánajoavkkuid sámi fágaide joatkkaskuvllas, maid dál leat mearridan dán fágaođasmahttimis ovddidit. Sámi oahppoplánaovddasteaddjit lassánit nu ahte gártet várra lagabui 65. Sis lea earenoamáš ovddasvástádus sáme gielfágas ja sámi sisdoalus oahppoplánain. Maiddá našuvnnalaš aktevrain lea ovddasvástádus sámi sisdoalus oahppoplánain.

Vuosttaš oahppoplánaevttohus lea leamaš jearahallamis (smávit gulaskuddan), mii loahpahuuvvi skábmamánu 14. b. Dasa bohte sullii 7000 cealkámuša.

Oahppoplánajoavkkut leat divodan oahppoplánaevttohusaid cealkámušaid ektui, ja muđui bargan ođđajagimánu 25. b. 2019 rádjái oahppanmihttomeriid heivehemiin ođđa gealbodoahpagii ja eará fágaid gealbomihttomeriide. Oahppoplánat leat dál sáddejuvvon Máhtodepartementii ja Sámediggái mearrideapmái.

Sámediggi ja Máhtodepartemeanta galget dál ovdal go oahppoplánat sáddejuvvojit gulaskuddamii, konsulteret sámi sisdoalu birra dábalaš ja sámi buohtalas ovttárvosaš oahppoplánain. Leat šiehtaduvvon hálddahuslaš ja politiikalaš konsultašuvnnat Máhtodepartemeanttain njukčamánu 1. b. 2019 Oslos. Proseassa viidáseappot lea oahppoplánaid sáddet golmma mánu gulaskuddamii njukčamánu 25. b. 2019. Oahppoplánat mearriduvvojit 2019 čavčča.

Gulaskuddanseminára

Sámediggi lea plánegoahtán gulaskuddanáigodagas doallat gulaskuddančoahkkimiid ja -semináraid davvi-, julev- ja máttasámeguovllus ođđa sámi oahppoplánaid birra. Mihttomearri gulaskuddansemináraiguin lea reflekteeret oahppoplánaid sisdoalu birra ja oazžut buriid cealkámušaid sámi plánaide ja oahppoplánaid sámi sisdollui. Sámediggeráđdi doallá gulaskuddančoahkkima/-seminára Divttasvuonas, Troanddimis ja Kárášjogas 2019 cuonomanus ja miessemánus.

Eanet sámi oahppoplánaid duohtandahkan

Sámediggi lea bargamin duohtandahkat sámi oahppoplánaid golmma báhcán čađačuovvu fágii: matematihkka, lášmmohallan (KRØ) ja engelasgiella, main otne eai leat sierra sámi oahppoplánat. Jus Sámediggeráđi gáibádussii miedihit, de oahppoplánat eai gárván gulaskuddamii 2019 njukčamánus kapasitehtasivaid geažil. Sámedikki mihttomearri lea duohtandahkat dáid oahppoplánaid fágaođasmahttima rámmaid siskkoabealde.

Fágaođasmahttima evalueren

Fágaođasmahttima evalueren lea juo jođus. Máhttu galgá geavahuvvot dasa ahte fágaođasmahttima dađistaga justeret ja leat vuođđun boahhtevaš doaibmabijuide. Oahpahusdirektoráhta lea ásahan prográmmastivrra mii mearrida makkár dutkanprošeavttaid galgá álggahit. Sámediggi ii leat jerrojuvvon dahje inkluderejuvvon stivrra ásahanbargui, ja Sámedikki mielas lea earenoamáš moaittehahti go prográmmastivrra lahtuin eai leat vásihusat ja máhttu sámi skuvlla geavahusas.

Sámediggi lea áigodagas geavahan vejolašvuođa cealkámuša buktit prográmmastivrii gokko earret eará leat vuordámušat dasa ahte evalueren maiddái galggašii addit máhttovuođu sámi oahppoplánaid (sámi buohtalas ovttárvosaš oahppoplánat) ja sámi sisdoalu implementeremis skuvllii.

Oahpahuslága revideren

Ráđđehus lea nammadan oahpahusláhkalávdegotti mii galgá geahčadit vuođđooahpahusa njuolggadusaid. Láhkálávdegoddi buktá evttohusas ođđa njuolggadusaide juovlamánu 1. b. 2019 rádjái.

Sámediggi lea áigodagas buktán cealkámuša oahpahusa prinsihpaide ja hástalusaide stivrennjuolggadusaid ektui. Váldu cealkámušas oahpahusa prinsihpaide lea ahte sámi oahpahus fertte buorebut čilgejuvvoat ja nannejuvvoat ođđa oahpahuslágas, ja ahte NAČ 2016:18 Váibmogiela evttohusat ferttejit čuoovvuvvoat dán láhkarevideremis. Hástalusat stivrennjuolggadusaid ektui lea Sámediggi cealkámušastis dadjan ahte njuolggadusat sámi oahpahusa birra eai čuvvojuvvo doarvái bures earret eará danne go skuvlaeagigádat eai dovdda daid. Dasto lea Sámediggi deattuhan ahte láhka ii sihkaraste doarvái bures vuoigatvuođa oahpahussii sámegillii ja sámegielas danne go sámi oahpponeavvuid fidnen ii leat lágas sihkarastojuvvon.

Lea ásahuvvon eksámenjoavku mii galgá eksámenortnega geahčadit. Sámedikki mielas lea moaittehahti go dákkár joavku ásahuvvo almmá Sámedikkiin gulahallamiin. Dat lea dagahan ahte eksámenjoavkkus váilu sámi ovddasteapmi. Oahpahusdirektoráhta lea dadjan ahte eksámenjoavku galgá Sámedikkiin gulahallat.

Ráhkaduvvojit doarjjaávdnasat fágaođasmahttima implementeremii. Sámedikkis lea leamaš mihttomearriin ovddidit sierra sámi doarjjaávdnasiid, muhto váilevaš kapasitehta geažil lea dat hástalus. Danne lea Sámediggi dáhtton Oahpahusdirektoráhta iežaset doarjjaávdnasiid sámegillii jorgalit. Sámediggi fertte árvvoštallat galgat go ovddidit maiddái iežamet, juogo iežamet barguin dahje fáladatgilvvu almmuhemiin. Doarjjaávdnasat galget leat veahkin skuvllii implementeremis.

Joatkkaskuvla

Sámediggi lea nammadan sámi miellahtuid Jo1 Luonddugeavaheami ja Jo2 Designa ja árbeduoji oahppoplánaide. Jo1 oahppoplánajoavku «Design og tradisjonshåndverk og Naturbruk» galgá buktit loahpalaš evttohusa 2019 giđa. Sámediggi lea nammadan miellahtuid prográmmafágaid Jo2

duodjefágii ja Jo2 boazodoallofágii ja Jo3 náhkke- ja sisteduodjefágii, čoarvi-dákti ja metálladuodji, muorraduodjefágii, čuoldin- ja giehtagodđinduodjefágii, ja tekstiiladuodjefágii ja Jo3 boazodoallofágii. Bargu loahpahuvo 2020 borgemánus.

Lied-lávdegotti bargu joatkkaoahpahasain

Máhtodepartemeanta lea nammadan lávdegotti, Lied-lávdegotti, mii galgá árvvoštallat joatkkaoahpahasain struktuvrra ja sisdoalu. Lávdegoddi buvttii juovlamánu oasseárvalusa, mii lea vuođđun válđoárvalussii mii 2019 čavčča galgá buktuvvot. Sámediggi oaivvilda ahte oasseárvalus hui unnán válđdaha hástalusaid sámi joatkkaoahpahasain. Oasseárvalus namuha sámi diibmo- ja fágajuohkima, sámi oahppoplánaid ja ahte gávdnojit guokte sámi joatkkaskuvlla. Oasseárvalus válđdaha iešguđet fágaid, muhto ii sámi fágaid. Válđoárvalus galgá árvvoštallat ja evttohit iešguđetlágan modeallaid joatkkaoahpahasain ohppiid dárbbuid ektui ja bargu- ja servodateallima dárbbuid ektui. Sámediggi čuovvula dán barggu.

Čoahkkín – Den norske forleggerforeningen

Oassin Sámedikki mihttomeari čuovvuleames ahte gozihit sámi sisdoalu skuvllas ja juksan dihtii girjáš demokrátalaš oktasašvuođa mas lea máhttu ja nubbi nuppi áddejupmi, lea sámediggeráđis leamaš čoahkkín Den norske forleggerforeningen nammasaš servviin. Dát searvi ovddasta Norgga oahpponeavvoalmuhedjiid. Čoahkkimis válđdii Sámediggi ovdan váilevaš sámi sisdoalu Norgga oahpponeavvuin, ja hástalus ahte sámit ja sámi fáttát muhtumin leat boastut Norgga oahpponeavvuin.

Lea dárbu juohkit máhttu ja oainnusmahttit sámevuođa dálá skuvllain Norggas. Sámedikkis lei gulahallan servviin dan birra movt Norgga lágáduosat sáhttet gozihit ja sihkkarastit sámi sisdoalu Norgga oahpponeavvuin. Sámediggi ja forleggerforeningen lea viidáset ovttasbargu dáid hástalusaid birra.

Árbevirolaš máhttu ja sámi meahccegeavaheapmi vuođđoskuvllas – ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomeari – árbediehtu vuođđoskuvllas 2018:

- Implementeret sámi árbediehtu vuođđoskuvllii ja (báikkálaš) oahppoplánaid

Sámediggi lea dán áigodagas loahpahan doarjjaohcamiid gieđahallama vuođđoskuvllaide main leat sámi oahppit. Sámediggeráđdi lea juolludan kr. 358.000 viđa iešguđet doaimbidjui mat váikkuhit dan ahte lasihit sámi árbediehtu skuvllas nu ahte máhttojuohkin dáhpáhuvvá vuorrasit buolvvas nuorat bulvii, ja nu ahte birgen, duodji ja sámegeatnu oahpahas leat guovddázis.

Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomeari:

- Buorit ja oadjebas oahppanbirrasat.

Rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbargu Sámis

Sámediggeráđdi ja Sámi parlamentáralaš ráđdi (SPR) čájehit bargguineaset ahte háliidit joatkit proševtta rájáidrasttideaddji skuvlaovttasbarggu birra. Sámediggeráđis lei juovlamánu 4. b. 2018 čoahkkín proševtta barguovvokuin Kárášjogas digaštallan dihte mo barggu galggašii joatkit. Dán čoahkkimii serve earret eará Ruota sámeskuvlastivra, Ruota sámediggestivrra várreságadoalli ja Suoma Sámedikki oahpahasáššiid jodiheadji. Sámediggi lea virgádan prošektamielbargi beallevirgái dán bargui. Prošektamielbargi álggii virgái ođđajagimánu 1. b. 2019 ja sus lea kánturbáiki Suoma Sámedikkis.

Sámediggi, barguovvokku ja prošektamielbargi leat ođđajagimánu 28. b. 2019 doallan bargučoahkkima Sirpmá skuvllas, gos gieđahalle mandáhta ja doaimma- ja čoahkkínplána. Rektor Sonja Guttorm ja Trond Are Anti, gii lea Deanu gieđda skuvlafágalaš ovddasvástideaddji, searvvaiga vuosttaš oassái čoahkkimis ja jumiiga dieđuid Sirpmá-Ohcejoga skuvlaovttasbarggu birra. Muitaleigga

maid ahte Ohcejoga gieldda lea huksegoahtán ođđa skuvlla ja ahte bovdejit Sirpmá skuvlla sámi ohppiid ollesbeaiveskuvllii sin lusa. Deanu gieldda lea sádden čállosa vanhemiidda gos dáhttot vanhemiid oainnu áššái. Bargojoavku lea sádden čállosa Ohcejoga gildii gos ávžžuhit sámegeala ovddideapmái láhččit saji go ođđa skuvlavistti plánejit.

Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide leat fidnemis buot golmma sámegeallii sámi oahpponeavvut maid vuođđun lea vuođđooahpahusa oahppoplánabuvttus buot fágain vuođđooahpahasas.

Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái – ohcanvuđot doarjja

Mihttomearri doarjjaortnegiin – oahpponeavvuid ovddideapmi:

- Sámi ohppiide leat fidnemis buot golmma sámegeallii sámi oahpponeavvut maid vuođđun lea vuođđooahpahusa oahppoplánabuvttus buot fágain vuođđooahpahasas.

Rámmašiehtadusat oahpponeavvoovddideddjiiguin

Sámediggi lea bargamin ásahit rámmašiehtadusaid sámi oahpponeavvoovddideddjiiguin ja ráhkadeamen gilvovuođu rámmašiehtadussii. Galget ráhkaduvvot oahpponeavvut fáttáiguin mirkkuid, veahkaválddi, illasteami ja givssideami birra. Kontrávttat galget leat sajis 2019 giđa.

Digitála oahpponeavvuid ovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Digitála oahpponeavvut leat fidnemis sámegealaide buot fágain, ja lea automatihkka ahte našuvnnalaš oahpponeavvut jorgaluvvojit ja leat fidnemis sámegeallii.

Teknologalaš skuvlaseahkka

2018:s álggahii ráđđehus 5-jagi našuvnnalaš ángiruššama «Den teknologiske skolesekken».

Ángiruššan galgá váikkuhit dan ahte oahppit ožžot máhtu ja áddejumi teknologijias, algoritmmalaš jurddašeamis ja programmeremis, ja ahte buorit digitála oahpponeavvut leat fidnemis. Lea biddjojuvvon 450 milljovvna bargui gávccii iešguđet doaibmabijiguin. Máhtodepartemeanta lea addán Oahpahusdirektoráhtii bargun álggahit ja čađahit doaibmabijuid.

Oahpahusdirektoráhta lea dál bidjan johtui dán ángiruššama njealját doaibmabiju. Sii galget 2019 miessemánus almmuhit ruđaid mat galget leat doarjjan digitála oahpponeavvuid oastimis 2019-2022. Dan oktavuodas lea Sámedikkis leamaš čoahtkin Oahpahusdirektoráhtain ja lea buktán cealkámuša áššis. Sámediggeráđđi lea mielas bargui mii galgá nannet digitaliserema oahpahasas, muhto aidná ahte dat šaddá sámi oahpahasii unnán buorin danne go gávdnojit hui unnán sámi digitála oahppoávdnasat. Sámediggeráđđi ii leat duhtavaš dainna mo sámi oahppit ja skuvllat gozihuvvojit dán našuvnnalaš ángiruššamis, go doaibmabijuid vuođđun eai leat dárbbut ja go ii leat duohta váikkuhanvejolašvuohta go doaibmabijut galget johtuibiddjojuvot.

Iskkadeapmi «Monitor i skolen 2016» čájeha ahte ohppiin ja skuvllain Trøndelágas ja Davvi-Norggas lea vuollegis digitála rávásmuvvandási. Danne Sámediggi vurdii ahte ráđđehusa ángiruššan livččii heivehan doaibmabijuid dáidda hástalusaid. Sámediggeráđđi ii oainne ahte čađahuvvon ja plánejuvvon doaibmabijut gozihit sámi ohppiid vuoigatvuođaid ja dárbbuid ovttárvosaš oahpahasfálaldaga dáfus, ja danne áigu Sámediggi čuovvulit ášši viidáseappot Máhtodepartemeanttain.

Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámedikkis lea duohta váldi sámi alla oahpus ja dutkamis lágaid ja lánkaásahusaid olis, ja konsultašuvnnaid bokte.

Juolludusreive Sámi allaskuvlii, Davvi universitehtii ja UiT Norgga ártalaš universitehtii

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren 2019 juolludusreive birra Sámi allaskuvlii, Davvi universitehtii ja UiT Norgga ártalaš universitehtii. Bealit soabadedje.

Našuvnnaš njuolggadusat dearvvasvuoda- ja sosiálafágaoahpuide

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren našuvnnaš njuolggadusaid birra dearvvasvuoda- ja sosiálafágaoahpuide muddu 1: mánáidsuodjaluspedagogaoahppu, biroinšenevraoahppu, ergoterapevttaoahppu, fysioterapevttaoahppu, rádiográfaoahppu, sosionomaohppu, buohccidivššároahppu ja suodjalusdivššároahppu. Bealit soabadedje.

Sámediggi lea leamaš mielde váikkuheamen sisdoalu gulaskuddandokumeanttain našuvnnaš njuolggadusaid ektui dearvvasvuoda- ja sosiálafágaoahpuide muddu 2: audiográfaoahppu, farmasøytahppu, klinihkalaš biebmofysiologiijaoahppu, medisiidnaohppu, psykologiijaoahppu, optihkaroahppu, ortopedainšenevraoahppu, bátnedoavtteroahppu, bátnedivššároahppu ja bátnetekniikkároahppu. Maŋŋá gulaskuddanáigemeari 03.03.19 čađahuvvojit konsultašuvnna 2. muttu njuolggadusaid birra.

Norgga dutkanráđi – porteføljestivrraid nammadeapmi

Sámediggi ja Norgga dutkanráđi leat konsulteremin sámi ovddasteami birra dutkanráđi porteføljestivrrain.

Oahppo- ja dutkandárbbut

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Gávdnojit fálddagat alit oahpus máttá-, julev- ja davvisámegielas vuodđooahpahusa rájes doavttergráda dássái.

Sámi buohccidivššároahppu

Sámediggi lea gulahallamis Sámi allaskuvllain ja UiT Norgga ártalaš universitehtain bargan dan ala ahte ásahit sámi buohccidivššároahpu. 2019 stáhtabušehtii leat biddjojuvvon ruđat plánemii ja oasselohkansajiide sámi buohccidivššároahppui ovttasbargguin Sámi allaskuvllain ja UiT Norgga ártalaš universitehtain.

Rekrutereren sámi alit ohppui ja dutkamii

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Álki fidnet fagaolbmuid geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha.

Doarjjaortnega mihttomearri – stipeanda alit ohppui:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha

Stipeanda alit ohppui

Ollásit leat gieđahallojuvvon 210 stipeandaohcama alit oahpus 2018:s. 172 ohcama mieđihuvvojedje, ja 38 ohcama biehttaluvvojedje danne go eai guoskan vuoruhuvvon oahpuide dahje váilo gáibiduvvon duođaštusat. 2018 čavčča gieđahallojuvvojedje 114 ohcama, ja 98 ohcama mieđihuvvojedje ja 16 biehttaluvvojedje. 2019 gieđalohkanbajis leat boahtán 112 ohcama ohcanáigemeari, guovvamánu 1. b. siskkobealde.

Gaskaboddosaš visogovva čájeha čuovvovaš juogadeami Sámedikki 2019 bušeahta váldovuoruhemiin:

- Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu: 16
- Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu: 16
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7: 15
- Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10: 18
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu sámegielain fágasuorggis 1-7: 0
- Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu sámegielain fágasuorggis 5-10: 5

Čoahkkin Norgga dutkanráđiin

Sámediggi ja Norgga dutkanráđdi leat skábmamánu 15. b. 2018 doallan gulahallančoahkkima direktivradásis.

4 Areála, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

Areálat ja luondduresurssat árbevirolaš sámi guovllus geavahuvvojit sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima gaskkusteami ja ovddideami ávnnaslaš vuodđun.

Areálahálddašeapmi

Mihttomearri:

Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemis, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálaid hálddašeames.

Divttasvuona areálaplána, loahppameannudeapmi departemeanttas

Divttasvuona suohkan mearridii juovlamánus 2015 iežas areálaplána almmá ahte Sámedikki vuostecealkámuš lei čovdojuvvon. Vuostecealkámuš lea dál meannuduvvon Gielda- ja ođasmahttiindpartemeanttas (GOD). Vuostecealkámuš lea ovddiduvvon váilevaš máhttovuođu ja mieldeváikkuheami haga plánas mas lea stuorra mearkkašupmi sámi luondduvuođosa sihkkarastimii guolástusa, boazodoalu ja sámi kulturmuituid siskkobealde.

Sámediggi doalai hálddahuslaš konsultašuvvna GOD:in ođđajagemánu 28. b. 2019. GOD ii leat vuhtii váldán Sámedikki vuostecealkámuša dan geažil go Divttasvuona suohkan lea geahččalan heivehit plána Sámedikki cealkámuša mielde 1. ja 2. gearddi gulaskuddamis. GOD miehtá Sámediggái go min vuostecealkámuš lea gustovaš sámi luondduvuođosa sihkkarastimis, juoga masa suohkan ja Fylkamanni leat bidjan gažaldatmearkka. Dasa lassin lea GOD ovttaoaivilis Sámedikkiin ahte dárbbášuvvo buorre gulahallan ja proseassa plánabarggus sihkkarastin dihtii sámi luondduvuođosa. Sámediggi doarju GOD cealkámuša dan ektui go Divttasvuona suohkan lea geahččalan vuhtii váldit Sámedikki ollu čuoggáin, muhto oaivvilda ahte suohkan ii leat čađahan plánaproseassa eavttuid bidjamis sámi luondduvuođosa sihkkarastima ektui. Sámediggi dohkkeha ahte vuostecealkámuš Divttasvuona suohkana areálaplánii sihkkorastima dan geažil go Divttasvuona suohkan dárbbáša doaibmi areálaplána ja ferte johtilit ráhkadit ođđa plána dain ođđa suohkaniin mat gullet oktii. Dat go departemeanta dohkkeha min vuostecealkámuša berre buvttihit presedeanssa min vuostecealkámuša gelbbolašvuođa ektui go jurddašit vuostecealkámušaid areálaplánaide main sámi aktevrrat ja

báikegottit eai dohkálaččat vuhtii válđojuvvo plánaproseassain.

KV 132 Luotnegohpi - Gánasvuonbahta

Sámediggi ovddidii juovlamánu 21. b. 2018 vuostecealkámuša elfápmolinjá konsešuvdnii Luotnegobis Narviika suohkanis Evenášši, Skániid, Dielddanuori suohkaniid bokte Gánasvuonbahtii Lødingen suohkanis. Vuostecealkámuš lea ovddiduvvon dan vuođul go linjámolssaeaktu 2 maid Statnett háliida vuoruhit njuolga guoská 16 ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittui ja birrasii. Boazodollui guoská doaibmabidju hui ollu go jurddašit ovddeš ja plánejuvvon duohtademiid. Duohtadeamit leat nugo čoahkkebáikehuksema, astoáigge ja geaidnohuksema, eará elfápmohuksema ja plánejuvvon duohtadeapmi nugo Hálogalánda geaidnu ja Skánik girdistašuvdna.

Sámediggi lea bivdán konsultašuvnnaid NČE:in sihkarastin dihtii sámi kulturmuittuid, kulturbirrasa ja boazodoalu, ja háliida konsulteret trasea vállemis ja čanastagaid birra boazodoaluin gulahallama ja čuovvuleami ektui rusttetmuttus. Sámediggi lea bivdán maiddáahte orohagaide fálojuvvojit konsultašuvnna. Dan vuođul go orohagaide guoskkahit ovddeš ja plánejuvvon duohtadeamit, de lea Sámediggi bivdán NČE dahkat čielggadusa SP art. 27 gč. art 1 mielde, mii mearkkaša dan ahte jos boazodoalu kulturbargu gillá dahje ollu rihkkujuvvo duohtadeami geažil, go geahččá daid fárolaga ovddeš ja eará plánejuvvon duohtademiiguin.

Sandhaugen bieggafápmorusttet Romssas

Oljo- ja energijadepartemeanta lea ođđajagemánu 18. beaiváduvvon reivves vuhtii váldán váidagiid NČE mearrádussii guhkiduvvon huksenáigemearis Sandhaugen bieggafápmorusttegi Romssa suohkanis. Dat mearkkaša dan ahte orohaga váidagii lea mieđihuvvon ja ahte Oljo- ja energijadepartemeanta dál geassá ruovttoluotta konsešuvnna maid NČE lei addán Sandhaugen bieggafápmorusttegi.

Sámediggi lea konsultašuvnnaid OED:in guorrasan departemeantta konklusuvdnii. Sámediggi lea čájehan ahte sámi beroštumit guovllus eai leat gozihuvvon NČE áššemeannudeames, ja ahte mearrádusain maid NČE lea dahkan áššis Sandhaugen bieggafápmorusttegi ektui leat stuorra váilevašvuođat huksemiid váikkuhusaid árvvoštallamiin dan ektui maid dat livčče dagahan Fálá boazodollui.

Dasto lea Sámediggi konsultašuvnnaid fuomášuhtán ahte noađđi guovllu boazodollui lea stuoris, ja ahte Sámedikki mielas ii leat vuođđu addit lobi proševttaide jos bohtet ođđa konsešuvdnaohcamat seamma guovllus.

Storheia bieggafápmorusttet

Árrasgažaldagaid vuođul maid árras nr 594 Une Bastholm (MDG) ja árras nr 616 Lars Haltbrekken (Gurutbellodat) Sturradikkis ovddideigga, mii guoská bieggamillu industriijaguovllu ásaheapmái Fovsen-Njaarken sijtes, Storheia guovllus, ja Oljo- ja energijaministera Kjell-Børge Freiberg (FrP) vástádusa vuođul beaiváduvvon juovlamánu 21. b. 2018, gávnnašii sámediggeráđđi ahte lea dárbu dárkilastit lagabuidda maid konsultašuvdnaboáđus áššis mearkkaša. Ođđajagemánu 11. b. 2019 beaiváduvvon reivves dárkilastujuvvo ahte Sámediggi konsultašuvnnaid Oljo- ja energijadepartemeanttain (OED) 2013:s lei čielggas ahte Storheia bieggafápmorusttegi huksen eaktudii ahte galgai šaddat ovttaoavvili orohagain ja doaibmajoavkkuiguin guovllus. Ovttaielalašvuohta Sámedikkiin áššis lea danne eaktun dasa ahte dát mihtet duohtademiide. Sámediggeráđđi čujuhii protokollii beaiváduvvon miessemánu 13. b. 2013 manjá konsultašuvnna OED ja Fovsen-Njaarken sijte máttajoavkku gaska Fovsen-Njaarken sijtes mas bohtá ovdan ahte Máttajoavku ii leat miehtan huksemii Storheias. Danne ii leat eaktu maid Sámediggi bijai ovttaielalašvuhtii OED:in konsultašuvnnaid go guoská bieggamilluid industriijaguovlvi guoskevaš guovllus ii leat ollašuohttojuvvon. Ášši birra lea namuhuvvon Sámedikki raporttas «Sami Parliament Report on Extractivism and racial Discrimination» mii sáddejuvvi ON erenoamášdieđiheadjái juohkelágan vealaheami vuostá ođđajagemánus.

Sámediggi bivddii ođđajagemánu 8. b. beassat geahččat Ráđđehusadvokáhta oktavuoda birra CERD:ii mas komitea bivdojuvvo geassit ruovttoluotta CERD ávžžuhusa ahte bissehit barggu ja vuordit dassázi go komitea meannuda ášši. Sámediggi ii dalán beassan geahččat, muhto oaččui manjá go bivddii stáhtarádis ođđa árvvoštallama dattetge geahččat Ráđđehusadvokáhta reivve.

Dálkkádat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat gievrrat dálkkádatrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuoigatvuođat deattuhuvvojat dalle go váidudeaddji doaibmabijut ja heiveheamit dálkkádatrievdamiidda plánejuvvojat.

ON dálkkádatšiehtadallamat, Polskkas

Sámediggeráđđi searvvai ON dálkkádatšiehtadallamiidda, COP24 Katowices juovlamánus 2018. Stáhtat sohpe loahpas oktasaš njuolggadusaid movt Parisa -šiehtadus galgá čađahuvvot. Dat mearkkaša ahte mihttomearri ráddjet eatnama liegganeami bodnái 1,5 gráda lea olámuttus. Sámi sáttagoddái ja eará álgoálbmogiidda lei deatalaš ahte dahkkojuvvojedje positiiva mearráduusat stivrenjoavkku ektui mii galgá ráhkadit bargoplána báikegottiide ja álgoálbmotgeađejuolgái. Bohtosiid birra sáhtta lohkat eanet dálkkádatšiehtadallamiid birra Polskkas áššis 08/19: Dálkkádatrievdamat ja rievttalaš ovdáneapmi.

5 Ealáhusat

Servodatmihttu:

Nana ja juohkelágan ealáhuseallin vuođđun eallinfámolaš báikegottiide gosa olbmot háliidit ásahit.

Vuođđoealáhusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Vuođđoealáhusat sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi guoddin.

Mariidnaealáhusat

Konsultašuvdnačoahkkinn departemeanttain

Sámediggi čađahii juovlamánu 5. b. 2018 konsultašuvdnačoahkkima video bokte Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta stáhtaráđiin Harald T. Nesviikkain. Bealit ledje ovttaoavvilis ahte čoahkkinn video bokte ii lean buorre ja dohkálaš čoavddus ovttasdoaibmamii ja konsultašuvdnii politihkalaš dásis, muhto go goappašagat bealit mátkkoštit ollu, de lei dat áidna čoavddus movt geavatlaččat čađahit konsultašuvdnačoahkkima. Sámediggi lei sádden iežas ráhkadan posišuvdnanotáhta departementii ovdal šihthojuvvon konsultašuvnna. Departemeanta ii lean ráhkadan ieš posišuvdnanotáhta, muhto lei sádden Guolástusdirektoráhta sádden cealkámuša departementii iežas posišuvdnan.

Sámi beliid árvvoštallan ja deattuheapmi guolástusain

Sámediggeráđđi válddii ovdan áššečuolmma mii guoská váilevaš čielggadusaide, árvvoštallamiidda ja hálddašandoaibmabijuide guolástushálddašeami siskkobealde, das mas mihttomearriin lea sihkkarastit sámi kultuvrra ávnnaslaš vuođu. Sámediggeráđđi oaidná ahte hálddašeapmi ii leat čielggadan ja árvvoštallan sámi guolástusaid ja servodatlaš mihttomeari mearrasámi ássama, ealáhusaid ja kultuvrra suodjaleami ektui. Sámediggi oaivvilda ahte dát váilevašvuohta lea váttisvuohta, mii earret eará dagaha ahte ealáhusbargit mearrasámi guovlluin eai oaččo dárbbaslaš resurssaid (bivdoeriid) ja mii dalle fuonida guolástusa ealáhussan ja kulturguoddin. Stáhtaráđđi lohpidii dás ahte departemeanta áigu gulahallat Guolástusdirektoráhtain sihkkarastin dihtii buori proseassa áiggis ovdas guvlu.

Guolástus rabas joavkkus – 2019

Sámediggi válddii maiddá ovdan ášši dorsebivddu birra rabas joavkkus 2019:s konsultašuvdnačoahkkimis departemeanttain, ja čujuhii Sámedikki cealkámuššii Regulerenčoahkkimii ja bivdovuoigatvuhtii mii lea (gč. Oasseváldilága § 21 nuppi lađđasa mielde) ahte bargat riddo- ja vuotnaálbmoga historjjálaš guolástusrivttiid sihkkarastimiin ja ávnnaslaš kultuvrra suodjalemiin sámi álbmoga várás. Dat galgá dáhpáhuvat guolásteddiid ealáhusvuođu ja vuostáiváldinrusttegiid láchčima ja nannema bokte mearrasámi guovllus. Sámediggi čujuhii maiddá dan ovttaoaivilvuhtii mii šattai 2012:s stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskka Riddoguolástuslávdegotti cealkámuša birra, mas Sámediggi čielgasit eaktudii ahte sii geas lea guolástanriekti, galget maiddá oazžut birgejumi guolástusas. Guolástusdirektoráhta árvalus fanasbivdoeriide rabas joavkkus sámi guovlluin mearkaša ahte fanasbivdoearit rabas jovkui unniduvvojedje beliin, ja lassebivdoearri unniduvvui (Riddobivdovivdoearri) 70 proseantta, 2018:s (lei 16 tonna) (5 tonnii) 2019:s. Mearraresursalága mielde galgá bivdoeriid juohkimis ollu deattuhit sámi kultuvrra ja dan mearkašumi sámi báikegottiide, ja dan ii leat Guolástusdirektoráhta dahkan iežas evttohusas. Sámedikki bivdoearregáibádus lei 44.400 kilo (fanassturrodaga 10-11 mehtera várás) rabas joavkkus mearrasámi guovlluin ja mii lea vuodđuduvvon dasa ahte guolástanvuoigatvuohta fatnasiin mat leat vuollel 11 mehtera sámi guovlluin lea seamma rabas ja gitta joavkkus, ja ahte dienasvejolašvuođat fertejit maiddá dalle leat ovttá dásis joavkkuid gaskka. EGD posišuvdnanohtáhtas (mii lea Guolástusdirektoráhta árvalus) lei fanasbivdoearri dán jovkui biddjojuvvon 12.400 kilo, ja lassin lei lassebivdoearri/riddobivdoearri 5 tonna, mii lea oktiibuot 17.400 kilo. Sámediggi čujuhii earret eará ahte dienas 17.400 kilo dorskis ii ollašuite aktivitehtagáibádusa gonagasreabbábivddus nugo departemeanta lea bidjan 200.000 ru. Loahpas válddiimet Sámedikki beales ovdan ahte jos bivdoearri rabas joavkkus lassin bivdoearrelasáhušsii biddjojuvvo menddo vulos, de ii gozihuvvo sámi guolástus ja servodat nugo lea rahppojuvvon Mearraresursalágas § 11. Stáhtaráđđi čujuhii ahte Mearraresursalágas daddjojuvvo ahte resurssat galget boahtit ávkin olles riddoálbmogii. Stáhtaráđđi celkkii ahte bivdoearri mearrasámi guovllus berre leat nu lahka guolástusas go mii odne lea, muhto čujuhii ahte departemeanta ja ráđđehus eai leat dan beaivvi rádjái ságastallan guolástusreguleremiid birra jahkái 2019. Stáhtaráđđi celkkii ahte áigu váldit vuhtii Sámedikki evttohusa viidáseappot meannudeames.

Gonagasreappát

Sámediggi válddii ovdan gonagasreabbábivddu konsultašuvdnačoahkkimis departemeanttain. Sámediggi ii doarjjo dienas- ja gávpejohtogáibádusa gonagasreabbábivddus, go dat lea noađin báikkálaš náliide, ja go báikkálaš guolásteaddjit eai oáččo vejolašvuođa bivdit gonagasreappáid. Gonagasreabbábivdu lea deatalaš rekutteremii ja ássamii mearrasámi guovlluin. Dasto oaivvildii Sámediggi ahte aktivitehtagáibádusa ii sáhte lasihit dál, danne go dat šaddá hástaleaddjin mearrasámi kultuvrii danne go báikkálaš náliid bivdu vuonain lassána dalle, mii maiddá guoská riddodorskenállái vuonain mii juo lea rukseslisttas. Gáibádus ollislaš bivdoearis ferte eanemusat leat 100.000 ru ja dalle ferte maiddá dienas vuodđoealáhusain mas guolástus lea oassi lotnolasealáhusain váldojuvvot mielde dienasvuodđun gonagasreabbábivdui, oaivvilda Sámediggi.

Stáhtaráđđi čujuhii ahte Stuorradiggi lea addán čanastusaid movt gonagasreabbá hálddašeapmi galgá leat, ja ahte departemeanta ii sáhte hilgut dán čanastusaid. Stáhtaráđđi čujuhii ahte go rahpá eará ealáhusaide, de massit ulbmila birrajagi bargosajiin guolástusa siskkobealde. Stáhtaráđđi evttohii ahte virgeolbmot ja hálddahus Sámedikkis deaivvadit 2019:s ja geahčadiit lagabuidda elemeanttaid gonagasreabbá hálddašeames. Dan maŋŋá sáhtta doallat politihkalaš konsultašuvnna 3. jahkenjealjehasas vai konsultašuvdnabohtosa sáhtta heivehit báhpiriidda regulerenrádi čoahkkimii 2019:s. Stáhtaráđđi lohpidii váldit mielde Sámedikki cealkámuša ášši viidáseappot meannudeamis.

Vuotnaguolástuslávdegoddi

Sámediggeráđđi válddii ovdan Vuotnaguolástuslávdegotti dárbbu unnimusat 850.000 ru jahkásaš bušeahhtan, ja merkejuvvo olles virgi čállingoddá, nu ahte lávdegoddi galgá sáhttit doaibmat mandáhtas ektui earret eará viežžat dieđuid ja čielggademiid olggobealde. Sámediggeráđđi muittuhii maiddá ahte dát lea stáhta lávdegoddi, masa Sámediggi ii atte ekonomalaš doarjaga.

Departemeanta čilgii Vuotnaguolástanlávdegotti ruhtadeami birra ja ahte sii bidjet ruđa direktoráhtii mii

maidái galgá geavahuvvot lávdegotti goluide ja čállingoddedoibmii. Departemeanta lea evttohan ahte evalueret Vuotnaguolástanlávdegotti, ja vuordá vástádusa Sámedikkis movt dán evaluerema galgá čađahit. Sámediggeráđđi doarjui evttohusa Vuotnaguolástanlávdegotti evalueremis, ja dieđihii ahte Sámediggi ođđajagis sádde evttohusa EFD:ii dan birra movt evalueren berre čađahuvvot. Sámediggi doalahii dattetge gáibádusa ahte Vuotnaguolástanlávdegotti bušeahtta 2019:s lea dohkketmeahtun unni, mii ii leat doarvá doaimmaide maid lávdegoddi mandáhtas mielde galgá čađahit.

Mearraluossabivdu

Sámediggi válddii loahpas ovdan beliid luossabivddu ja -hálddašeami birra mearas, ja ovddiidii evttohusa ahte sirdit mearraluossabivddu hálddašeami ja regulerema Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas Ealáhus- ja guolástusdepartementii. Sámediggi lea ollu jagiid, ollu oktavuodain ja maidái EGD mángga stáhtaráđi ektui ovddidan dán sávaldaga. Sámediggi dieđihii konsultašuvdnačoahkkimis departemeanttain ahte seamma evttohus lea ovddiduvvon Dálkkádat- ja birasdepartemeantta stáhtaráđđái. Stáhtaráđđi čujuhii ahte ovddasvástádus das gullá KLD:ii.

Eanadoallu

Sámediggeráđđi doalai čoahkkima Romssa boanddaidserviin juovlamánu 11. b. 2018. Čoahkkima fáddán lei cealkámuš eanadoallošiehtadallamiidda ja eará áigejuovdilis áššiiide. Boanddaidsearvi háliidii stuorát fokusa dálkkádatheivehallamiidda eanadoalus. Romssa eanadoallit ballet ahte gusa mielkki earreortnegiid rievdadusat divrudit earremielkki oastima, mii goaridivččii mielkedoaluid fylkkas. Eanadoallu Romssas buktá stuorrá oalgeváikkuhusaid earret eará viidáset nállašuhttinrustegii eanadoalus. Sámediggeráđđi muitalii barggu birra ođđa ealáhusdieđáhusain.

Sámediggeráđđi doalai vásttolaš čoahkkima Finnmárkku boanddaidserviin ođđajagemánu 8. b. 2019. Boanddaidsearvi čujuhii ahte Sámedikki ovddeš ortnegat leat leamaš buorit ealáhussii, ja ahte dan geažil leat mánga eanadoalu sáhtán viiddidit. Go dát oiddolaš ortnegat leat jávkan, de funida dat viiddidan vejolašvuoda eanadoalus. Finnmárku ii berrešii dárbbasit unnidit mielkebuvttadeami danne go ollu mielkebuvttandoalut heaittihuvvojit juohke jagi. Ortnege badjel dálvvi vahágiin fertešii fas váldit atnui nu movt lei álggos. Boanddaidsearvi háliida ahte Finnmárkkuopmodat eanet lážášii dili nu ahte sis geat dárbbasit, livččii vejolaš eanet ráhkadit gittiid.

Boanddaid- ja smávvdálolaččaid searvvis ii leat kapasitehta deaivvadit Sámedikkiin. Sii leat dattetge addán čálalaš cealkámuša eanadoallošiehtadussii.

Boazodoallu

Boazodoalloláhkálávdegottis lea leamaš vuosttaš čoahkkin ovdal juovllaid 2018:s. Ođđajagis čoahkkanii boazodoalloláhkálávdegoddi fas Guovdageainnus ja Kárášjogas. Dan oktavuodas dollojuvvojedje rabas čoahkkimat boazodolliiguin dán guovlluin. Dáid čoahkkimiid ulbmilin lei viežžat árvalusaid ja gullat makkár vásihusat boazodolliin leat boazodoallolága ektui. Birrasii 30-40 olbmo bohte čoahkkimiidda, ja lávdegoddi oaččui ollu rávvagiid ja kommentáraid maid sii váldet mielde bargus viidáseappot.

Skábmamánu loahpas lágidii Sámediggi fágaseminára boazodoallolága birra Álttás. Čoahkkima ulbmilin lei addit boazodoalloláhkálávdegodái fágalaš vuodu sin bargui viidáseappot. Seminárii ledje bohtán sullii 80-90 olbmo ja oasseváldit besse buktit kommentáraid ja muitalit iežaset vásihusat birra lávdegodái. Seminára streamejuvvui ja ollugat čuvvo neahta bokte seminára.

Sámediggeráđđi čuovui Vin & Viten nammasaš seminára Romssas, maid UiT Norgga ártkalaš universitehta lágidii guovvamánu 7. b. 2019. Seminára fáddán lei riekteovddideapmi ja resursa duohtadeamit sámi guovlluin. Sámediggeráđdis lei ságastallansáhkavuorru semináras.

Boraspiret

Sámediggeráđđi doalai čoahkkima Birasdirektoráhtain. Čoahkkima ulbmilin lei seminára plánen sámi árbedieđuid birra boazodoalu ja boraspiriid ektui. Seminára galgá dollojuvvot Sámedikkis Kárášjogas njukčamánu 19. ja 20. b. 2019.

Juohkelágan ealáhuseallin, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkan ja ođđaásaheamit

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Ásahandávjodat lagabuidda Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % fitnodatlogu ahtanuššamis.

Hutkás ealáhusat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahtti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Dáhttu gründer

Prošeakta Dáhttu gründer álggahuvvui skábmamánu 26. og 27. b. Árranis Divttasvuonas ja skábmamánu 28. ja 29. b. 2018 Skánikis. Ođđajagemánu 3. b. 2019 dollojuvvui webinar digitála márkánfievrrideami birra. Smávva báikkiin Sámis lea hui stuorra máhttodárbu fitnodatovddideami birra, ja dainna háliida Sámediggi dahkat juoidá. Juovlamánu 18. b. 2018 lágiduvvui fágabeaivi mearkagálvohuksema birra Porsáŋggus.

Sámi mátkeealáhusat

Noodt & Reiding lea ráhkadan ovdadutkamuša Duottar Stobut (DS) prošeavtta birra, mii čalmmustuvvui ođđajagemánu 17. b. 2019. Ovdadutkamuš galgá oainnusmahttit ja ráhkadit oktasaš doaibmabijuid ovtasbargui duottarstobuid gaskka go guoská mátkeealáhusaide. Prošektii servet Joatka, Ravnastua, Mollešjoga, Vuolit Mollešjoga, Jergula ja Šuoššjávrru duottarstobut. Boahte lávki lea fitnodatfierpmádaga ásaheapmi jos duottarstobut dan ieža háliidit.

Guovvamánu 5. b. 2019 lágiduvvui Vahca seminára Romssas, mas fáddán lei movt buoremusat hálddašit sámi kultuvrra mátkeealáhusaid oktavuodas Romssas. Buohkanassii ledje birrasii 70 oasseváldi semináras mat ovddastedje mátkeealáhusaid, politihka, buvddaid, sámi kultuvrra, biebmu jna. Seminárain álggahuvvui viidáset ovtasbargu Sámedikki ja Romssa suohkana gaskka. Vahca prošeavtta oktavuodas bargá Visit Tromsø etihkalaš njuolggadusaid ovddidemiin iežas lahttofitnodagaid várás.

Duodji

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Vuossárgga juovlamánu 3. b. 2018 lei álggahančoahkkinn Sámedikki, Duodjeinstituhta ja Telemarksforskning gaskka Duodjeinstituhta evaluerema birra. Čoahkkima ulbmilin lei geavtlaš beliid čilgen ja oppalaš beliid čilgen ja áššit viidáseappot barggus. Evaluerenraporta Duodjeinstituhta birra galgá plána mielde leat gárvvis njukčamánu 1. b. 2019.

6 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta

Iešguđetge čeahkkimat

Sámedikkis lei hálddahuščoahkkin skábmamánu gaskamuttus Kulturdepartemeanttain Oslos mii dollo juohke jahkebeali. Čeahkkima fáddá lei earret eará diehtolonohallan, iešguđet huksenproseassaid stáhtus ja čuovvuleapmi, sámi faláštallama organiserema dieđut, ja eará. Kulturdepartemeanta muitalii boahttevaš stuoradiggedieđáhusaid birra kultursuorggis, das maiddái gielladieđáhus.

Sámedikkis lei skábmamánu gaskkamuttus konsultašunčoahkkin boahttevaš stuoradiggedieđáhusa oktavuodas mediadoarjaga birra. Stuoradiggedieđáhus ovddiduvvo 2019:s.

Skábmamánu loahpas searvvai Sámediggi ovtta Norgga kulturráđiin UNESCO 13. dábálaščoahkkimis stáhtaidgaskasaš konvenšuvdnalávdegottis eahpeávnaslaš kulturárbbi suodjaleami birra.

Gudnebálkkašumi juohkimis oassálastin

Presideanta Aili Keskitalo doalai dearvvuođasáhkavuoru Norgga kulturráđi gudnebálkkašumi juohkimis 2018 Synnøve Persenii Oslos juovlamánus.

Teáhter vuosttaščájálmasas searvan

Sámediggeráđđi searvvai Sámi Mánáid Teáhtera vuosttaščájálmasas bihtáin «Liiko munnje» ođđajagimánus 2019.

Skábmafestivála Gilivuonas

Sámediggeráđđi lei mielde rahpame Gilivuona ja Davvesiidda Skábmafestivála. Festivála lea šaddan jahkásaš sámi dálááiggefestivála mas leat iešguđetlágán dáiddaovdanbuktimat.

Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidda mii ovddida, iskkada ja hástala sámi kultuvrra

Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi – ohcanvuđot doarjagat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri – musihkkaalmmuheamit ja musihkkaovddideamit:

- Luođi ja sámi musihka eanet vuovdin ja leavvan riikka siste ja olgoriikkas, maiddái sámi musihkka sihke árbevirolaš ja ođđa vuogis.

Doarjja juohkelágan musihkkii

Sámediggeráđđi lea nuppi ohcanvuorus juolludan doarjagiid 1,3 miljovna ruvno ovddas sámi musihkkii ja luohái. Gávccii almmustáhtima iešguđetge šárŋeris ožžo doarjaga. Earret eará ožžo Kajsas Balto, Niillas Holmberg ja Katarina Barruk, Johan Anders Bær ja Elen Utsi doarjaga.

Sámediggi lea juolludan 50 000 ruvno doarjaga ISÁK musihkkajovkui sin releaseturneai 2019 giđa. Ulbmil lea loktet ISÁK konseartabuvttadeami alla riikkaidgaskasaš dássái čalmmustáhttin dihte joavkku nu bures go vejolaš gehččiide ja lágideddjiide.

Doarjja kulturdoaimbajuide – ohcanvuđot doarjagat

Doarjjaortnega mihttomearri – Doarjja kulturdoaimbajuide:

- Ealli báikkálašservodat ja juohkelágan sámi kultureallin mii nanusmahttá sámi gullevašvuoda

Doarjja oanehisfilbmii

Rein film AS:i juolluduvvui 150.000,- doarjja oanehisfilbmii “Sáivu”. Dat lea gelddolaš prošeakta man vuodđun lea sámi mytologiija. Filbma lea iehčanas oanehisfilbma, muhto lea maidđái oassi guhkesfilmmas. Prošeavttas ovttasbarget mánga filbmadáiddára, ja šaddá oassin riikkaidgaskasaš lanseremis.

Doarjja álbmotbeaivvi ávvudemiide

Sámediggi lea juolludan doarjagiid oktiibuot 250 000 ruvno ovddas sámi álbmotbeaivvi ávvudemiide 2019:s. Ledje ohcamat sihke álbmotbeaivvi ávvudemiide ja iešguđetge lágidemiide muđui vahkus.

Sámi álbmotbeaivvi ávvudeamit

Sámediggeráđđi ja čoahkkinjođiheaddji leat oassálastán mánga Sámi álbmotbeaivve ávvudeamis.

Presideanta Aili Keskitalo ávvudii sámi álbmotbeaivvi Romssas, gos son finai Guovssahasa sámi mánáidgárddis ja Gimle mánáidgárddi sámi ossodagas. Son maidđái doalai sáhkavuoru KS semináras buriid pasieantajođu ovdáneami oahppanfierpmádaga várás – Ofuohta, Romsa ja Finnárku, ja searvvai ja doalai sáhkavuoru sámi álbmotbeaivvi ávvudeamis ráđđeviesus. Sámediggeráđđi ávvudii Álttás, Guovdageainnus, Girkonjárdgas, Bergenis, Bådádjos ja Eidsvollvisttis Eidsvoll verkas. Čoahkkinjođiheaddji Tom Sottinen ja Sámediggeráđi politihkalaš ráđđeaddi leigga fárus Elsa Laula Renberg muitobácci rahpamis Vefsn suohkanis.

Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásašusat mat hálddašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Beaivváš Sámi Našunálteáhter – ođđa teáhtervisti

Kulturdepartemeanta ja Máhtodepartemeanta bijai čakčat 2018 Statsbygga bargui ráhkadit prošeaktačilgehusa ođđa searvestái sámi joatkkaskuvlii ja sámi nátionálateáhterii. Sámediggi lea leamaš mielde proseassas ja veahkeha Statsbygga bargguin, earret eará searvá huksenproseassa prošeaktarádis. Departemeanta muitalii prošeavtta ja oppalaččat huksenproseassa birra čoahkkimis sámediggeráđiin ođđajagimánus 2019.

Teáhterat – njuolggodoarjja direkte tilskudd

	Budsjett 2018	Budsjett 2017	Avvik 2018 - 2017	Avvik i %
15300 Beaivváš Sámi Našunálteáhter	21 103	21 159	-56	-0,3 %
15301 Áarjelhsaemien Teatere AS	2 205	2 160	45	2,1 %
15302 Sámi mánáidteáhter	485	377	108	28,6 %
Sum	23 793	23 696	97	0,4 %

Doarjjaortnega mihttomearri - Teáhter:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegeielaid.

Museat

Doarjjaortnega mihttomearri - Museat:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálddašit, dutket ja ođasmahttet sámi kulturárbbi

Jahkásaš gulahallančoahkkin sámi museaservviin

Sámediggeráđđi lea čađahan jahkásaš gulahallančoahkkima Sámi Museaservviin. Čoahkkin lei Kárášjogas skábmamánu 21.b. 2018, ja buot sámi museasiiddas ledje ovddasteaddjit čoahkkimis. Guovddáš fáddán lei sámi museaid otná ekonomalaš vuodđu. Sii dárbbasit ahte Sámediggi geahčada iežas iešguđetlágan doarjjaortnegiid sámi museaide ja kulturásahusaide, ja geahpeda statistihkaid ja raporteremiid gáibádusaid. Dehálaš jearaldat lea mot sámi museaide lea museaođasteapmi (AMB-ođastus) čuočcan sin ovdáneami ektui, ja mot sámi museaid dilli lea Norgga eará museaid ektui. Viidásit lea jearaldat mot sámi museat galget fátmastuvvot ođđa museadieđáhusbarggus mii lea almmuhuvvon. Sámedikki ja fylkasuohkaniid gaskasaš ovttasbargošiehtadusat digaštallojuvvo maiddá, ja dás deattuhuvvui ahte lea dehálaš čalmmustahttit fylkasuohkana regionála ovddasvástádusa maiddá sámi museaid hárrái.

Oassálastán fágačoahkkaneamis

Sámedikki hálddahus oassálasttii fágalaš museafierpmádaga čoahkkaneamis maid Norgga kulturráđi museajuogus lágidii. Čoahkkaneapmi lei Bádádjos skábmamánu 26. ja 27. b. 2018.

Báástede – prošeakta

Báástede- prošeavtta birra lei maid sáhka Sámediggeráđi čoahkkimis Sámi Museaservviin. Soahpamušbelliid mielas lea prošeakta lihkostuvvan. Šiehtadusat máhcahit sámi dávviriid ruovttoluotta Norsk folkemuseumas (Norgga álbmotmusea) leat vuolláičállon, ja dál lea báhcán ieš sirdinbargu. Sámi dávviriid máhcaheapmi ruoktot eará norgga museain ja olgoriikka museain digaštallui maiddá. Čoahkkimis daddjui ahte lea dárbu jođihan- ja ásahusovdánahttinprográmmii ja Sámedikki sámi museahálddašeami nannemii.

Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáhusat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanáhusat:

- Sámi ásahusat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Oslo Sámi viesu

Sámedikkis lei oktavuodáčoahkkin Oslo Sámi viesuin skábmamánu 12.b. 2018. Oslo sámi viesus leat mánggalágan doaimmat, sihke iežaset lágideamit ja earáid geat ávkkástallet viesu iežaset doaimmaide. Maŋjel go Sámi viesu fárrii ođđa vistái Oslo guovddáži, de leat vásihan ahte sihke doaimmaid ja gussiid lohku lea lassánan olu. Lassin Sámedikki doarjagii, Sámi kulturviesuid ja kulturgaskkustanáhusaid njuolggodoarjagii ja prošeaktadoarjagii, lea Oslo Sámi viesu ožžon doarjaga doaibmagoluide ja doaibmabijuide Norgga kulturráđis ja Oslo suohkanis.

Duoddara Ráfe/Bihtánsámi guovddáš

Sámediggeráđđi doalai čoahkkima Duoddara Ráfe stivrrain ođđajagimánu 22.b. 2019 Bádádjos. Čoahkkin dollui danne go lei sávaldat gulahallat stivrrain Báidára kulturviesu Duoddara Ráfe doaibmama ja doaibmabijuide birra. Lassin háliidii sámediggeráđđi čuovvulit ovta preassadieđáhusa

skábmamánu 2018:s maid earret eará Duoddara Ráfe stivrajođiheadji ja guhtha sátnajođiheadji/várresátnajođiheadji bihtánsámi guovllus Sáltoduoddaris leat vuolláičállán. Sii dadjet preassadieđáhusas ahte leat beahthallan go bihtánsámi guovddáš oáččui unnán doaimmadoarjaga. Čoahkkimis Duoddara Ráfe stivra ja beaivválaš jođiheadji muitaledje sin doaimmaid birra. Stivra lea iežas doaimmas deattuhan proseassaid mat galget nannet olles bihtánsámi guovllu sámi identitehta. Čoahkkimis bođii maidái ovdan ahte viesus Báidáris leat unnán doaimmat ja oassálastin, ja viessu ii leat beaivválaččat rabas. Beaivválaš jođiheadji orru Bádádjos, ja lea stivrrain šiehtadan ruovttukontuvrras bargat. Stivrajođiheadji muitalii ahte sii leat dál organiserenproseassas ja háliidit rievdadit Duoddara Ráfe oasusfitnodahkan, ja dainna lágiin oazžut bihtánsámi guovlluid suohkaniid eaiggádin.

Sámediggeráđđi fuolastuvvá Báidára guovddáža váilevaš doaimmaid dihte, ja almmuhii čoahkkimis ahte vurdet ahte stivra digaštallá viesu doaimmama birra ja raportere dan ruovttoluotta Sámediggái. Seammás lea sámediggeráđi mielas buorre go áigot rievdadit eaiggátvuogádaga, ja dan bokte oazžut bihtánsámi guovllu suohkaniid váldit eanet ovddasvástádusa.

Liigečuovvuleapmin Sáltoduoddara guđa suohkana sátnajođiheddjiid/várresátnajođiheddjiid váidagii, háliidii sámediggeráđđi bovdet sin oktasaščoahkkimii 2019:s gos sámediggeráđđi háliida oppalaččat digaštallat ja čalmmustahttit bihtánsámi guovllu vejolašvuodaid ja hástalusaid, ja geahčadit maid suohkanat ja Sámediggi sáhttet ovttas bargat nannen dihte bihtánsámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Saemien Sijte

Sámediggi ja Trøndelága fylkkamánni deaivvadedje Saemien Sijte stivrrain oktasaščoahkkimis Troanddimis skábmamánu 30.b.2018. Čoahkkimis digaštalle huksenprošeavtta, ja Saemien Sijte doaimmama boahhtevaš ruhtadanovddasvástádusa birra.

Ásahusovddideapmi – ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Ásahusovddideapmi:

- Sámi kulturásahusat mat ovdánit fágalaččat ja institušuvnnalaččat.

Sámediggi juolludii 200.000,- Áarjelsaemieh Teáhterii teáhterbihtá «Biegke Biehteme – vindens svik» buvttadeapmái ja lágideapmái. Buvttadeami vuolggasadi leat bieggamillorusttegat maid leat pláneme Sápmái cegget ja earenoamážit lullisámi guvlui. Boarráset klassihkalaš politihkalaš teáhtera bargovuohki galgá leat buvttadeami vuodus, muhto galgá dattetge heivehuvvot sámi árbevieruide ja dainna lágiin maidái buoridit gelbbolašvuoda Áarjelsaemieh Teáhteris. Buvttadeapmi lea ovttasbargu Nordlánda Teáhteriin.

Sámediggi juolludii 200.000,- Internašunála Sámi filbmainstituhtii ja prográmmii “samisk produsentlab” (sámi buvttadanlaboratoria). Prográmma váldoulbmil lea loktet sámi buvttadeddjiid ja filmadahkkiid gelbbolašvuoda vai bastet searvat NRK stuora áŋgiruššamii sámi drámáin.

Sámi girjjálašvuoha ja mediat

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuoha mas lea buorre kvalitehta almmuhuvvo ja oahpásmahttojuvvo ja buktujuvvo olámuddui

Čális fal – prošeakta

Čális fal stivrenjoavkkus lei čoahkkin juovlamánu 6.b. 2018 gos digaštalle Čális fal boahttevaš organiserema. Sii háliidit joatkit čállioahpuin go sihke fágaovddasvástideaddji ja stivrenjoavku oidnet ahte dát doaibmá váikkuha ođđa sámi čálliid ovddideapmái ja ođđa almmuhemiide. Danne stivrenjoavku mearridii gulahallat Sámi allaskuvllain ahte lea go sis vejolaš váldit badjelasas sámegielat girječállioahpu, seamma ládje go UiT – Norgga ártalaš universitehta fállá dárogielat girječállioahpu. Stivrenjoavku mielas livččii maid buorre jus oasseváldit oččoše oahppočuoggáid dan oahpus. Sámediggi lea gulahallagohtán allaskuvllain, geat leat mielas álggahit dakkár oahpu. Sámediggi joatká 2019:s gulahallamiin Sámi allaskuvllain.

Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri - Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii - ohcanvuđot doarjja:

- Buorre girjjálašvuohta olámuttus sámegillii.

Sámediggeráđđi juolludii 3,2 miljovna ruvno sámi girjjálašvuođa almmuhemiide. Sámediggi rievdadii veahá sámi lágádusdoarjaga 2018:s, mii ovdal lei ohcanvuđot doarjja. Dál lea stuorámus sámi lágádusaid doarjja rievdaduvvon njuolggodoarjjan, masa maid gullá buvttandoarjja. Dat mielddisbuvttii ahte girjjálašvuođabuvttadeami ohcanvuđot ortnegis dušše sáhtte eará lágádusat dahje fitnodagat ohcat, geat eai oaččo njuolggodoarjaga lágádusdoibmii. Boađus das šattai ahte oaččuimet unnit ohcamiid sámi girjjálašvuođa almmuhemiid ortnega bokte. Ruđaid sirdima bokte loahppajagi beasai sámediggeráđđi vuosttaš geardde ortnega historjás juolludit doarjaga buot ohcamiidda mat ledje boahtán sisa. Juolluduvvui doarjja sámi čáppagirjjálašvuhtii ja populáragirjjálašvuođa jorgaleapmái sámegillii. Lassin leat juolludan doarjaga ođđa mánáidgirjjiide mángga sámegillii, fágagirjjiide, jorgalemiide, jietnagirjjiide ja antologijjaide.

Gulahallančoahkkimat sámi girjebussiid eaiggádiiguin

Sámediggeráđđi čađahii diehtjuohkinčoahkkimiid ja gulahallančoahkkimiid girjebusseeaiggádiiguin maŋjel dievasčoahkkinmearrádusa áššis Sámi girjjálašvuođa gaskkusteampi, mii maiddá sisttisdoalai girjebusseeaiggádiid doarjjaortnega rievdadeami. Čoahkkimiid mihttun lei mitalit mearrádusa birra ja mot dat váikkuha, ja gullat mot girjebusseeaiggádat áigot organiseret fáaldaga 2020 rájes.

Sámi mediat

Doarjjaortnega mihttomearri – sámi mediat:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatáŋggirdeami.

Mediat leat dehalaš oassin servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatalaš ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra leat olámuttus iešguđege mediain, sierra sajiin ja ahte buvttadeames ja gaskkusteames lea alla kvalitehta

Sámi valáštallan

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštallandoaimmat.

Kultur- ja valáštallanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštallanstipeanda juhkkjuvvo juohke nuppi jagi, ja galgá movttiidahttit sámi nuoraid áŋggirdit dáidaga, kultuvrra ja valáštallama siskkobealde. 25.000,- ruvdnosaš stipeanda juhkkjuvvo njealji olbmui. Stipeanda galgá addot earkilolbmui goabbatge sohkaalis. Stipeandavuostáiváldi galgá leat gaskal 16 ja 25 jagi dan jagi go stipeanda addo. 2018:s bohte 20 ohcama. 19 ohcama realitehtameannuvvoje. 12 ohce valáštallanstipeandda ja čiežas ohce

kulturstipeandda. Dat njealjis geat ožžo stipeandda čájehit ahte duođaš áŋgiruššet iežaset disiplinnain, ja leat olahan buriid bohtosiid, sihke báikkálaččat, regiovnínalaččat ja našuvnnalaččat. Sii leat buorit ovdagovat sámi nuoraide.

Báhčči Benedicte Guttorm ja taekwondo-valáštalli Sajane Karina Olsen oaččuiga Sámedikki valáštallanstipeandda. Goappašagat leaba čájehan buriid bohtosiid olles áigodaga, ja goappašagat leaba olahan gitta njunnošii iežaska valáštallansuorggis, sihke regiovnínalaččat ja našuvnnalaččat.

Ánná Káisa Partapuoli ja Johan Daniel Turi leaba goappašagat čeahpes dáiddárat. Soai oažžuba Sámedikki kulturstipeandda. Nubbi lea šaddan dovddus iežas seamopoesijain, ja nubbi fas lea ásahišgoahtán nama musihkkasuorggis. Goappašagat leaba hui áŋgirat, ja ollásit áŋgiruššaba iežaska kulturalbmaneamis.

7 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttu:

Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja duohtademiide.

Kulturmuittuid hálddašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámi kulturmuittut hálddašuvvojit iežas historjjá ja iežas árvvuid vuodul.

Doarjja sámi kulturmuitosuodjaleapmái – ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttomearri – Sámi kulturmuitosuodjaleapmi:

Sámi kulturmuittut oainnusmahttojuvvojit, dikšojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámi servodagaide ja oppalašvuhtii muđui.

Doarjja lea almmuhuvvon ja ohcanáigemearri lea guovvamánu 15. b.

Sámi kulturmuitosuodjaleami rámmaeavttut

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

Sámedikkis lea formála hálddašanvái sámi kulturmuittuin kulturमितolága mielde.

Vuoruheamit kulturmuitosuodjaleames 2019

Sámediggi lea ožžon 2019 vuoruhusreivve Riikaantikváras. Vuoruhusreivves čujuhuvvo Riikaantikvára vuoruhemiide politihkalaš stivrendokumeantaid vuodul mat gustojit kulturmuitosuodjaleapmái Norggas. Reivves čujuhuvvo maiddái daid sávaldagaide ja mihttomeriide mat Riikaantikváras leat ovttasbarggu ektui regionála kulturमितohálddašemiin 2019:s.

Nationála mihttomearit boađussuorgái 2.2 Kulturmuittut ja kulturbiras (kulturमितosuorgi) oidnojit stáhtabušehtas (Prop. 1 S):

- Gáhttenárvosaš kulturmuittuid massin galgá unniduvvot
- Válljejuvvon vuoruhuvvon kulturmuittuin ja kulturbirasis automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon ja eará arkeologalaš kulturmuittuin galgá leat dábálaš dikšundássi ovdal jagi 2020
- Válljejuvvon dihto kulturmuittut ja kulturbiras galget leat mearrádusráfáidahttojuvvon ovdal jagi 2020
- Ráfáidahttojuvvon visttiin, rusttegiin ja fatnasiin galgá lea dábálaš dikšundássi ovdal jagi 2020

Jagi 2019 stáhtabušehtas leat doarjjapoasttat kulturmuitosuorggis oktiibuot viidáset fievrriduvvon sullii seamma dásis go boadus lei diibmá maŋŋá Stuorradiggemeannudeami, muhto veaháš lasáhus muhtun poasttain.

Jagi 2019 stáhtabušehta vuodul ja eará relevánta dokumeanttaid vuodul lea Riikaantikvára bidjan čuovvovaš váldovuoruhemiid vuodđun jahkái 2019:

- Guovloodastus – ovddasvástádus- ja doaibmajuohtu boahpteáiggis. Ollu doaimmaid maid dál gieđahallá Riikaantikvára galgá maŋŋá 2020 gieđahallat regionála kulturmuithálddašeapmi ja Riikaantikvára rolla direktoráhtan ollistuvvo.
- Dálkkádatrievdamat ja kulturmuittut, gč. Stáhta plánanjuolggadusaid dálkkádat- ja energijaplánema ja dálkkádatheiveheami várás.
- Gávppogat, kulturbirrasat ja eanadat, dás earret eará bargu kulturhistorjjálaš eanadagain (KULA-guovllut).
- Kulturmuittut gielddain (KIK). KIK-áŋgiruššan galgá loahppat jagi 2020 lohppii ja mihttomearrin lea ahte 90 %:s gielddain lea dalle kulturmuithopplána. Dasto lea Riikaantikvára ráhkadeamen strategiija kulturmuithopparui gielddain.
- Máilmmiárbeguovlluid nannejuvvon hálddašeapmi. Riikaantikvára háliida ahte guovlohálddašeapmi váikkuha dasa ahte buoremus geavahus vuhtto dan gávccii máilmmiárbeguovllu hálddašeames Norggas.
- Ráfáiduhttinbargu ja doarjjahálddašeapmi. Riikaantikvára ráfáiduhttinstrategiija bidjá čanastagaid ráfáiduhttinbargui lagamus jagiin. Sámediggi oažžu rámi go nu johtilit lea álggahan gelbbolašvuodá doaibmabijuid árbevirolaš giehtaduiid várás 2018:s, ja ávžžuha viidáset áŋgiruššama 2019:s.
- Teknihkalaš-industriija kulturmuittut ja fanassuodjaleapmi, gč. teknihkalaš-industriija kulturmuithopparui suodjalanprográmma man oktavuodas 15 industriála rusttega leat mielde ja dasto dat doaimmat fanassuodjaleami siskkoale mat galget sirdojuvvot regionála hálddašeapmái 2020:s.
- Plánaáššemeannudeapmi ja vuostecealkámušat, gč. doaimmaid sirdin Riikaantikváras regionála hálddašeapmái guovloodastusa oktavuodas.
- Arkeologiija, gč. earret eará válljejuvvon arkeologalaš kulturmuithopparui (BARK) suodjalanprográmma ja báktedáidaga suodjalanprográmma (BERG).

Guovloodastus guoskkaha Sámedikki sámi kulturmuithopparui hálddašánváldin. Ovddit konsultašuvnnain Sámedikkiin sohppojuvvui ahte seamma hálddašandoaimmat ja váldi mii sirdojuvvojit fylkagielddaide, galgá sirdojuvvot Sámediggái go guoská sámi kulturmuithopparui. Dasto pláne ráđđehus ođđa stuorradiggedieđáhusa kulturmuithopparui birra. Sámediggi vuordá ahte viidáset proseassa dieđáhusbarggu ja sisdoalu ektui vejolaš ođđa doaibmabijuiiguin dieđáhusas čielggaduvvo Sámedikkiin konsultašuvnnaid bokte.

Gieldaprošeavtta (KIK) koordinerejit fylkagielddat. Prošeavtta váldoumbilin lea ahte nu máŋga gieldda go vejolaš ráhkadit gieldaoasseplánaide kulturmuithopparui várás, mii galgá leat veahkkin kulturmuithopparui. Sámediggi searvá bargui daid gielddaiguin mat leat áigeguovdilát sámi kulturmuithopparui oktavuodas.

Sámediggi searvá maiddá earret eará bargui mii guoská válljejuvvon arkeologalaš kulturmuithopparui (BARK) suodjalanprográmmaide, bargui kulturhistorjjálaš eanadagain (KULA) mas lea historjjálaš beroštupmi, sámi visttiid ráfáiduhttinbargui ja fanassuodjaleapmái.

Sámediggi áigu čuovvulit dáid áššiid viidáseappot min barggu bokte kulturmuithopparui ja váldá Riikaantikvára 2019 vuoruhaneivve vuhtii.

Sierralohpi duohtademiide kulturmuithopparui sihkarastinbiire siskkoale Juovlajogas

Sámediggi lea addán rávvaga sierralobi ektui kulturmuithopparui § 8.4 mielde mii guoská lohpaí johkamiellehukseamis sihkarastinbiire goahtesaji ID56672 siskkoale. Guovllu Juovlajohka

Juovlavuonas detáljareguleren mearriduvvui juovlamánu 13. b. 2018. Plána ulbmilin lea dikšut joga lunddolaš oali, ja váldit ruovttoluotta deatalaš gođđan- ja ahtanuššanbirrasiid rávddu ektui mii lea okta riikka johkavuđot gođđannálii.

Huksensuodjalus

Doarjjaortnega mihttomearri – huksensuodjalanprošeavttat

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divodeapmi.

Sámediggi lea ožžon 39 ohcama ráfáidahttojuvvon visttiide mat leat priváhta. Dáid ohcamiid gaskkas leat guhtta mat čatnasit gelbbolašvuoda bajideapmái antikváralaš divodeami ja árbevierrohuksema siskkobealde. Sámediggi vuoruha doaibmajuid mat nannejit gelbbolašvuoda dán suorggis.

Huksensuodjalanprošeavttat

Sámediggi loahpaha huksenregistrerenprošeavtta 2019:s. Riikaantikvára doarju dán loahpaheami 1,8 miljon ruvnnuin. Oktiibuot 700 vistti ledje biddjojuvvon nationála kulturmuittodiehtovuđđui Askeladden, guovvamánu 1. b. 2019 nammi. Jagi loahpas šaddet leat gaskal 900 – 950 vistti biddjojuvvon sisa.

Válljejuvnon arkeologalaš kulturmuittuid (BARK) suodjalanprográmmat

Sámediggi lea 2019:s ohcan ruđaid válljejuvnon arkeologalaš kulturmuittuid (BARK) suodjalanprográmmaid bokte ja lea gárvvisteamen álggahuvvon BARK-prošeavttaid Porsáŋggus, Omasvuonas, Áhkánjárggas ja Ivgus.

8 Dearvvašvuolta ja sosiála

Servodatmihttomearri:

Buorre dearvvašvuolta ja dásseárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat mat leat heivehuvvon sámi álbmoga gielalaš ja kultuvrralaš duogážii.

Dearvvašvuoda ja buohcceviessoplána 2

Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta lea bargagohtán odđa Nationála dearvvašvuoda- ja buohcceviessoplánain. Dát lea Nationála dearvvašvuoda- ja buohcceviessoplána 2016–2019 čuovvoleapmi. Sámediggi lea fátmmastuvvon bargui ja lea bovden Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta Kárášjohkii, gos departemeanta oazžu fágalaš diehtujuhkima sámi dearvvašvuodas sámi fágaolbmuin. Sámediggi buktá cealkámuša plánii/dihtui ovdalgo dat ovdanbuktojuvvo.

Jahkebeallásaš ovttasbargočoahkkin Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain

Sámediggeráđi ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta jahkebeallásaš čoahkkimis ovddidii Sámediggeráđđi dárbbu sámi perspektiivii Nationála dearvvašvuoda- ja buohcceviessoplána bargguin ja sámeálbmoga boahttevaš dearvvašvuodabálvalusaid čuovvoleamis. Sámediggi buktá cealkámuša bargui. Čoahkkimis digaštalle maidái Váibmogiela dearvvašvuoda- ja fuolahussuorggi doaimmaid. Dievasčoahkkima áššemeannudeami vuođul sámediggeráđđi cuiggodii ahte erenoamášdearvvašvuodabálvalusain, maiguin sámi pasieanttat deaivvadit lea dávjá unnán máhttu sámegeilas ja sámi kultuvrras, mii ráddje sámi pasieanttaid vejolašvuoda sámástit erenoamášdearvvašvuodabálvalusain. Sámedikki dievasčoahkkin lea mearridan muhtun ráje doaimmaid maid ulbmilin lea buoridit ja álkidit sámi mánáid ja nuoraid deaivvadeami dearvvašvuodalágádusain.

Sámedikki bargu dearvvašvuodadutkama ehtalaš njuolggadusaiguin ja sámi pasieantaáittardeapmi

ledje maiddái fáddán čoahkkimis dearvvašvuođaministariin ja vuorasiid- ja álbmotdearvvašvuođaministariin. Vuorasiidreforpmma “Leve Livet” oktavuodas válddahii stáhtaráđđi doaimmaid reformma oktavuodas, earret eará departemeantta áigumuša oažžut gievkaniid ruovttoluotta buot vuorasiidásahusaide.

Sámediggeráđđi ohcalii maiddái sámi ovddasteami ođđa Ahkeustitlaš Norga nationála ráđis. Stáhtaráđi bealis muitalit ahte dán ráđis galgá leat oktavuohhta suohkaniid vuorasiidráđiiguin ja ahte dan galgá sáhttit čatnat eará joavkkuide maiddái.

Čoahkin Davvi-Norgga Universitehtabuohccevesuin (UNN)

Sámediggeráđđi lea čoahkinastán Davvi-Norgga Universitehtabuohccevesuin sin stivračoahkkima oktavuodas Kárášjogas. Sámedikki mihttomearrin čoahkimiin lei fuomášahttit sin ovddasvástádusa ja rolla universitehtabuohcceviessun, maiddái sámi pasieanttaide. Sámediggi ovddidii maiddái hástalusaid sámegiela geavaheamis dikšundilálašvuođain, earret eará kvalitehtalaččat buriid dulkonbálvalusaid sihkarastimis. Sámediggi muitalii maiddái nationála proševttas “viidáseappo ovdánahttin erenoamášdearvvašvuođabálvalusaid sámi álbmogii”.

Pasieantaáittardeaddji

Ovttasbargočoahkkimis Sámedikki, sámi fágaolbmuid ja Dearvvašvuođadirektoráhta gaska ovddidii Sámediggi dárbbu sámi pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjái mii doaibmá nationálalaččat ja mii lea olámuttos buot sápmelaččaide beroškeahtá gos orrot. Dearvvašvuođadirektoráhtta ovttas pasieantaáittardeaddjikantuvrrain Finnmárkkus leaba álggahan pilohtaproševtta mas ráđdeaddi geas lea sámi gelbbolašvuohta bargá pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjikantuvrras Finnmárkkus. Diekkár ráđdeaddis galgá leat nationála doaibma. Sámediggi bovdejuvvui oasálastit proševtta plánemis ja lea ovttas dearvvašvuođadirektoráhtain hábmen prošektaplána ja dakkár ráđdeaddi mandáhta/virgečilgehusa. Sámediggi oaivvilda ahte lea dárbbu dakkár sámi pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjái ja lea ovddidan ášši dearvvašvuođaministarii ja vuorasiid- ja álbmotdearvvašvuođaministarii. Sámediggi čuoovvula dán seammás go čuoovvula Finnmárkku pilohtaproševtta.

Rájáidrasttideaddji bargu – Čoahkin Gáregasnjárggas, Suoma bealde

Sámediggi lea mánga jagi ovttasbargan Suoma beale Sámedikkiin sámi pasieantaid ja geavaheddjiid hástalusain sámegielat bálvalusa hárrái. Suoma beale Sámediggi lei bovdén čoahkkimii Gáregasnjárgii gosa Suoma beale sámi gielddat, Kárášjoga giela, Sámi spesialistadoavtterguovddáš ja Sámi našuvnnalaš gealbobálvalus – psyhkalaš dearvvašvuođadikšun ja gárrendilledikšu (SÁNAG) oasálaste. Suoma beale sámi pasieanttaide ii fálojuvvo bálvalus iežaset gillii Suomas ja mángga oktavuodas ohcalit bálvalusa Norgga bealde, gos bálvalus lea heivehuvvon sámegillii ja sámi kultuvrii. Sámediggi lea fuolas sámeálbmoga dearvvašvuođafálaldagas. Čoahkkimis digaštalle muhtun hehttehusaid, earret eará iešguđetlágan láhkavuođu ja njuolggadusmearrádusaid, ekonomiiija, ovddasvástádusa, praktihkalaš čađaheami ja sullasaččaid. Suoma beale Sámediggi čuoovvula ášši ja sádde čállosa Suoma ráđdehussii mas čilge fáttá, čuoimmaid ja čoavddusevttohusaid, ja dasa lassin ovddidit rájáidrasttideaddji ovttasbarggu.

Čoahkin KS:n – dearvvašvuođabálvalusat suohkaniin

Suohkansuorggi organisašuvnnas (KS) lei deaivvadeapmi guovvamánu 6. beaivvi 2019 Romssas buot Romssa ja Finnmárkku suohkaniidda ja Lufuohta suohkani. Presideanttas Aili Keskitalos lei sáhkavuorru suohkaniid sámi pasieantaid birra. Go čoahkinortnegis lea sáhka sámi olbmuid dearvvašvuođas ja eallinlágis, de mearkkaša maiddái ahte ferte geahččat beliid mat galget leat ordnejuvvon nu ahte sámi pasieanttaide lea dásseárvosaš fálaldat. Máhttu ja diehtu sámi álbmoga birra lea dárbbalaš ja maiddái mearrideaddji vai nákke oažžut buriid fálaldagaid. Suohkaniidda ferte oažžut máhtu ja diđolašvuođa suohkaniid sámi ássiid birra ja fertejit maiddái heivehit bálvalusaid sámeálbmogii positiivvalaččat nu, ahte sámi pasieanttaide ja geavaheddjiide heivehuvvojit

dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalusat gielalaččat ja kultuvrralaččat.

Don leat deháleamos – Du er viktigst

Konferánsas bajásgeassima ja eastadeami birra nuoraid gaskkas maid SÁNAG ja Blå kors lágideigga Kárášjogas guovdilaste nuoraid ja gárrenmirkkuid ja mo váhnemat ja servodat sáhttet bargat eastadan dihtii alkohola ja gárrenmirkkuid boasttugeavaheami nuoraid gaskkas. Sámediggeráđđi čujuhii sáhkavuorustis ahte váhnemiid lassin lea muđui servodagas nugo skuvllas, dearvvašvuodastašuvnnas ja medias maiddá ovddasvástádus bargat eastadan dihtii gárrenmirkogeavaheami nuoraid gaskkas. Alkoholageavaheapmi lea velge tabuáššin sámi birrasiin, muhto eastadanbargguin lea rabasvuohta dehálaš. Eai buohkat duostta muitalit eará váhnemiidda jus leat oaidnán sin mánáid dahje nuoraid gárremin. Buot suohkaniin berrejit leat Idjagozihanortnegat (Natteravn). Sámediggi vuorjašuvvá go vuolleahkásaččat fidnejit alkohola ja áigot bargat sihkkarastin dihtii oadjebas bajásšaddandili sámi mánáide ja nuoraide.

Sámi biebmuvuođo- ja fálojuvvo

Maŋjel Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta inspirašuvdnabeivviid biepmu birra lea sámediggeráđđi čoahkkinnastán Sámi joatkkaskuvllain ja boazodoalloskuvllain Guovdageainnus gos digaštalle mo skuvla sáhtta leat veahkin oazžun dihtii ásahusaid fállat sámi biepmu pasieanttaide ja geavahedjiide. Sámi joatkkaskuvllas ja boazodoalloskuvllas lea sihke boazodoallosuorgi ja biebmosuorgi. Ovddasteaddjit goappašat surggiin oasálaste čoahkkimii ja áigot plánet álggahit proševttaid mat laktásit Guovdageainnu buhcciidruktui. Skuvla sáhtta earret eará fállat kurssa ásahusaid bargiide ja lágidit fáddábeivvi buhcciidruovttus gos oahppit ovtta bargiiguin oasálastet biebmoráhkadeapmái.

Lullisámi dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus seminára

Sámediggeráđđi oasálasttii fierpmádatseminárii: Sámi kulturádejuvvo dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusas lullisámi guovllus. Seminára fáddán lei “Mii lea sámi dearvvašvuohta?”. Sámediggeráđđis lei buresboahhtinsáhkavuorru mas hupme veaháš Sámedikki perspektiivvain dearvvašvuhtii ja mas guovddázis ledje lullisámi ássit. Doppe ledje mánnga sáhkavuoru dearvvašvuodafágalaš doaimmain ja proševttain Sámis ja lullisámi guovllus. Seminára lea deháleamos deaivvadanbáiki sámi dearvvašvuodabargiide lullisámi guovllus ja lea dehálaš arena gos sihke juogadit ja gaskkustit máhtu ja huksejit fierpmádagaid. Seminára váldomihtun lea veahkehit heivehit dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid sápmelaččaide lullisámi guovllus.

Konferánsa ja doaibmabijut “Implementation of Suicide Prevention Activities in the Circumpolar Area” birra

Sámediggi lea oasálastán konferánsii iešsoardima eastadeaddji doaimmaid birra sirkumpolára guovlluin. Dohko ledje čoahkkanan dutkit, politiikalaš mearrideaddjit, eamiálbmotservodagat, Ártalaš ráđi oasálastiorganisašuvnna fásta ovddasteaddjit, ja ártalaš stáhtaid ovddasteaddjit, ja fokusis lei iešsoardima eastadeaddji strategijaid implementeren sirkumpolára guovlluin. Seammás ledje doppe “muitalusdoaibmabijut” eamiálbmötnuoraide. Paneladebáhtas “Plan för suicidprevention bland samer i Norge, Sverige och Finland” bođii ovdan ahte plána lea gávdnomis, muhto plána čađaheapmi lea bisánan daningo lea eahpesihkarvuohta das gii galgá dán ovddidit viidáseappot. Panela oasálastit celke ahte Sámedikkiit berrejit leat mielde ovddideame doaimmaid, realiseren dihtii iešsoardima eastadeaddji strategijaid.

Doarjagat dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttaide – ohcciidvuđot doarjagat

Doarjjaortnega mihttomearri – Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat:

Buorre dearvvašvuohta ja dásseárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámeálbmogii seamma dásis go muđui álbmogis.

Sámediggi lea áigodagas addán doarjaga dearvvašvuodadeaivvadeapmái vuorrasut sápmelaččaide Oslos ja Kárášjogas.

UiT – Norgga ártkalaš universitehta áigu álggahit Saminor 3 mas lea bajilčálan “Målrettet helseforskning i et flerkulturelt landskap” ja mii čađahuvvo ovttasbargguin Sámi dutkanguovddážiin (CeSam) Ubmi Universitehtas. Sámediggi lea addán doarjaga prošeavtta vuosttaš ceahkkái, mas plánejit ja čađahit fokusjoavkojearahallamiid dainna ulbmiliin ahte háhket máhtu das maid álbmot háliida ahte dearvvašvuodaiskkadeapmi galgá sisttisoallat.

Máhttu ja gelbbolašvuolta sámegeielas, sámi kultuvrras ja servodateallimis lea váilevaš. Boarásmuvvan ja dearvvašvuolta nátionálalaš gelbbolašvuodaguovddáš galgá hábmet dieđuid demeanssa birra mii lea heivehuvvon sámegeillii olbmuide geain lea doaimmashehttejupmi, ja Snåase suohkan lea hábmegohtán visuálalaš váikkuhangaskaomiid lullisámi kultuvrra oahpaheamis, mii lea rehkenastojuvvon dearvvašvuodasektora bargiide. Sámediggi lea addán doarjaga goappašat prošeaktii.

Dasa lassin lea addojuvvon doarjja váibmovuolggageaddji (hjerterstarter) ovdánahttimii nu ahte das sáhtta válljet sámegeiel hupmama, Evenášši suohkanii nuoraid fáddáeahkedii, ja Guovdageainnu mánáidsuodjalusbálvalussii sámi mánáidsuodjalusfierpmádaga ásaheapmái, vuosttažettiin sámi hálddašanguovllu suohkaniin.

9 Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

Ahte vuoigatvuođat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusas leat implementerejuvvon láhkaortnegis ja geavattaš politihkas

Oktasaš EU strategiija

Sámi parlamentáralaš ráđđi ságaškušai oktasaš EU strategiija barggu coahkkimisttis skábmamánu 27. beaivvi 2018:s Oslos. Dán strategiijai lei ráhkaduvvon evttohus man vuođđun lei ášši 035/15 Sámedikki dieđáhus solidaritehta ja riikkaidgaskasaš barggu birra, ja Eurohpa-parlameantta suoidnemánu 3. b. 2018 resolušuvdna, mii guoská álgoálbmotvuoigatvuođaid riikkumii máilmmiviidosaččat, dása gulli eatnamiid rivven.

Sámediggi galledii EU institušuvnnaid Brusselis skábmamánu 28. beaivvis 30. beaivái. Doppe ságaškuššojuvvui árvalus ásahtit vuođu das mo sámit/álgoálbmogat ja EU galget ovttas doaimmat. Oppalaččat lea dáhttu fátmastit sámedikkiid EO institušuvnnaid mearridanproseassaide. Muhto go de šaddá sáhka ásahtit konkrehta ortnegiid ja čovdosiid mat vástidit EU álgoálbmogiid guoski resolušuvnnaide, de lea ain guhkes geaidnu dáhtu ja dagu gaskka. Jos sámi ja álgoálbmot vuođu galggaš ásahtit, de fertešii systemáhtalaččat guhkkit áiggi bivdaladdat dákkár ásaheami EU vuogádagas, ja guhkkit áigodaga geavahit EU váikkuhit dan guvlui. Dat mearkaša ahte vuosttažettiin galggašii sámiin juogo doaimma dahje ovdasteaddji leat bistevaččat Brusselis. Sámediggeráđđi ráhkkana meannudit oktasaš EU strategiija árvalusa farga Sámi parlamentáralaš ráđis.

ON nállevealahankomitea (CERD)

Sámediggeráđi politihkalaš ráđđeaddis lei sáhkavuorru ON nállevealahankomiteas ja sus ledje sierra čoahkkimat komitealahtuiguin dalle go komitea gažadii Norgga Geneves juovlamánu 3.- 6. b. CERD goziha mo stáhtat čuovvulit ON konvenšuvnnaid mearrádusaid, mat gildet vealaheami náli, liikeivvni, čeardda, nátionála dahje eatnálaš duogáža vuođu. Komiteas ledje ollu gažaldagat Norgii sámi dili birra.

CERD:a raporttas Norgii, mii almmuhuvvui ođđajagemánu 2. beaivvi 2019:s, ávžžuha komitea Norgga álggahit doaimmaid buoridit sámi eanavuoigatvuođaid, guolástusa ja boazodoalu rievttalaš rámmavuogádaga. Komitea oaivvilda Norga galggašii geahčadit ja árvvoštallat ođđasis boazodoallolága, ja dohkkehit mearrasámiid historjjálaš guolástanvuoigatvuođaid. Dasa lassin celke

konkrehta ávžžuhusaid mat guske duopmostuoluide, almmolaš bálvalusaid dulkomii, ja eana- ja resursavuoigatvuođaide Finnmárkku olggobealde, nuortalaččaid boazodollui ja davviriikkalaš sámeconvenšuvdnii.

Arctic Frontiers oasálastin

Presideanta Aili Keskitalo rabai Arctic Frontiers ođđajagimánu 21. beaivvi 2019:s Romssas. Dán jagi konferánssas lei Smart Arctic fáddán. Presideanta oasálasttii maid paneladigaštallamis mas lei árkntalaš dilli fáddán, ja sus ledje mánga sáhkavuoru bálddalas doaluin, dego Dutkanráđi davviguovlluid dutkama strategijja ovdánbuktimis, ja bálddalas lágideames Árkntalaš álgoálbmogiid birra, maid riikkaidgaskasaš álgoálbmotfestivála Riddu Riđđu ja kanádalaš ambassáda lágidedje.

ON earenomášraportevrii raporta

ON earenomášraportevra nállevealaheamis E. Tendayi Achiume lea dáhtton cealkámušaid áššiide mat gusket luondduhálddašeapmái su boahstevaš temáhtalaš rapportii. Das lea fáddán luondduriggodagaid roggan ja vealaheapmi. Bajilčálan lea «Extractivist Industries and Racial Equality» ja dat válmastuvvo ON:ii ovdal geassemánu 2019. Sámediggi lea ráhkadan raporta “*Sami Parliament Report on Extractivism and Racial Discrimination*”, mii sáddejuvvui earenoamáš raportevrii ođđajagemánu 23. b. 2019. Sámediggi fokus raporttas lea mo minerálaid roggan, oljohokkan, geainnuid ja bieggafápmorusttegiid huksen váikkuha sámi ealáhusaide.

Sáhkavuorru Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnnas

Sámediggeráđdi searvvai Davviálbmogiid guovddáža fágabeaivái ja kultureahkedii man fáddán lei Muitalusat dáruiduhttima birra, ja doalai doppe sáhkavuoru. Sámediggeráđdi muitalii vuordámušaid birra álggahuvvon kommišuvdnabargui.

Sámediggeráđdi lea maiddá searvan sáhkavuoruin jorbabeavdečoahkkimii maid Sámediggi Ruota bealde lágidii juovlamánu 13. b. vásihusaid birra mat mis Norgga bealde leat leamaš proseassas ja barggu stáhtusa birra. Ruota bealde barget ain vásttolaš kommišuvnna álggahemiin. Čoahkkimii searvvai maiddá Sámediggi Suoma bealde ja muitalii proseassa birra Suoma bealde.

Galledeapmi Moskvás

Presideanta Aili Keskitalo ja sámediggeráđi politihkalaš ráđđeaddi finaiga Moskvás skábmamánu 16.-18. b. 2018. Presideanta searvvai sáhkavuoruin gulaskuddamis ruoššalaš Dumai (Ruošša lánkaaddi čoahkkinn). Gulaskuddan guoskkai ođđa lánkii árbevirolaš eanaguovlluid ja árbevirolaš eallinvugiid suodjaleami birra davvi ja nuorta álgoálbmogiid várás Ruoššas. Presideanta searvvai maiddá Árkntalaš Ráđi seminárii RAIPON olis ja galledii maiddá Norgga ambassadevrra Ruoššas.

Vuođđoláhka

Sámediggi válddii oktavuoda Stuorradikkiin golggotmánu 17. b. 2018 Sámedikki mearrádusa áššis SP 037/15 Vuođđolága § 108 rievdeamei čuovvuleami birra ja dán evttohusa meannudeami birra mii lea Stuorradikkis. Stuorradikki bearráigeahččan- ja konstitušuvdnakomiteas lei čoahkkinn presideanttain Aili Keskitaloin Sámedikkis ođđajagemánu 4. b. 2019 dán birra. Čoahkkimii serve maiddá stuorámuš opposišuvdnajoavku Ronny Wilhelmsen bokte ja dievasčoahkkinnjođiheaddji Tom Sottinen. Olmmošvuoigatvuođaid nationála ásašus (NIM) muitalii čoahkkimis movt evttohus doaimá olmmošvuoigatvuođaid ektui. Evttohuuvon árvalusa 126 S (2018-2019) dorjo buohkat earret Ovddádusbellodat ja Olgešbellodat. Ovddádusbellodat ja Olgešbellodat eai leat árvalusas čilgen manne eai dorjon evttohusa. Stuorradikki meannudeames ii šaddan 2/3 eanetlohku evttohussii ja nu ii mearriduvvon. Sámediggeráđdi lea behtton vaikko Vuođđoláhka lea viidát ođasmahttojuuvvon, maiddá gielalaččat, muhto ii fal mearrádus mii guoská sámiide. Sámediggeráđdi áigu čuovvulit dán dainna áigumušain ahte Vuođđolága § 108 rievdaduvvošii manjá boahste stuorradiggeválggaid.

Jahkebeali čoahkkinn Giella- ja ođasmahttindepartemeanttain

Sámediggeráđđi lea čađahan jahkebeali čoahkkima gieldda- ja ođasmahttindepartemeanttain Oslos ođđajagemánu 14. b. Ráđđi čilgii earret eará stáhtaráđđái Mæland proseassa birra álgoálbmotgiellajagi ja giellaloktema oktavuodas. Dasa lassin váldojuvvojedje ovdan sámi vuoigatvuođalávdegotti II čuovvuleapmi, guovloodastus ja doaibmajuohku, doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas ja proseassa stáhtus mii guoská davviriikkalaš sámekonvenšuvdnii. Čoahkkima referáhta almmuhuvvo dalán go dan leat goappašagat bealit gárvvistan.

Prop. 166 L (2017-2018) Rievdadusaid birra sámelágas jna. (konsultašuvnnat) meannudeapmi

Sámediggi lea ožžon ođđajagemánu 31. b. 2019 beaiváduvvon reive bokte Stuorradikki gieldda- ja hálddašankomitea áššijodiheaddjis dieđu ahte komitea áigu sáddet evttohuvvon árvalusa presideantagoddái cealkámuša várás ovdal loahpalaš árvalusa cuoŋománu 30. b. Reivves boahťa ovdan ahte komitea eanetlohku, ráđđehusbellođagat ja Guovddášbellodát sáddejit proposišuvnna ruovttoluotta ráđđehussii ja ávžžuhit ahte olles lánkaevttohus ferte sáddejuvvoť dábálaš gulaskuddamii ovdal go Stuorradiggi dan meannuda, go fas unnitlohku Bargiidbellodát ja Sosialisttalaš gurutbellodát oaivvildit okta mearráduš gielddalaš konsultašuvdnageatnegasvuođas (§ 4-4) ferte sáddejuvvoť gulaskuddamii oktanaga bagadusevttohusain ovdal go meannuduvvo Stuorradikkis. Komitea evttohan árvalus galgá sáddejuvvoť Stuorradikki presideantagoddái cealkámuša várás njealját vahkus ja loahpalaš árvalus galgá leat gárvvis cuoŋománu 30. b.

Presideanta Aili Keskitalo lea reageren garrasit dása go ii leat duohta vuođđu sáddet ášši gulaskuddamii, go gearddi Sámi vuoigatvuođalávdegotti čielggadus lea leamaš gulaskuddamis, ja danne go lea dábálaš ovtamielalašvuohta das ahte buot almmolaš eiseváldiin lea álbmotrievttalaš konsultašuvdnageatnegasvuohta. Lea oalle amas parlamentáralaš dilli go ráđđehusbellođagat mannet ráđđehusa vuostá. Dán lágan vuohki heađušta maiddái jáhkehahttivuođa konsultašuvdnaproseassain ráđđehusain dasa lassin go Sámi vuoigatvuođalávdegotti čielggadusa ii sáhte čuovvulit kárten- ja stivren-/ hálddašanláhkaaddima ektui olggobealde Finnmárkku. Presideanttas Aili Keskitalos lea leamaš čoahkkinn Stuorradikki presideanttain, ja lea čállán reive sutnje. Dasto lea sáddejuvvon reive ášši birra buot stuorradikki bellođagaid parlamentáralaš jođiheddjiide ja stáhtaministarii.

Dásseárvu

Mihttun áŋgiruššansuorgái

Dásseárvosaš sámi servodat mas buohkain leat seammá vuoigatvuođat ja vejolašvuođat

Fágabeaivvi lhbtq ja mentála dearvvašvuođa birra sámi servodagas

Sámediggi lágidii Kárášjogas skábmamánu 28. beaivvi 2018:s fágabeaivvi lhbtq ja mentála dearvvašvuođa birra sámi servodagas, ovttas Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhtain (Bufdir), Mental helse ungdomen, KUN:in ja SÁNAG:in. Fágabeaivvis almmuhuvvui raportta «Den eneste skeive i bygda?» proševttas The Only Gay in the village. Sámediggeráđđi maid oasálasttii dalle go raportta almmuhuvvui Divttasvuonas juovlamánu 10. beaivvi.

Romssa Arctic Pride

Sámediggeráđđi searvvai Romssa Arctic Pride oktavuodas sihke paneladigaštallamii sámi lhbtq-olbmuid árgabeaivvi birra ja Romssa Arctic Pride parádii.

Čoahkkinn Ung i dag-lávdegottiin

Sámediggeráđđi deaivvadui Ung i dag-lávdegotti jođiheddjiin, Loveleen Brennain. Lávdegoddi galgá geahčadit dásseárvoháštalusaid maid mánát ja nuorat deivet árgabeaivvis. Čoahkkimii serve maiddái Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvvi nuoraidlávdegoddi, Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi ja Norgga Sámiid Riikasearvvi nuoraidlávdegoddi. Čoahkkimis ovddiduvvojedje dásseárvoháštalusat sámi mánáid ja nuoraid ektui ja ságastallojuvvoť daid birra. Lávdegoddi galgá

ovddidit čielggadusas čakčat 2019.

Veahkaváldi lagaš oktavuodain -prošeakta

Čoahkkin veahkaválddi birra

Sámediggi lágidii oktan Heahteguovddáščállingottiin ja Dásseárvoáittardeddiin čoahkkima man fáddán lei veahkaváldi nissoniid vuostá ja veahkaváldi lagaš oktavuodain skábmamánu 28. beaivvi Kárášjogas. Čoahkkin lei oassin nationála Jávohisvuohta goddá-kampánjjas. Čoahkkimis digaštalle máŋga hástalusa mat guske dán fáddái, dego heahteguovddášfálaldat, gealbolokten veahkkeapparáhtas, ja dáhttu ráhkadiit nationála doaibmaaplána. Čoahkkin lei maid oassin Sámedikki barggus oainnusmahttit ja fuomášahttit veahkaváldi sámi servodagas ráđđehussii, veahkkeapparáhtii, ja siviila servodahkii. Konferánssas ráhkaduvvui loahppadokumeanta mas aktevrrat čohkkejedje áššečuolmmaid ja čujuhedje eastadandoaibmabijuid.

10 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

Nannejuvvon sámegeiella, sámi kultuvra ja servodateallin.

Doaibmadieđáhus

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta (GOD) lea reivves ođđajagimánu 8. beaivvi 2019 dieđihan Sámediggái viidáseappo barggu birra maŋjel go Stuoradiggi lea gieđahallan Stuoradiggedieđáhusa 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner* (doaibmadieđáhusa), vrd. árvalus 119 S (2018–2019) Gieldda- ja hálddašankomiteas.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea bivdán Sámedikki árvvoštallat guđe doaimmat (doaibmadieđáhusas) sáhttet njuolga guoskkahit sámi beroštumiid. Sámediggi árvvoštallá ahte čuovvovaš doaimmat sáhttet guoskkahit sámi beroštumiid: konseptaválljema guorahallanproseassat (KVG), kulturmuithálddašeapmi, gáhttenguovlohálddašeapmi, fuođđo- ja siseatnanguolástanhálddašeapmi, olgunastindoaimmaid barggut, Arktis 2030 doarjaortnet, Árktalaš ráđi organiseren, Regiovnnaš davviguovloforuma čállingoddi, SIVA ja IN váikkuhangaskaoapmeortnet, guolástanhápmanniid oamasteaddji ja hálddašeapmi, ja gaskaoamit eanandollui.

Sámediggi sáddii árvvoštallamiiddis departementii ođđajagimánu 30. beaivvi. Doaibmadieđáhusas dieđihuvvojit máŋga čuovvulanproseassa. Sámediggi áigu čuovvulit dáid iešguđetge proseassaid ovddasvástideaddji departemeanttaiguin.

Regiovnnaš ja báikkálaš ovttasbargu

Áŋgiruššansuorggi mihttu:

Aktiivvalaš ja mearredieđolaš ovttasbargu regiovnnaš ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen- ja ovdánahttin dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Ovttasbargošiehtadus Nordlándda fylkkasuohkaniin

Presideanta Aili Keskitalo vuolláičálii ođđa ovttasbargošiehtadusa Nordlándda fylkkasuohkaniin ovttas fylkkaráđđejodiheddjiin Tomas Nyvollain. Šiehtadus lea gustojeaddji áigodahkii 2019–2022.

Ođđa ovttasbargošiehtadus Trøndelága fylkkasuohkaniin

Sámediggi ja Trøndelága fylkkasuohkan ráhkadeigga 2018:s ođđa ovttasbargošiehtadusa mii lea gustojeaddji áigodahkii 2019–2022. Ođđa šiehtadusas laktojuvvoje guovttegielatvuodášiehtadus ja ođđa regiovnnaš ovttasbargošiehtadus oktii. Šiehtadusa mihttun lea nannet, oainnusmahttit ja ovdánahttit sámegeiela, kultuvrra ja servodateallima. Šiehtadus galgá álkidit bissovaš ovttasbarggu áššiin mat gusket sápmelaččaide ja sámeaguovlluide Trøndelágas. Šiehtadusas lea fokus erenoamážit

lullisámi kultuvrra, giela ja servodateallima ovdánahttimii. Šiehtadusa vuolláičáliiga presideanta Aili Keskitalo ja fylkkasátnejođiheaddji Tore O. Sandvik juovlamánu 13. beaivvi 2018, Trøndelága fylkkasuohkanis.

Romssa fylkkasuohkana ovttasbargošiehtadusa ođasmahttin

Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leaba álggahan ovttasbargošiehtadusa ođasmahttinproseassa. Šiehtadus lea gustovaš áigodahkii 2019–2020. Guovvamánu 7. beaivvi 2019 lei čoahtkin politihkalaš dásis masa sámediggepresideanta oasálasttii. Fylkkasuohkana ovddastii fylkkaráđđi Willy Ørnebakk. Oassebealit dohkkeheigga šiehtadusa álgoevttohusa ja vuolláičálliba šiehtadusa farggamusat.

Sámediggeráđđi illuda buori ja konstruktivvaš ovttasbargui Trøndelága, Nordlándda ja Romssa fylkkasuohkaniiguin ja ovttasbargošiehtadusat leat buorin vuodđun dan lihkestuvvamii.

Ovttasbargošiehtadusat gávpotsuohkaniiguin

Sámedikkis leat ovttasbargošiehtadusat Oslo, Bådådjo ja Romssa gávpotsuohkaniiguin. Dán ovttasbarggus oassebealit ráđđádallet áigejuovdilis suohkanlaš sámeáššiid jeavddalaččat.

- Romssa suohkan: Ovttasbargošiehtadus gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana lea ođasmahttojuvvomin. Oassebeliin lea čuovvulančoahtkin dán barggu birra njukčamánu/cuoŋománu 2019.
- Oslo suohkan: Sámedikkis ja Oslo suohkanis lea čoahtkin guovvamánu 2019 ovttasbargošiehtadusa birra.
- Álttá suohkan: Sámediggi ja Álttá suohkan leaba ovttaoavilis ráhkadit ovttasbargošiehtadusa. Ovttasbargošiehtadus vuolláičállojuvvo ja čalmmustahttojuvvo njukčamánu 25. beaivvi Álttá museas.

Dasa lassin lea sámediggeráđis ja Hámmerfeastta suohkana sátnejođiheaddjis ja hálddahušlaš jođihangottis politihkalaš čoahtkin. Sámediggi ja Hámmerfeastta suohkan leaba ovttaoavilis joatkit vejolaš ovttasbargošiehtadusa ságastallamiin.

11 Politihkalaš dásis

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SáNuL)

SáNuL deaivvadii Ung i Dag -lávdegottiin go gallededje Sámedikki skábmamánu 2018.

SáNuL oasálasttii Sámedikki giellakonferánsii guovvamánu 2019 Romssas, maiddá suffáságastallama oasálastin.

SáNuL oasálasttii maiddá sámi dáiddačájáhusa rahpamis guovvamánu 2019 Dronning Sonja KunstStallas.

SáNuL oasálasttii SPR nuoraidráđi čoahtkimii guovvamánu Johkamohkis, gos fáddán ledje ee. boahnte nuoraidkonferánsa plánen ja Sámi parlamentáralaš ráđi nuoraidkonferánsa (SPR-N) doaibmaplána barggut.

Čoahtkin Finánsaministariin ođđajagimánu 25.b.

Ráđi konsultašuvdnašiehtadusa oassin galgá Sámediggeráđis ja Finánsaministaris leat okta čoahtkin jahkásaččat bušeahta birra. Dat čoahtkin lei ođđajagimánu 25.b. Čoahtkimis ledje presideanta Aili Keskitalo ja ráđđelahttu Henrik Olsen ráđi bealis, ja Finánsaministtar Siv Jensen ja Gieldda- ja ođasmahttinministtar Monica Mæland ráđdehusa bealis. Sámediggeráđi ovdanbuvttii Sámedikki 2020 bušeahtadárbbu, ja earenoamážiid digaštalle áššiid Váibmogiella, digitaliseren, Beaivváš Sámi Našunálateáhter, Bååstede, sámi oahpponeavvut ja sámi mátkeealáhus ja hutkás ealáhusovddideapmi. Sámediggeráđi muitalii maiddá muhtun loguid Telemarksforsking maŋemus

regiovdnaanalsas čalmmustahttin dihte sámi govvluid servodatovdáneami.

Sámedikki dárkkisteapmi

Riikarevišuvdna dárkkista stivrenvuogádaga ja Sámediggeráđi ja Sámedikki váiddalávdegotti lassin 2018 finánsadárkkisteapmái. Sámediggeráđi mielas lea buorre go čađahit dakkár dárkkisteami, ja lea jearahan dan. Sámedikkis, politihkalaš orgánan, ii leat stivrenvulahallan departemeanttain seamma dásis go vuollásaš orgánain, ja danne sáhtta dakkár dárkkisteapmi váikkuhit buorebut stivrenvuogádagaid Sámedikkis boahtteáiggis. Stivrenvuogádaga dárkkisteami mihttun lea árvvoštallat lea go Sámediggeráđis stivrenvuogádat, mas leat ávkkálaš rutiinnat ja bargovuogit ulbmilolahusa sihkarastimii Sámedikki mearrádusaid ja eavttuid mielde. Sámediggeráđi ja Sámedikki váiddalávdegotti doarjjameannudeami dárkkisteami mihttun lea árvvoštallat ahte dahket go Sámediggeráđi ja Sámedikki váiddalávdegoddi áššálaš mearrádusaid doarjjaáššiin. Dárkkistanraporttat leat vuordimis gárvásat njukčamánu.

12 Ođđa áššiid almmuheapmi – čuovvoleapmi

Áššit 2 ja 5 meannuduvvoje dievasčoahkkimis juovlamánu 6. beaivvi 2018. Ášši 4 ii ovddiduvvon.

Ášši 1 – Resursaváilivohta politiijain ja riekteásahusas

Guovddášbellodaga árras Cecilie Hansen

Sámediggeráđi oaidná ahte lea nugo Guovddášbellodaga árras Cecilie Hansen čujuha, ahte rihkusáššiid lohku lea njiedjan ollu ja ahte duopmostuoluin leat nuppástusat. Sámediggeráđi čuovvula dán Justiisa- ja gearggusvuoddepartemeanttain ja lea bivdán čoahkkimii mas dán sáhtta bidjat áššekártii.

Ášši 3 – Girjebussiid boahtevaš doaibma,

Sámeálbmot bellodaga árras Ann Elise Finbog

Sámediggeráđi bovdii oktasaš čoahkkimii Álttás disdaga skábmamánu 27. beaivvi 2018. Mánja girjebusseeaiggáda oasálaste čoahkkimii. Oassebealit šiehtadedje čoahkkimis ahte girjebusseeaiggádat fertejit ovddidit čálalaš máhcahusa vejolaš joatkima birra girjebussiid doaimma hárrái Sámediggái ovdal guovvamánu 20. beaivvi 2019. Dasa lassin bođiimet ovttaide ahte ovttaskas girjebusseeaiggádat sáhttet šiehtadit sierra čoahkkimiid sámediggeráđiin áigemeari ovdal.

Sámediggeráđi lea čoahkinastán Romssa fylkkasuohkaniin, Gáivuona suohkaniin, Unjárgga gielddain, Trøndelága fylkkasuohkaniin, Nordlándda fylkkasuohkaniin ja Guovdageainnu suohkaniin. Mánja girjebusseeaiggáda háliidit joatkit doaimmain, muhto doaimma ruhtadeapmi ii leat čielgan buohkain.

Ášši 6 – ILO-169 30-jagi ávvudeami čalmmustahttin

Bargiidbellodaga árras Ronny Wilhelmsen

ILO-konvenšuvna nr. 169 eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain (ILO-169) mearriduvvui riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvna váldokonferánsas geassemánu 7. beaivvi 1989. Stuoradiggemearrádusas geassemánu 20. beaivvi 1990 ratifiserii Norga ILO-169 ja dat doaibmagodii čakčamánu 5. beaivvi 1991.

ILO-169 leat mearkkašan ja ainge mearkkašit ollu sápmelaččaid rivttiid dohkkeheamis Norggas, earret eará go guoská konsultašuvnnaide ja eanavuoigatvuođaide. Dattetge lea ain olu mii váilu ovdal go Norga ollašuttá iežas geatnegasvuođaid konvenšuvna olis.

Sámediggeráđđi máhccá maŋŋel áššái movt Sámediggi čalmmustahtá ILO-169 30-jagi ávvudeami.

Sámediggeráđi árvalusevttohus Sámediggái:

Sámediggi váldá Sámediggeráđi doaibmadieđáhusa dán doaibmaáigodagas diehtun.

Sámedikki dievasčoahkkin - 002/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.03.2019 dii. 09.15.

Jienasteapmi

Dán áššis ii jienastuvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Aili Keskitalo, presideanta	Arthur Johan Tørfoss
		Ronny Wilhelmsen
	Aili Keskitalo	
2	Runar Myrnes Balto	Arthur Johan Tørfoss
	Runar Myrnes Balto	
3	Ronny Wilhelmsen	Lars Filip Paulsen
		Silje Karine Muotka
	Ronny Wilhelmsen	
4	Nils Mikkelsen Utsi	
5	Per Mathis Oskal	Silje Karine Muotka
	Per Mathis Oskal	
6	Mikkel Eskil Mikkelsen	
7	Nancy Charlotte Porsanger Anti	
8	Ellinor Marita Jáma	Aili Keskitalo
		Silje Karine Muotka
		John Kappfjell
	Ellinor Marita Jáma	
9	Toril Bakken Kåven	Isak Mathis O. Hætta
		Anders Somby jr.
		Silje Karine Muotka
	Toril Bakken Kåven	
10	Karen Anette Anti	Anders Somby jr.
	Karen Anette Anti	
11	Nora Marie Bransfjell	John Kappfjell
	Nora Marie Bransfjell	
12	Lars Filip Paulsen	Silje Karine Muotka
		Piera Heaika Muotka
		Nancy Charlotte Porsanger Anti
	Lars Filip Paulsen	
13	Piera Heaika Muotka	
14	Kåre Olli	

15	Silje Karine Muotka	Lars Filip Paulsen
		Isak Mathis O. Hætta
	Silje Karine Muotka	
16	Henrik Olsen	
17	Mathis Nilsen Eira	Henrik Olsen
		John Kappfjell
	Mathis Nilsen Eira	
18	Márjá-Liissá Partapuoli	
19	Ann Karin Kvernmo	
20	Klemet Klemetsen	Kåre Olli
		Mikkel Eskil Mikkelsen
	Klemet Klemetsen	
21	Aili Keskitalo, presideanta	

DC - Mearrádus:

Sámediggi váldá Sámediggeráđi doaibmadieđáhusa dán doaibmaáigodagas diehtun.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.03.2019 dii. 12.00.

Ášši 003/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
-------------	--------------------------	-----------------------

Ođđa áššiid dieđiheapmi

	Áššenr. 19/814
--	-------------------

Sámedikki dievasčoahkkin - 003/19

**Evttohus 1 - Árras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat
Doarjja Ráissa suohkanii – birasfoanda Stuora Mollešjávri**

Norgga Čázadat- ja Energiigadoaimmahat (NČE) mearridii njukčamánu 11. b. 2016 rahpat ášši konsešuvdnaeavttuid revišuvnna birra reguleremiidda Abojogas ja Njemenjaikujogas Návuonas ja Ráissa suohkanis Romssas. Návuona elfápmodoaimmahat lea čállán revišuvdnadokumeantta, ja NČE lea sádden dokumeantta gulaskuddamii.

Revišuvnna váldoulbmilin lea buoridit biras- ja luonddudiliid nu ahte váidudahttit vahágiid ja negatiiva váikkuhusaid huksemis. Dán ferte vihkkedallat konsešuvnna ulbmila ektui, mii lea elfápmobuvttadeapmi. Mearrádusat konsešuvnna alimus ja vuolimuš regulerejuvvon čáhceallodagas (HRV ja LRV), ja dasto fievrrideamit eai boađe dan vuollái mii sáhtta reviderejuvot. Revišuvdna ii guoskka priváhtarievttálaš beliide. Ekonomalaš eavttuide, maid ii sáhte čatnat njuolga biraseavttuide eai maid dábálaččat guoskka. Revišuvnna lea relevánta árvvoštallat dáláš rusttega ođasmahttima ja viiddideami.

NČE sáddii revišuvdnaárvalusa konsešuvdnaeavttuid birra Abojoga jna háhkamis ja reguleremis Návuonas ja Ráissa suohkanis OED:ii 22.06.2018 beaiváduvvon reivve bokte. Čoahkkin ja báikediđoštallan čađahuvvui 06.09.2018.

Ráissa suohkan ávžžuha Oljo- ja energiijadepartemeantta (OED) nuppástuhttit NČE mearrádusa ahte ii rávve birasfoandda Ráissajoga ovddideapmái, nugo Ráissa suohkanstivra lea evttohan ja gáibidan gulaskuddancealkámušastis. Ráissa suohkan bivdá OED geatnegahttit dán lagan foandda ásaheami dalle go revišuvdna/ođđa eavttut galget loahpalaččat mearriduvvot. Suohkan presisere ahte dákkár foanda ii leat jurddašuvvon makkárga dienasgáldun suohkanii, dahje ahte dat livččii muhtunlágan buhtadusášši manjit áiggis. Suohkanstivrra áigumuš lea ahte dát foanda livččii birasvuđot ovddidandoaimbaidju mas lea stuorra mearkkašupmi árvoháhkamii sihke ekologalaš ja ekonomalaš perspektiivvas.

Evttohus:

Ovddádusbellodat bivdá Sámediggeráđi ovddidit ášši dievasčoahkkimii ja doarjut Ráissa suohkana dán áššis, molssaektosaččat váldit oktavuoda OED:in njuolga oažžun dihtii birasfoandda sadjái.

**Evttohus 2 - Árras Márjá-Liissa Partapuoli, NSR/NSR-SáB
Árvalus ođđa Vákšubálvalus (Etteretningstjeneste)**

Árvalus ođđa Vákšubálvalus (Etteretningstjeneste) láhkii bidjui gulahallamii skábmamánu 2018. Sámedikki mielas lea váidalahtti ahte gulaskuddan áigi lei oanehaš, erenoamážit go ášši ieš alddis lea hui gáibidahtti sihke áiggi ja gealbbo dáfus. Sámediggi ii leat leamaš oassi gulaskuddan beliiguin, ii ge lean áigemeari bidjun dan lahkai ahte sámedikkis lei vejolašvuohta buktit gulaskuddancealkámuša áigemeari siskobealde.

Sápmelaččat leat álbmot njeallji riikkas. Lágas namuhuvvo mo galgá sihkkarasit norgga ássiid peršuvdnasuodjalusa iežas riikkas, muhto ii namuhuvvo mo sápmelaččaid peršuvdnasuodjalus galgá sihkkarastot iežas álbmoga guovlluin beroškeahtta riikarájain. Dát bokta gažaldaga; Lea go sápmelaččain seammá suodjalus lága bokte go dážain? Dát lea erenoamáš vuorjjahahtti go geahčča makkár cealkámušat bohtet earret eará Databearráigeahččus (Datatilsynet) mat gusket ollis álbmoga peršuvdnasuodjalussii.

Sámediggi dáhttu stuorradikki vuhtiváldit cealkámušaid mat dáhttot čielga giela lánkačállošis nu ahte maiddái Sámedikkis lea vejolaš veardidit mo lahka váikkuhivčče sápmelaččaide. Sámediggi ávžžuha stuorradikki ođđasit guorahallat lánkarievdadusa cealkámušaid vuođu ja bidjat buori áiggi go nuppádis bijašii gulaskuddamii.

Evttohus 3 - Áirras Astrid Kalvemo, Bargiidbellodat Diedihankampánja Sámedikki jienastuslohkui

Mii atnit dehálažžan ahte nu ollu sápmelaččat go vejolaš besset ávkkástallat iežaset demokrátalaš rievtti áimmahuššan dihtii sápmelaččaid nana álbmogin.

Maŋimuš jagiid leat nana sámi profiillat oidnon medias ja leat dokko leamaš veahkin loktemin min identitehta. Danin lea dehálaš ahte Sámediggi nákke jodihit dán identitehtanannema maiddái Sámi demokratijii.

Lea dehálaš ahte buot sápmelaččat, eandalii nuorat, dihtet ahte sis lea vejolašvuohta leat mielde hábmemin iežaset eallima, giela, kultuvrra ja identitehta.

Daningo válgabiirriid gaskasaš áirrasjuogu áigemeari lea geassemánu 30. Beivvi 2019, de oaivvildit mii ahte Sámediggi ferte farggamusat álggahit diedihankampánja Sámedikki jienastuslohkui.

Evttohus 4 - Áirras Arild Pettersen Inga, Bargiidbellodat Lahtuid nammadeapmi boazodoallostivrii

Go juo ráđđehus háliida rievdadit boazodoalolága § 71 vai sáhtta nammadit boazodoallostivrra ieš, de lea hoahppu Sámedikkis bargat maid nu.
Sitáhta

Bargiidbellodaga mielas lea boazodoallu deatalaš álgoálbmotealáhus. Sámi iešmearridan- ja mielmearridanvuogatuhtii lea deatalaš ahte sámiin lea nana ovddastus boazodoallostivrras.

Bargiidbellodat oaidná ahte dálá boazodoallostivrra čoahkkádus ii leat oiddolaš ealáhussii. Danne lea Sámedikki ovddastus boazodoallostivrras vealtameahtun deatalaš ealáhusa ovddideapmái ja goziheapmái, erenoamážit sihkkarastin dihtii boazodoalu rámmaeavttuid.

Bargiidbellodat háliida ahte lahtut boazodoallostivrii välljejuvvojit dán dievasčoahkkimis. Gozihan ja nannen dihtii sámi ovddastusa ja boazodoalu beroštumiid, de bivdit mii Sámedikki välljet 4 lahtu várrelahtuiguin boazodoallostivrii, ja ahte Sámediggi ieš vällje jodiheaddji sin gaskkas.

Evttohus:

Lahtuid nammadeapmi boazodoallostivrii biddjojuvvo áššin bearjadaga njukčamánu 8. b. Ášši sáddejuvvo Sámedikki válgalávdegoddái árvalusa viežžamii dievasčoahkkimii.

Evttohus 5 - Áirras Toril Bakken Kåven, Nordkalottfolket Bissehehket Romssa ja Finnmárkku gáhttenproseassaid

Čakčat 2018 ožžo buot fylkkamánnit Birasdirektoráhtas bargun identifiseret konkrehta luondduguovlluid maid livččii vejolaš gáhttet eambbo. Finnmárkku ja Romssa fylkkamánni lea árvoštallan badjelaš 600 guovllu ja identifiseren 56 guovllu.

Dása gullet sihke njeaššeetnamat, leagit, duoddarat, várit, gáttit ja eará. Mii leat mánggaid jagiid oaidnán ahte háliidit gáhttet viiddis guovlluid gos sámi ássan, meahcásteapmi ja ealáhusat leat erenoamáš dehálaččat sámi ja Davvi-Norgga kultuvrii, ealáhusaid ja eallinláhká.

Sámi ja Davvi-Norgga oktavuodas lea meahci ávkkástallan doaibman deháleamos gáhttenvuohkin ja lea vuodđoprinsihppan das mo eallit ja doaibmat luonddus. Seammásgo olbmot murrejit, murjejit, bivdet ja guodohit, de olbmot čuvvot ja gáhttejit luonddu. Orru šaddan nu, ahte daningo sápmelaččat ja muđui davvinorgalaččat leat buolvvas nubbái leamaš čeahpit ávkkástallat guovlluid ceavzilit, ahte báikkálaččat dál ránggáštuvvojit go gáhttemat duvdet sin eret guovlluin.

Lea dokumenterejuvvon ahte mángga guovllus meahcástit ollu ja ahte doppe leat maiddái ealáhusdoaimmat. Gártá stuorra vahágin jus báikkálaččat duvdojuvvojit eret dáin guovlluin, mat leat sin árbevirolaš ealáhus- ja meahcástanguovllut. Olbmot masset bargguideaset ja dehálaš oassi sámi ja davvinorgalaš luondduresursaávkkástallan jávká.

Stáhtas leat riikkaidgaskasaš geatnegasvuodát stuorra luondduguovlluid gáhttema hárrái boahttevaš jagiid. Lea hui álki dušše duvdit gáhttemiid Romsii ja Finnmárkui, namalassii ahte stuorra oasis Davvi-Norggas galget gáhttejuvot. Dát mearkkaša ahte dáppe gos meahcástallan ja meahcástanealáhusat leat dehálaččat, galget guovllut gáhttejuvot ja nu duvdit bargobáikkiid ja eallinlágiiid eret.

Sámediggi berre farggamusat váldit oktavuoda stáhtain ja bissehit dálá gáhttenproseassaid. Sámediggi berre maiddái váldit oktavuoda Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkaniiguin ja álggahit ovttasbarggu man ulbmilin lea bissehit proseassaid. Ovttasbarggus ferte maiddái boahtit ovdan ahte jus gáhttenguovllut galget dohkkehuvvot, de ferte báikkálaš álbmot dasa miehtat.

Evttohus 6 - Árras Nora Marie Bransfjell, NSR Sámi mielváikkuheapmi Suodjalusas

Ovddastan dihtii sámi beroštumiid dain guovlluin gos Suodjalusain leat seamma beroštumit, oaivvilda Sámediggi ahte sámit berrejit leat mielde suodjalusáššiin. Ovdamearkka dihtii boahtá boazodoallu diehtii Suodjalusa plánaid birra easkka dalle go aktivitehtat galget álggahuvvot, mii sáhtá dagahit dárbbasmeahttun vuostálasvuodaid. Danne lea deatalaš ahte juo plánendásis sámi beroštumit guldaluvvojit. Sámediggi bivdá sámediggeráđi váldit álgaga buoridan dihtii gulahallama Suodjalusain.

Evttohus 7 - Árras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat Sámedikki rolla ođđa Romssa ja Finnmárkku regiovnnas

Sámediggi vuordá ahte Sámediggeráđi álggaha barggu sihkkarastit sámi dimenšuvnna vuhtiiváldima ođđa Romssa ja Finnmárkku regiovnnas.

Regiovnna ovttastahttima proseassat ja ođđa organiseren eai ábut goaridit bálvalusaid mat sámi álbmogis leat odne. Sámediggeráđi ferte váldit badjelasas árrjalaš rolla bisuhan dihte ja maiddái nannen dihte otná bálvalusfálaldagaid.

Ođđa regiovdna galgá fuolahit mánga bálvalusa maid sámi álbmot geavaha, earret eará galget pasieanttat beassat sámástiit bátneidikšunbálvalusas. Regiovnna bargit fertejit maid oažžut sihke sámevielkurssa ja sámi kulturipmárdusa fálaldaga. Hálldahus ferte máhttit vástidit sámegeillii jus muhtun dan dáhttu, ja diehtujuohkin almmolaš neahttasiiduin ja čállosiin galgá maid leat sámegeillii.

Sámediggi maid ballá ahte fálaldagat mat leat ásahuvvon nuorta-Finnmárkui ja Čáhcesullui goariduvvojit dan ođđa regiovnnas, danne ferte ráđi árrjalaččat bargat dan ala ahte dát guovllut váldojit earenoamážit vuhtii.

Sámediggi bivdá ráđi ovddidit sierra dieđáhusa Sámediggái mii váldá vuhtii sámi dimenšuvnna

Romssas ja Finnmárkkus.

Evttohus 8 - Áirras Anders Somby jr, Johttisámiid listu Áhpehisvuodápermišuvnnat ealáhusbargiide

Suoidnemánu 1. b. 2018 rievdaduvvui vanhenuhtortnet golmmaoasat permišuvdnaortnegin. Rievdadus mearkkaša dan ahte lága mielde lea 15 vahku permišuvdna goabbáige vanhemiin ja dasto 16 vahku maid soai sáhttiba juogadit gaskaneaskka. Mii oaidnit ahte dát ortnet ii atte bearrašiidda veaháš ge dávggasvuodá juogadit permišuvnna vanhemiid gaskka nu ahte heive ovttaskas bearrašii. Ortnet čuohcá erenoamážit vanhemiidda vuodđoealáhusain, go vuodđoealáhusbargiin lea váttis váldit permišuvnna dihto áigodagain jagis ja leat ruovttus mánáin. Sámediggi oaivvilda ahte ferte ráhkaduvvot spiehkastatmearrádus permišuvdnaortnegis nu ahte šaddá stuorát dávggasvuodá vuodđoealáhusbargiide heivehit permišuvnna nu ahte heive buoremusat sin bearrašii. Sámediggi ferte dalán sáddet árvalusa ovddasvástideaddji eiseválddiide.

Evttohus 9 - Áirras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat Sámediggi politihkalaš fápmun servodagas

Sámediggi lea rahpama rájes 1989:s dađistaga positiivvalaččat ovdánan. Ovdáneapmi lea dáhpáhuvvan sihke politihkalaš ja hálddahušlaš dásis. Mii fertet joatkin dáinna ovddideimiin gozihan dihtii min, ja min maŋisbohtiid demokrátalaš vuoigatvuodáid. Positiivvalaš politihkalaš ja parlamentáralaš ovdáneapmi Sámedikkis ferte joatkašuvvat ja nannet Sámi.

Mii oaivvildat ahte nannoseabbo lávdegoddemálla lea čoavddus dán barggu lihkestuvvamii.

Sámediggi ferte viidásetovddidit lávdegoddemálla ja addit lávdegottiide demokrátalaš vejolašvuodá maid dat sisdoallá. Mii sáhttit ovddidit nana politihkalaš málla mas lea buorre demokrátalaš faggi ovttasdoaimama bokte lávdegottiid ja dievasčoahkkima gaskka.

Nana Sámediggi buriiguin proseassaiguin nanne sámi vuoigatvuodáid ja daid dohkkeheami. Mii fertet eanet jorahit resurssaid politihkalaš doaimafámu guvlui Sámis, ja mii oaivvildat dainna lávdegottiid ovddideami Sámedikkis.

Sámediggi álggaha proseassa árjjalaš lávdegoddemálla ovddideimiin mii lea buorebut heivehuvvon boahtteáiggeguvllot parlamentáralaš vuogádkii.

Evttohus 10 - Áirras Lars Filip Paulsen, Olgeš Sámi kultursensitivitehta ja gelbbolašvuodá bajideami birra sámi kulturáddejumis gielddahálldašeamis

Dárbu lea nannet buot surggiid gieldalaš hálldašeames go guoská veahkaválddi ja vearredaguid eastadeapmái sámi servodagas. Vuosttaš doaimabidju man olis lea vejolaš eastadit veahkaválddi ja vearredaguid, lea ahte gielddat sámi servodagas fertejit geatnegahttojuvvot váldit kurssaid sámi kultursensitivitehta birra ja bargit fertejit geatnegahttojuvvot buoridit gelbbolašvuodá sámi kulturáddejumis. Dán sáhtta oaidnit oassin bajitdási doaimaplánas, man oktavuodas fylkamanni oažžu bargun bearráigeahččat ja oktiortnet dán barggu gielddaid ektui. Sierra gelbbolašvuodábiras mas omd. Árran ja Sámi allaskuvla sáhttet leat mielde singuin geat geavahasas čađahit dán lagan kurssaid ja gelbbolašvuodá bajideami.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.03.2019 dii. 15.05.

Dievasčoahkkinjodihangotti árvalus:

- Ođđa áššit 1 - 3 ja 5 - 10 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái meannudeapmái.
- Ođđa ášši 4 hilgo dan sivas go dievasčoahkkin lea jo dahkan mearrádusa áššis.
- Bargiidbellodaga árras Ronny Wilhelmsen evttoha ahte ođđa ášši 4 jienastuvvo.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Ođđa áššit 1 - 3 ja 5 - 10 mearriduvvui ovttajienalaččat.
- Ođđa ášši 4 hilgojuvvoi 23 jienain 12 jiena vuostá.

Beavdegirjelasáhusat

Árras Mathis Nilsen Eira, NSR, ovddidii čuovvovaš beavdegirjelasáhusa:

Sámedikki eanetlohku čujuha láhkariemdadusárvalussii maid Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea sádden gulaskuddamii ja mas áigemearri lea 15.03.2019.

Gulaskuddanárvalusas leat evttohan rievdatit boazodoallolága mii guoská earret eará § 71 stivralahtuid nammadeapmi boazodoallostivrii. Sámediggi lea sádden gulaskuddancealkámuša mas ovddidit čielga gáibádusa das, ahte boazodoallostivrras mas galgá leat legitimitehta boazoealáhussii ja sámi servodahkii ferte Sámedikki nammadan stivralahtuin leat duohta mielváikkuheapmi. Sámediggi vuordá maiddá ahte boazodoallostivrra stivrajođiheaddjis galgá leat boazodoallofágalaš duogáš ja ferte dovdat sámi kultuvrra ja servodaga.

Sámediggi čuovvula dán ášši viidáseappot Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttain ja bargá gažaldagain aktiivvalaččat maiddá Stuoradikki hárrái. Sámediggeráđđi lea čađa gaska leamaš čielggas das, ahte sii nammadit stivralahtuid boazodoallostivrii ovtatmano go sis ja departemeanttas lea oktasaš ipmárdus das mo viidáseappo galgá bargat sihkarastit duohta mielváikkuhusa boazodoallostivrra sámi ovddasteddjiin geain lea formála ja eahpeformála boazodoallomáhttu.

Sáhkavuorolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Arthur Johan Tørfoss	Ronny Wilhelmsen
		Toril Bakken Kåven
		John Kappfjell
	Arthur Johan Tørfoss	
2	Márjá-Liissá Partapuoli	Ronny Wilhelmsen
	Márjá-Liissá Partapuoli	
3	Astrid Kalvemo	
4	Arild Pettersen Inga	Nancy Charlotte Porsanger Anti
		Toril Bakken Kåven
		Mathis Nilsen Eira
	Arild Pettersen Inga	
5	Toril Bakken Kåven	Klemet Klemetsen
		Mathis Nilsen Eira
		Ronny Wilhelmsen
	Toril Bakken Kåven	
6	Nora Marie Bransfjell	John Kappfjell
	Nora Marie Bransfjell	
7	Ronny Wilhelmsen	
8	Anders Somby jr.	Ellinor Marita Jåma
	Anders Somby jr.	
9	Ronny Wilhelmsen	Piera Heaika Muotka

		Anders Somby jr.
	Ronny Wilhelmsen	
10	Lars Filip Paulsen	Arild Pettersen Inga
		John Kappfjell
		Márjá-Liissá Partapuoli
	Lars Filip Paulsen	
	Ronny Wilhelmsen, čeahkkinortnegii	

DC - Mearrádus:

Ođđa áššit 1 - 3 ja 5 - 10 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái meannudeapmái.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 05.03.2019 dii. 16.15.

Ášši 004/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
-------------	--------------------------	-----------------------

Gažaldagat Sámediggeráđđái

	Áššennr. 19/814
--	--------------------

Sámedikki dievasčoahkkin - 004/19

Gažaldat 1 - Áirras Lars Filip Paulsen, Olgeš

Doaibmaplána hehtten dihte veahkaváldima ja illastemiid sámi servodagas

Sámediggi lea ovdal bivdán ráđđehusa ráhkadit doaibmaplána hehtten dihte veahkaválddálašvuoda ja illastemiid sámi servodagas. Mot sámediggeráđđi čuovvula dán ášši?

**Gažaldat 2 - Áirras Hans Ole Nilsen Eira, Guovddášbellodat
Geatkebivdu**

Nugo diehtit de lea geatkebivdu(liseansabivdu) loahpahuvvon dán jahkkai. 107 geatki galge báhččot, muhto eai leat báhččon eara 58. Gaska Norggás báhččoje 15/21. Nordlánddas 8/16 ja Romssšs ja Finnmárkus ges duššo 7/30 (2 Finnm). Ja de dieđusge ii mait ollášuva Stuoradikki mearriduvvon geatkelohkku.

Dát ii leat dohkálaš ja dagaha dieđusge vel eamppo vahaga sávza ja boazodollui. Geatkelohkkámá ja geatkebivddu ferteši rievdadit vuoi oláha bidjon meriid.

Lea go dahje aigu go Sámediggeráđđi dáinná áššiin bargat maidege, nu ahte geatkelohkkán ja geatkebivdu buorranivččii?

Gažaldat 3 - Áirras Lars Filip Paulsen, Olgeš

Doarjja sámi ulbmiliidda, boares poasta 72 Sámegiella, diehtujuohkin jna.

Ulbmil doarjjaortnegiin lea leamaš nannet sámegielaid geavaheami dakko bokte ahte lámččit buoret saji sámegillii almmolašvuodas, lasihit sámegiela geavaheddjiid logu, juohkit eanet dieđuid sámegillii sápmelaččaide ja lasihit dieđuid sámi diliid birra Norgga álbmogii. Muhtun oassi doarjjaruđaid hálddašeamis lea leamaš delegerejuvvon Norlándda fylkkamánii, geas lea ovddasvástádus eanet doaibmabijuin sámegiela doaibmaplána. Ruđat lea mannan mátta-, julev- ja márkosámi doaibmabijuide.

Sámediggi válddii badjelassas hálddašanovddasvástádusa dán ruđain 01.01.2018:s. Mo leat ruđat geavahuvvon 2018:s? Makkár doaibmabijut leat čađahuvvon ja makkár plánat leat Sámedikkis ruđaid viidásabbo geavaheapmái?

Gažaldat 4 - Árras John Kappfjell, Bargiidbellodat Busseeaiggádiid čuovvuleapmi

Mainna lágiin lea Sámediggeráđđi jurddašan čuovvulit geatnegasvuodaid ja vuordámušaid busseeaiggádiid ektui mat leat oastán ođđa busiid?

Gažaldat 5 - Árras Ellinor Marita Jáma, Áarjel-Saemiej Gielh Ovttasbargošiehtadusat gávpotgielddaiguin / Tráanten tjielte

Ráđi dieđáhusas čujuhuvvo ovttasbargošiehtadusaide gávpotgielddaiguin ja čoahkkimiidda Romssa, Oslo ja Álttá suohkaniiguin. ÁaSG lea ovdal buktán evttohusa dan birra ahte Sámediggi fertte bargat dan ala ahte oazžut sadjái ovttasbargošiehtadusa Tráanten tjielte/Troanddima suohkaniin, ja lea ohcalan dan mángii. Leago Sámediggeráđđi čuovvulan ÁaSG evttohusa, ja vejolaččat man guhkás ráđđi lea joavdan dainna proseassain?

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.03.2019 dii. 16.15.

Dievasčoahkkinjodihangotti árvalus:

Gažaldat 3 ii ovddiduvvo dievasčoahkkimii ja Sámediggeráđđi ii vástit gažaldaga.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Lars Filip Paulsen	
	Mikkel Eskil Mikkelsen	
	Lars Filip Paulsen	
	Mikkel Eskil Mikkelsen	
2	Hans Ole Eira	
	Berit Marie Eira	
	Hans Ole Eira	
3	John Kappfjell	
	Henrik Olsen	
	John Kappfjell	
	Henrik Olsen	
4	Ellinor Marita Jáma	
	Silje Karine Muotka	
	Ellinor Marita Jáma	

DC - Mearrádus:

Gažaldat 3 ii ovddiduvvo dievasčoahkkimii ja Sámediggeráđđi ii vástit gažaldaga.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 05.03.2019 dii. 17.20.

Ášši 005/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
-------------	--------------------------	-----------------------

Sámediggeráđi dásseárvopolitihkalaš čilgehus veahkaválddi birra sámi servodagas

	Áššennr. 19/105
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámedikkeráđi lea digáštallan dásseárvopolitihkalaš čilgehus veahkaválddi birra sámi servodagas Čilgehus čuovvu beavdegirjji mielddusin.

Sámedikkeráđi dásseárvopolitihkalaš čilgehus veahkaválddi birra sámi servodagas

Álggahus

Sámedikki dásseárvodoaibmaplána 2009-2013 lea leamaš vuodđun sámediggeráđi bargui veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Doaibmaplánas lei bargu veahkaválddi vuostá lagaš oktavuodain okta vuoruhuvvon ángiruššansuorgi. Dan doaibmaplána doaibmaáigodat lea nohkan. Doaibmaplána čuovvuluvvui dásseárvopolitihkalaš čilgehusain mii mearriduvvui 2012. 2012 čilgehusas lei maddái veahkaváldi lagaš oktavuodain vuoruhuvvon suorgi, mas čuovvovaš oassemihttomearit meroštallojuvvojedje:

1. Buoret máhttu veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas.
2. Veahkkeapparáhta veahkaválddi gillájeddjide mii lea láchčojuvvon sámi álbmoga várás.
3. Rabasvuohta veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas.

Dát čilgehus lea oassi proseassas ođđa sámediggedieđáhusa ráhkadeamis dásseárvvu birra.

Dásseárvu lea Sámedikki doaimmas guovddážiis. Mii bargat dan ala ahte sámi álbmogis leat seamma vuogatvuodát ja vejolašvuodát go álbmogis muđui leat. Veahkaváldi lea viiddis servodatváttisvuohta, olmmošvuogatvuoda váttisvuohta, demokrátalaš váttisvuohta, dásseárvováttisvuohta, rihkusváttisvuohta ja álbmotdearvvašvuoda váttisvuohta. Veahkaváldi sámi servodagas goazaha sámi servodaga ja eallinvuogi ovdáneami. Dán oktavuodas šaddá bargu veahkaválddi vuostá bajimuš mihttomearrin Sámedikkis.

Čilgehusa rámmat

Veahkaváldi lea viiddis doaba mii fátmasta mánggalágan veahkaválddi sierra arenain ja oktavuodain. Máilmmi dearvvašvuodaorganisašuvdna (WHO) meroštallá veahkaválddi ná: «forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling.» (fysalaš fámu dahje bággema mielaevttus geavaheapmi dahje áitta, mii lea iežas, earáid dahje joavkku vuostá. Dat mii veahkaváldin lohkkjuvvo fertle leat doaimma mii dagaha jápmima, vaháguhtá fysalaččat dahje psykalaččat, dahje dagaha váilevaš ahtanuššama.) Viiddis meroštallamii gullet sihke olbmuid gaskasaš veahkaváldi, veahkaváldi iežas vuostá dahje oktasaš veahkaváldi. Dán čilgehusa rámmat eai atte vejolašvuoda viidát guorahallat buotlágan veahkaválddi mii dáhpáhuvvá sámi servodagas.

Danne meannuduvvo dán čilgehusas olbmuid gaskasaš veahkaváldi lagaš oktavuodain, mas mielde fysalaš, psykalaš ja seksuála veahkaváldi. Seksuála veahkaváldi sámi servodagas olggobealde lagaš oktavuodaid lea maiddái mielde dás. Muhtun oassi áššiin siskkilda seksuála veahkaválddi lagaš oktavuodain ja seksuála veahkaválddi olggobealde lagaš oktavuodaid. Divttasvuona áššit leat ovdamearkan dasa, ja čájehit láhkarihkumiid moalkáivuoda.

Veahkaváldi mielaevttus sáhtá leat áigeguovdil álgoálbmotoktavuodas, go riikkaidgaskasaš dutkangeahčastat konkludere ahte gávdnojit mearkkat ahte leat eanet iešsoardimat árktalaš álgoálbmogiid gaskkas go buohtastahtá majoritehta álbmogiin (Young, Revich og Soininen, 2015; Silviken, Haldorsen og Kvernmo 2006). Dán čielggadusas ii geahčaduvvo lagabuid mielaevttus dahkkojuvvo veahkaváldi.

Oktasaš veahkaváldi nugo struktuvrralaš veahkaválddi lea Johan Galtung meroštallan, veahkaválddi vuohki mas sosiála struktuvrrat dahje sosiála ásahusat vaháguhttet olbmuid go eastadit sin vuodđodárbuid oažžumis. Dán čilgehusas sáhtá dan geahččat oassin dáruiduhttinpolitiikka duogážiis ja dain struktuvrralaš veardaguin sámiid vuostá maid dál vásihit.

Sierralágan veahkaválddevugiid ráddjen ii galgga áddejuvvot nu ahte dat eai leat deatalaš fáttát politiikkalaš guorahallamii. Givssideapmi ja vaššicealkámušat leat ovdamearkan servodatváttisvuođaide maid fertle bidjat fuomášumi politiikkalaš ságastallamis Sámis.

Veahkaváldi lagaš oktavuodain meroštallojuvvo ránggáštuslága § 282 mielde ná: «nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slekting i rett nedstigende linje, slekting i rett oppstigende linje, noen i sin husstand eller noen i sin omsorg.» (dáláš dahje ovddeš náittosguoibmi, dáláš dahje ovddeš náittosguoimmi dahje ovttasássi fuolki njuolga vulos guvlui linnjás, fuolki njuolga bajás guvlui linnjás, muhtun dálus dahje muhtun su fuolahusas). Dat mearkkaša dan

ahte lagaš oktavuođaide gullet maddái oappát, vieljat, mánát, áhku, ádját ja mánáidmánát. Sámi servodagas lea dávjá bearašdoaba viiddit ja lagaš oktavuođat sáhttá guoskat eambbogiidda go mat ránggáštuslága mielde leat. Fuolkevuoda mearkkašupmi, viiddiduvvon bearašdoaba ja lávgadet báttit bearrašii, gessojuvvojit dávjá ovdan sámi kultuvrra ja árbevieruid dovdomearkan. Viiddit áddejupmi maid lagaš oktavuohta mearkkaša sámi servodagas lea deatálaš doaibmajuid hábmemei.

Veahkaváldi čuohtá buot sohkaheide, seksuála sojuide, doaibmadássái ja agiin. Dáláš dutkama vuodul diehtit mii ahte nissonolbmot gillájit eanemusat veahkaválddi, ja mii diehtit ahte nieiddat gillájit eanet go gánddat. Dasto lea deatálaš čujuhit ahte mii diehtit menddo unnán veahkaválddi birra omd. gánddaid ja almmáiolbmuid ektui, ja ahte dárbbášuvvo eanet máhttu ja dutkan dan birra.

Sámedikki politihkalaš bargu dán áššis guoská buohkaide geat gillájit veahkaválddi, beroškeahtá sohkaheide, seksuála sojus, agis dahje doaibmadássis. Veahkaváldi lea servodatváttisvuhta man vuostá ferte dáistalit mángga dásis ja dárbbáša bajimuš fokusa.

Stáhtus

Statistihkalaš vuoddu ja dutkanbohtosat

Astrid Eriksena dutkan «Emotional, physical and sexual violence among Sami and non-Sami populations in Norway» čájeha ahte 49 % sámi nissonolbmuid gaskkas vásihit fysalaš, psykalaš dahje seksuála veahkaválddi eallingeardeperspektiivvas mii ii-sámi nissonolbmuid gaskkas lea 35 %. Sámi nissonolbmot dieđihit eanet seksuála veahkaválddi mánnávuodas go álbmoga gaskkas muđui. Iskkadeames oidno maddái ahte sámi almmáiolbmot dieđihit eanet vásihan veahkaválddi go ii-sámi almmáiolbmot. Dutkan čájeha ahte sámi etnikkalašvuhta lea riskafáktor veahkaválddi gilláma ektui.

Sámedikki čilgehusas dásseárvvu birra 2015:s deattuhuvvui dutkandárbu. Sámediggi lea ovttasbarggu bokte Justiisadepartemeanttain leamaš ruhtadeamen ja leamaš doaibmaaddiin dutkamii maid Nationála gelbbolašvuoda guovddáš veahkaválddi ja traumáhtalaš huša birra lea čađahan. Raportta boađus: «Jos duosttat jearrat, de dustet olbmot vástidit» 2017:s . Bargu lea fokusjoavkodutkan das movt veahkkeapparáhta ja politiiijat vásihit veahkaválddi lagaš oktavuođain sámi servodagas. Fokusjoavkkut ledje juogaduvvon sámi guovlluin. Bohtosat čájehedje ahte:

- Sáhttet leat erenoamáš hástalusat veahkkeapparáhta ja geavaheddjiid deaivvadeames geain lea sámi duogáš, erenoamážit tabu fáttáin nugo veahkaváldi ja vearredagut leat.
- Sámi giella ja kulturgelbbolašvuhta veahkkeapparáhtas ja politiijain sáhttá buvttihit eanet luohttámuša ja áddejumi go deaivvadit singuin geaidda veahkaváldi lea čuohtan.
- Ollugiin geain lea sámi gullelašvuhta váilu ain luohttámuš stuorra servodahkii dáruiduhttinpolitihka geažil. Dát sáhttá váikkuhit deaivvadeamiide veahkaválddi gillán olmmo geas lea sámi duogáš ja bálvalusaddi gaska geain ii leat sámi duogáš.
- Sámi servodagas ii hállujuvvo veahkaválddi birra bearrašis, erenoamážit smávva báikegottiin. Dát sáhttá čuohtat bargiide geat barget áššiiguin veahkaváldi ja vearredagut dan seamma lávga servodaga siskkoheide mas ieš lea oassin.

Norgga nationála olmmošvuogitvuodaid ásaš (NIM) buvttii 2018:s fáddáraportta

Veahkaválddi ja veardedaguid birra sámi servodagas. Das guorahallojuvvojit Norgga geatnegasvuodát olmmošvuoigatvuodaid ektui sámi veahkaválddi gillán olbmuid guovdu. Raporttas leat muhtun rávvagat movt stáhta sáhtta gozihit iežas sihkkarastingeatnegasvuoda sámi ássiid guovdu.

Divttasvuona áššit

Seksuála veardedaguid, veahkaválddi ja fuolahusbeahttima albmosii bohtin Divttasvuonas 2016:s lei mángga láhkai áigerádji sámi servodagas. Dáid veardedaguid viidodat, duodalašvuohta ja go dáhpáhuve guhkes áiggi, bijai almmolašvuođa fuomášumi dán problematihkkii. Jávohisvuohta, gullelašvuohta lestadialaš searvegoddái ja eiseválddiid sealggahisvuohta čájehii ahte lea dárbu bargat guhkes áiggi badjel ja sierra arenain. Guovtti jagi dutkama maŋŋá leat oktiibuot šaddan 161 ránggáštusášši, maid searvvis ledje 151 ášši main lei sáhka seksuála veardedaguin. 106 ášši hilgojuvvojedje dan geažil go ledje boarásmuvvan. Lagabuidda 70 proseantta sin gaskkas geat eahpiduvvojedje ja gillájeaddjit gullet julevsámi birrasii Divttasvuonas.

Politiija válddaha raporttastis muhtun daid seamma hástalusaid mat bohtet ovdan NKVTS raporttas. Earret eará váttasmahtii áššiid dutkama dat go sámi servodagas lea váilelaš luohttámuš almmolašvuhtii. Sii čilgejit maiddá ahte gelbbolašvuohta sámi giela ja kultuvrra siskkobealde lea dárbbalaš luohttámuša oažžumii ja áddejupmái go deaivvada guoskevaččaiguin geain lea sámi duogáš. Ráđđehus lea dán vuodul várren ruđaid sierra doaibmabijuide Divttasvuonas. Prošeakta “Jaskka” lea ásahuvvon dainna áigumušain ahte čuovvulit guoskevaš olbmuid ja álggahit eastadeaddji doaibmabijuid eastadan dihtii veardedaguid boahtteáiggis.

Maŋŋá leat eanet sámi birrasat hállagoahtán veagalváldimiid ja veardedaguid birra. Deaŋalaš lávkkit rabasvuoda guvlui dán fáttá birra leat váldojuvvon, muhto leat eanet hástalusat ovddabealde.

Sámedikki bargu

Sámediggi lea guhkes áiggi badjel fokuseren veahkaválddi sámi servodagas. Nugo ovdal namuhuvvon de lei fáddá vuoruhuvvon Sámedikki 2009-2013 dásseárvodoaibmaplánas. Dihtomielalašvuohta ja máhttu viidodaga ja hástalusaid birra lea lassánan maŋimuš 10 jagiin. Jávohisvuohta ja heahpat leat hehtten rabasvuoda.

Sámediggeráđđi lea oaidnán iežas bargun váikkuhit miellaguottuid rievdadeapmái ja rabasvuhtii fáttá birra. Go bajimuš álbmotválljen olbmot sámi servodagas sárdnot alla jitnii váttisvuođa birra de lea dat signála servodahkii rabasvuoda ektui. Veahkaválddi ferte loktet eret priváhta dáluin politiijaide ja riektedoaimmahakkii.

Ollu gerddiid lea Sámediggi doallan iešguđege lágidemiid main lea biddjojuvvon fuomášupmi veahkaváldái servodatváttisvuohtan Sámis. ON riikkaidgaskasaš beavi veahkaválddi nogaheapmái nissoniid vuostá skábmamánu 25. b. čalmmustuvvo jahkásaččat Sámedikkis iešguđege lágidemiid bokte. Dollojuvvon leat mánga seminára ja čoahkkima Sámedikkis main fáddán lea leamaš veahkaváldi sámi servodagas. Sámediggi lea maiddá ovtasbargan iešguđege fágabirrasiguin ja organisašuvnnaiguin nugo Dásseárvo- ja vealahanáittardeddiin, FOKUS:in nissonolbmuid ja ovddidanáššiid forum, Utsatt mann:in, Politiijaiguin ja Heahteveahkkečállingottiin. Dát ovtasbargu lea leamaš ávkálaš ja lea buoridan máhtu, seammás go fágabirrasat leat beassan

oahpásmuvvat áššečuolmmaide sámi servodagas.

Sámediggi lea maiddá lokten ášši riikkaidgaskasaš arenaide. Dan dáfus lea ON nissonkommišuvnna jahkásaš čoagganeapmi leamaš deatalaš. Fáddá lea loktejuvvon riikkaidgaskasaš arenaide, ja lea čuvgejuvvon álgoálbmotoktavuođas. Álgoálbmogat gillájit eanet veahkaválddi go muđui eará álbmogat, miehtá máilmmi. Dát lea ávkkálaš máhttu mii sáhtta čujuhit muhtun sivaidda ja strategiijaid movt bargat viidáseappot veahkaválddi vuostá sámi álbmoga gaskkas.

Sámi álbmogis Norggas lea ovdamunni eará máilmmi álgoálbmogiid ektui, danne go mis lea vejolašvuohta gulahallat eiseválddiiguin ášši birra sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Dát addá midjiide moralalaš ovddasvástádusa hállat jitnosit dan veahkaválddi birra maid eará álgoálbmogat gillájit.

Boahteáiggi hástalusat

Jagi 2012 čilgehusas čujuhuvvojedje deatalaš oassemihttomearit mat ain leat áigeovdilat:

1. Dutkan

Li vel ge leat doarvái máhttu veahkaválddi birra lagaš oktavuodain sámi servodagas. Suorggi dáláš dutkan lea addán midjiide veaháš máhtu, muhto ain lea ollu dutkkakeahtta ovdal go lea ollislaš máhttovuođu. Veahkaválddi gillájeddjiid dutkan, mas mielde maiddá mánat ja veahkaválddalaččat leat muhtun dárbbut mat gávdnojit. Dasto lea maiddá dárbu geahččat veahkaválddi álgoálbmotperspektiivvas. Koloniseren ja dáruiduhttin huššafáktorin ja sivvan billisteaddji doaibmaministarii, leat bealit maid berre geahččat dutkama oktavuodas. Lagabuidda berre geahčadit struktuvrraid mat dagahit ahte sámit leat erenoamážit áitojuvvon.

2. Veahkkeapparáhta

Dál ii leat ollislaččat buorre fáladat olbmuid geaidda veahkaváldi guoská. Váilevaš gelbbolašvuohta sámi gielas ja kultuvrras dagaha ahte sámiin veahkaválddalašvuođa oktavuodas ii leat seamma dikšunfáladat go álbmogis muđui. Olámuttu heahteguovddážat main lea sámi giella ja kulturgelbbolašvuohta leat ovdamearkan dárbbalaš doaibmabijuide. Dárbu lea buoridit gelbbolašvuođa dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusain, politiijas, skuvllain ja mánáidsuodjalusas. Máhttu veahkaválddi birra sámi servodagas ferte váldojuvvot mielde profešuvdnaohpuide. Eastadeaddji ja miellaguottuid rievdeaddji barggu ferte bargat mángga dásis ja arenain sámi servodagas.

3. Dárbbášuvvo doaibmaplána

Sámediggi oaidná maiddá ahte lea dárbu bargat viidat ja ollislaččat dán suorggis. Ulbmillaš barggus veahkaválddi vuostá gáibiduvvo servodagas máhttu historjjá, servodathuksejumi, sohabealrollaid ja kultuvrra birra. Mat leat buorit eastadan- ja dikšundoaibmabijut ferte heivehit kultuvrras gos bargojuvvo. Ovddabealde leat hástalusat maiguin sihke norgga ja sámi servodagat fertejit bargat. Sámediggi go lea sámi álbmoga sáhkaguoddi bargá ovtta daiguin resurssaiguin mat norgga servodagas leat. Danne lea Sámediggeráđdi bivdán Ráđđehusa ráhkadit doaibmaplána mas lea ollislaš fokus. Doaisttázii ii leat Ráđđehus vástidan positiivvalaččat dán ávžžuhussii. Dárbu ratifiseret konvenšuvnnaid ja olmmošrievttálaš oktavuodas.

Bargu viidáseappot

Veahkaváldi sámi servodagas berre árvvoštallojuvvot maiddáí olmmošrievttálaš oktavuodas. Stáhtas lea geatnegasvuohta álggahit positiivvalaš doaibmabijuid sihkkarastin dihtii olmmošvuoigatvuođaid sámi olbmuid geat gillájit veahkaválddi. Vuodđolága § 92 mielde lea stáhtas geatnegasvuohta árvvus atnit ja sihkkarastit olmmošvuoigatvuođaid Vuodđolágas, ja geatnegahtá stáhta árjjalaččat bargat dáid olmmošvuoigatvuođaid gozihemiin. Váikkuhangaskaoamit mat leat relevánta go guoská stáhta geatnegasvuođaide sihkkarastit olmmošvuoigatvuođaid lea vuosttamuzžan lánkaaddin. Dasto lea árjjalaš lága geavaheapmi deatalaš olmmošvuoigatvuođaid sihkkarastimis. Stáhta galgá maiddáí eastadit olmmošvuoigatvuođaid rihkkuma riskka. Jos eiseválddit dihtet riskafaktoriid birra mat áitet olmmošvuoigatvuođaid, de sáhtá dain leat ovddasvástádus das jos eai geavat válddis dainna lágiin ahte nogahit riskka. Danne sáhtá árvvoštallat ahte váilevaš doaibmabijut sámi álbmoga suodjaleami ektui veahkaválddi vuostá sáhtá leat olmmošvuoigatvuođaid rihkkun.

ON nissonkomitea, ON nállevealahankomitea, ON biinnidankomitea, ON olmmošvuoigatvuođaid komitea ja ON mánáidkomitea, leat buohkat bivdán Norgga ráhkadit sierra doaibmabijuid ja plánaid veahkaválddi vuostá dáistaleamis. Dát ávžžuhus lea bohtán maiddáí Dásseárvo- ja vealahanáittardeaddjis ja Nationála olmmošvuoigatvuođaid ásaahas (NIM).

Stáhtas lea ovddasvástádus eastadeames ja doaibmabijuid hábmemis veahkaválddi vuostá. Ráđđehus lea váldeorgána barggus veahkaválddi vuostá, ja das lea ovddasvástádus dán suorggi ruhtadeames. Danne lea Ráđđehusas ovddasvástádus ráhkadit ja ruhtadit doaibmaplánaid ja doaibmabijuid veahkaválddi vuostá sámi servodagas.

Sámediggi lea sáhkaguoddi sámi áššiin guovddáš eiseválddiid ektui. Sámediggi lea ollu oktavuodain ja iešguđege forumis ovddidan ahte lea dárbu doaibmabijuide maiguin dáistalit veahkaválddi vuostá, guovddáš eiseválddiide. Go lea dárbu bargat ollislaččat ja bajimuš dásis problematikhain lea dagahan ahte Sámediggeráđđi lea bivdán ahte ráhkaduvvošii doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Dán dorjot ollu organisašuvnnat ja ásaahas, nugo namahuvvon Dásseárvoáittardeaddji, NIM ja dasa lassin Heahteguovddáščállingoddi.

Miellaguottuid rievdadeapmi

Sámediggi sáhtá maiddáí leat mielde rievdadeamen miellaguottuid ja váikkuhit rabasvuođa fáttá birra. Nissonolbmot gillájit eanet veahkaválddi ja vearedaguid go almmáiolbmot. Čujuhuvvo maiddáí ahte lea dárbu rievdatahttit sohka-bealrollaid sámi servodagas. Rabasvuohta fáttá birra bajimuš sámi luohtámušolbmuid beales addá signálaid das ahte fáddá válđojuvvo duođalaččat. Dat go olbmot šaddet gillát veahkaválddi ii leat priváhta áššis. Dat gullá politiijaide ja riektedoaimmahakkii. Ovddasvástádus ja sivva ferte loktejuvvot eret gillájeddiin ja biddjojuvvot rihkolaččaide.

Guovddáš eiseválddiid beales lea dovddahuvvon fuolla das ahte stigmatistere go sierra doaibmaplána sámi álbmoga várás sámi álbmoga. Sámediggeráđđi lea gomihan dán fuolla, ja lea čujuhan ahte sávaldat bargat veahkaválddi vuostá bohtá sámi servodagas alldis. Statistihka veahkaválddi birra iešalldis sáhtá stigmatiseret, muhto eai doaibmabijut dan dáistaleami vuostá.

Máhtu ja miellaguottuid implementeren skuvllain ja mánáidgárddiin
Buorre eastadeaddji bargu álggahuvvo árrat eallimis. Deatalaš lea maiddáí buktit

albmosii vearddaguid ja veahkaválddi nu árrat go vejolaš. Sámi ohppiin ja mánáidgárdemánáin lea riekti oažžut dieđuid veahkaválddi birra heivehuvvon sin gillii ja kultuvrii. Sámedikkis lea ovddasvástádus das ahte ovddiduvvojit sámi pedagogalaš ávdnasat ja oahpponeavvut veahkaválddi ja vearddaguid birra skuvllaid geavahussii. Sámediggi mearrida oahppoplánaid sámegeilas ja ovttas Máhttodepartemeanttain sámi sisdoalu nationála ja sámi oahppoplánabuktosiin

Mánáidáittardeaddji lea raporttastis seksuála loavkašuhthimiid birra (Buohkat dovdet gean nu gii lea dan vásihan: 2008) čujuhan ahte gávdnojit oahpahusmateriálat geavahussii skuvllas sámegillii rájáid bidjama, relašuvnnaid ja seksuála loavkašuhthimiid birra. Mánáidáittardeaddji čujuha Sámedikki ovddasvástádussii oahpponeavvuid ráhkadeames ja rávve Sámedikki sihkkarastit ahte ovddiduvvojit oahpahusmateriálat sámegillii fáttá birra.

Sámediggi lea proseassas ovddideamen oahpponeavvuid skuvllaid geavahussii fáttá birra.

Konsultašuvnnat

Raportta ovdanbuktin: Beahtus ja beahttin, man duođalaš veahkaváldi mánáid vuostá lea guorahallojuvvon, čájeha ahte almmolaš veahkkeapparáhta hui guhkás lea beahtán dáid mánáid. Sámediggeráđđi lea geavahan konsultašuvdnavejolašvuođa dán áššis, ja áigu ain dan dahkat sullasaš áššiin. Konsultašuvnnat leat ain dahkkojuvomin.

Loahpahus

Sámediggeráđis leat leamaš buorit vásihusat Sámedikki 2009-2013 dásseárvodoaimaplánain ja Sámediggeráđi 2012 dásseárvopolitihkalaš čilgehusain.

Mii háliidat ahte ráhkaduvvo sámediggedieđáhus dásseárvvu birra dán válgaáigodagas. Mii háliidat maiddái joatkit dásseárvobargguin riikkaidgaskasaš arenas. Sámediggeráđđi evttoha ahte čilgehus čuovvuluvvo sierra sámediggedieđáhusain dásseárvvu birra, mas veahkaváldi sámi servodagas lea okta ángiruššansurggiin. Eará ángiruššansuorggit leat seksuála sodju ja sohka-bealidentitehta, doaimahehttehusat ja sohka-bealdásseárvu. Bargu álggahuvvo 2019:s.

Višuvdna:

Ovttáárvosaš sámi servodat gos buohkain leat seamma vuoigatvuođat ja vejolašvuođat.

Mihttomearri:

Ovddidit dásseárvvu ja eastadit vealaheami.

Strategijjat:

Oččodit stuorát rabasvuođa veahkaválddi birra lagaš oktavuodain ja seksuála veahkaválddi birra miellaguottuid duddjojeaddji barggu bokte.

Oččodit eanet máhtu rájáid bidjama, relašuvnnaid ja seksuála loavkašuhthimiid birra oahpponeavvuid ráhkadeami bokte.

Sámedikki dásseárvobarggu ángiruššansuorggit boahhteáiggis bohtet ovdan ođđa sámediggedieđáhusas dásseárvvu birra ja Sámedikki bušeahtas.

Sámedikki dievasčoahkkin - 005/19

Ášši ovddideapmi 05.03.2019 dii. 17.20. Debáhtta 07.03.2019 dii. 17.15.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Mikkel Eskil Mikkelsen, áššejođiheaddji	
2	Piera Heaika Muotka	
3	Viktor Bomstad	
4	Kjetil Romsdal	Piera Heaika Muotka
	Kjetil Romsdal	
5	Arild Pettersen Inga	Kjellrun Wilhelmsen
	Arild Pettersen Inga	
6	Ann-Elise Finbog	
7	Lars Filip Paulsen	Ann-Elise Finbog
	Lars Filip Paulsen	
8	Runar Myrnes Balto	Ann-Elise Finbog
9	Anne Henriette Reinås Nilut	Ann-Elise Finbog
	Anne Henriette Reinås Nilut	
10	Kåre Olli	
11	Nora Marie Bransfjell	
12	Klemet Klemetsen	Ann Karin Kvernmo
		Kjellrun Wilhelmsen
13	Nancy Charlotte Porsanger Anti	Arild Pettersen Inga
		Klemet Klemetsen
		Nora Marie Bransfjell
	Nancy Charlotte Porsanger Anti	
14	Mikkel Eskil Mikkelsen	Ann-Elise Finbog
	Mikkel Eskil Mikkelsen	
15	Tor Gunnar Nystad	

DC - Mearráduš:

Sámedikkeráđđi lea digáštallan dásseárvopolitihkalaš čilgehus veahkaválddi birra sámi servodagas. Čilgehus čuovvu beavdegirjji mielddusin.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 07.03.2019 dii. 18.25.

Ášši 006/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 001/19	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Sámedikki vuordámušat ON:ii ja stáhtaide riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas

	Áššennr. 18/3915
--	---------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi rámiida ON go lea mearridan ahte jahki 2019 lea riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajahki.

Sámediggi čujuha ahte stáhtat ON álgoálbmotvuoigatvuođaid 2007 julggaštusa bokte leat dohkkehan álgoálbmogiid vuoigatvuođaid, maiddá gielalaš vuoigatvuođaid. ON álgoálbmogiid máilmmikonferánssa 2014 resolušuvnna (A/RES/69/2) bokte leat stáhtat geatnegahttojuvvon bargat álgoálbmotjulggaštusa duohtan dahkamiin, ovttaš álgoálbmogiiguin ja konsultašuvnnaiguin juksan dihtii ovdagihtii dieđihuvvon miehtama. Dasto čujuha Sámediggi ON ceavzilvuođa mihttui, mii earret eará galgá sihkkarastit searvvaheadji, vuoiggalaš ja buori oahpu ja ovddidit vejolašvuođa ahte buohkain lea eallima guhkosaš oahppan.

Dákko bokte dovddaha Sámediggi vuordámušaid ON:ii ja stáhtaide riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas, maiddá loahpaheadji máilmmiviidosas konferánssa giellajagi ektui.

Suodjaleapmi ja ealáskahttin

Ollu álgoálbmotgielat máilmmis leat duođalaččat áitojuvvon, ja diehtit ahte go massit giela de massit deatalaš oasi kultuvrras, identitehtas ja gullelašvuođas. Ollu álgoálbmogat leat vásihan ja vásihit stuorra hástalusaid dan ektui ahte beassat geavahit iežas giela beaivválaččat. Dat lea dagahan dan ahte ollugiin bajásšattadettiin ii lean vejolašvuohta oahppat iežas giela. Danne lea deatalaš oazžut oktalašvuođa álgoálbmotgielaid ealáskahttinbarggus ja ođđasis ealáskahttimis. Jos galggaš lihkestuvvat de ferte buot giellaáŋgiruššama geahččat fárrolagaid ja nubbi nuppi doarjumiin.

- Sámediggi vuordá ahte stáhtat geatnegahttet iežaset láchit diliid álgoálbmotgielaid ođđasis ealáskahttimii, ealáskahttimii, suodjaleapmái, nannemii ja ovddideapmái.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat geatnegahttet iežaset láchit diliid nu ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja nannet sin ásahusaid, kultuvrra, giela ja

árbevieruid, ja ahte ovddideapmi dahkkojuvvo álgoálbmogiid iežaset ambišuvnnaid ja dárbbu mielde.

- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat bidjet fuomášumi álgoálbmotgielaid ja vuogatvuodaid nannemii čatnasemiin álgoálbmogiid kultuvrralaš integritehta duohtan dahkamiin ja sihkkarastimiin, dasa gullá maiddá bissovaš ekonomalaš ja tehnikkalaš doarjja.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat barget ollislaš giellaáŋgiruššamiin man oktavuodas áŋgiruššan biddjojuvvo buot dásiide buot servodatsurggiid siskkobealde.

Ovttasbargu

Deatalaš lea deattuhit ahte álgoálbmotgielat eai álo čuovo stáhta ja stáhta siskkáldas/regionála rájiid. Danne lea deatalaš nannet giellaovttasbarggu riikarájaid rastá, nu ahte gielaid sáhtta suodjalit, ealáskahttit, ođđasis ealáskahttit, nannet ja ovddidit buoremus vuogi mielde. Rájárustideaddji ovttasbargu sihkkarasttášii ahte álgoálbmotgielat maid gaskkas leat riikarájit nannejuvvojit ja ovddiduvvojit ovttá guvlui.

Deatalaš lea maiddá nannet riikkaidgaskasaš ovttasbarggu iešguđege álgoálbmotgielaid gaskka, go álgoálbmogiin dávjá leat ovttalágan vásihusat go guoská giela massimii, ealáskahttinbargui, gielaid nannemii ja ovddideapmái. Ovttasbarggus sáhtášii leat veahkki vugiid ovddideapmái gielaid nannema várás, ja gielladutkamii.

- Sámediggi vuordá ahte stáhtat láchčēt dilliid dasa ahte álgoálbmotgielaid mat mannet stáhta ja regionála rájaid rastá galgá sáhttit ovddidit ja nannet ovttá guvlui.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat láchčēt dilliid riikkaidgaskasaš ovttasbargui barggus álgoálbmotgielaiguin.

Oainnusmahttin

Giela oainnusmahttin lea gullevašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symbola. Giela oainnusmahttin dáhpáhuvvá čielgasepmosit čállingiela bokte, mii buorida giela árvvu ja stáhtusa. Go giella lea oidnosis de lea dat vuodđováikkuhangaskaoapmi giellaoahpahasas seammás go movttiidahtta giela geavaheapmái. Sámi báikenamaid geavaheapmi ja oainnusmahttin lea ovdamearka deatalaš giella- ja kulturovddideaddji doaibmabidjun.

- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat geatnegahttet iežaset loktet álgoálbmotgielaid árvvu ja stáhtusa álgoálbmotgielaid oainnusmahttima bokte almmolaččat, earret eará báikenamaid ja eará lingvisttalaš eanadagaid bokte.
- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat árjjalaččat oainnusmahttet álgoálbmotgielaid buot almmolaš čálalaš materiálain ja dieinna lágiin loktejit álgoálbmotgielaid árvvu ja stáhtusa.

Digitaliseren ja giellateknologiija

Máilmmiservodat rievda oktilaččat digitála máilmmi guvlui. Dát guoská earret eará gulahallamii, oahpponeavvuide, mediaide, guoimmuheapmái jna. Digitála reaidduin nugo fiehttotelefovnnain, giehtadihtoraččain ja PC:in lea stuorra váikkuhus servodaga beaivválaš eallimii, maiddá álgoálbmogiid gaskkas. Digitála máilbmi rievda oktilaččat ja digitála reaiddut heivehuvvojit nu ahte dat šaddet leat eanet geavatlaččat servodahkii. Dattetge váilu ollu go guoská digitála reaidduide heivehuvvon álgoálbmotgielaid várás. Dát guoská maiddá vuodđoelemeanttaide, nugo ovdamearka dihtii fiehttotelefovnnain ja giehtadihtoriid boallobeavdá. Jos álgoálbmotgielat galget sáhttit čuovvut giellateknologalaš ovdáneami ja digitaliserema servodagas, de lea dárba ahte álgoálbmotgielat integrerejuvvojit, earret eará dainna lágiin ahte fálojuvvojit operatiiva vuogadagat, divvunprográmmat, grammatihkkadivvut, boallobeavdit, jorgalanprográmmat, hállansyntesa, hállanstivren jna.

- Sámediggi vuordá ahte ON, gulahallamiin stáhtaiguin ja álgoálbmogiiguin, ávžžuha stuorra

teknologalaš servviid váikkuhit dan ahte álgoálbmotgielat eai nogaše, earret eará dainna lágiin ahte teknologalaš veahkkeneavvut ovddiduvvojit maiddá álgoálbmotgielaide ja leat daidda olámuttus. Dasto ferte bargat dan ala ahte álgoálbmotgielat šaddet diehttelas oassin ođđa giellateknologiija ovddideames.

Sámediggi bivdá ON ávžžuhit lahttoriikkaid, UNESCO ja eará ON-orgánaid, álgoálbmogiid guovdilis ON-mandáhtaid ja eará stáhtaid gaskasaš organisašuvnnaid geatnegahttit iežaset konkreta doaibmajuiiguin, mobiliserema bokte, earret eará ekonomalaš ovttasbarggu ja tehnikkalaš veahki bokte, doarjut stáhtaid ja álgoálbmogiid innoatiivvalaš ja hutkás giellaoahppanreaidduid ja giellaresurssaid ovdánahttimis

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 001/19

BFOL - Mearráduš:

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álggahus

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi lea gieđahallan ášši 001/19 Sámedikki vuordámušat ON:ii ja stáhtaide riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas.

Mearkkašupmi

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Ann Karin Kvernmo, Anne Henriette Reinås Nilut, Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi ja Piera Heaika Muotka, Áarjel-Saemiej Gielh Ingo Meehte Danielsen, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, soarjjasmeahtun áirras Kåre Ivar Olli ja Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog dorjot:

Mearkkašupmi 1:

Dálá dilis ráddjejit norgga registerat earret eará galle nama beassá geavahit ja makkár bustávaid geavaha. Dát hehte sápmelaččaid geavaheamis iežas árbevirolaš namaid ja čállinvugiid.

Sámi árbevierus lea dábalaš ahte namma muitala sogalaš gullelašvuoda. Namma sáhtá muitalit gii váhnen lea, guđe sohki gullá ja guđe sohki lea náitalan. Norgga registerat hehtejit árbevieru go eai dohkket eambo namaid registrerema. Dát lea erenoamáš hástaleaddji jus náitala nuppi sohki. Nama áddejupmi sáhtá ollislaččat rievdat. Ovdamearkan de sáhtá nama áddejupmi nu botnjasi ahte náitalan nissonolmmoš orru leamen isida sogalaš ii ge eamit.

Dát miellahtut vurdet ahte norgga stáhtat maiddá vuhtiiváldá dákkár erenoamášvuodaid iežas registeriin ja heiveha nu ahte nammaárbevierut eai oalát jávkka.

Evttohusat

Evttohus ovddiduvvon Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissá Partapuoli bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Ann Karin Kvernmo, Anne Henriette Reinås Nilut, Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi ja Piera Heaika Muotka, Áarjel-Saemiej Gielh Ingo Meehte Danielsen, Guovddášbellodaga Elisabeth Erke, Bargiidbellodaga (BB) Jørn Are Gaski, soarjjasmeahtun áirras Kåre Ivar Olli, Sámeálbmotbellodaga Ann-Elise Finbog ja Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen dorjot:

Evttohus 1:

Lasithit vuosttaš čuoggán "Digitaliseren ja giellateknologiija" oassái:

Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat váldet atnui álgoálbmotgielaid bustávaid ja čállinvugiid sin almmolaš registeriin ja heivehit teknologiija reaidduid dan hárrái. Eará nationála registeriid, bálvalusaid ja fála dagaid vuolggasadjin leat dávjá vuodđoregisterat, dego álbmotregister. Gielaid seailuheapmái lea deatalaš ahte álgoálbmogat besset geavahit iežaset árbevirolaš vuogi čállit iežas namaid ja báikenamaid.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumi dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 006/19

Doarjja lávdegotti mearkkašupmái

Nordkalottfolket, árras Kjellrun Wilhelmsen doarju mearkkašumi 1 lávdegottis.
Johttisámiid listu, árras Anders Somby jr. doarju mearkkašumi 1 lávdegottis.

Doarjja lávdegotti evttohussii

Árras Anders Somby jr., Johttisámiid listu, doarju evttohus 1 lávdegottis.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.03.2019 dii. 09.00.

Jienasteapmi

39 árrasis ledje 33 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 1 mearriduvvui ovttajienalaččat.
- Lávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Niko Valkeapää, áššejođiheaddji	
2	Aili Keskitalo	
3	Astrid Kalvemo	
4	Márjá-Liissá Partapuoli	
5	Ann-Elise Finbog	Piera Heaika Muotka Aili Keskitalo
	Ann-Elise Finbog	
6	Kjellrun Wilhelmsen	Piera Heaika Muotka
	Kjellrun Wilhelmsen	
7	Anders Somby jr.	Márjá-Liissá Partapuoli
8	Nancy Charlotte Porsanger Anti	
9	Nora Marie Bransfjell	
10	Niko Valkeapää	
11	Ellinor Marita Jåma	
12	Anne Henriette Reinås Nilut	
13	Klemet Klemetsen	

14	Piera Heaika Muotka	
15	Aili Guttorm	
16	Ronny Wilhelmsen	Piera Heaika Muotka
		Márjá-Liissá Partapuoli
	Ronny Wilhelmsen	
17	Elisabeth Erke	
18	Márjá-Liissá Partapuoli	Nancy Charlotte Porsanger Anti
	Márjá-Liissá Partapuoli	
19	Tor Gunnar Nystad	Ann-Elise Finbog
	Tor Gunnar Nystad	
20	Mikkel Eskil Mikkelsen	
21	Niko Valkeapää, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi rámiida ON go lea mearridan ahte jahki 2019 lea riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajahki.

Sámediggi čujuha ahte stáhtat ON álgoálbmotvuoigatvuođaid 2007 julggaštusa bokte leat dohkkehan álgoálbmogiid vuoigatvuođaid, maiddá gielalaš vuoigatvuođaid. ON álgoálbmogiid máilmmikonferánssa 2014 resolušuvnna (A/RES/69/2) bokte leat stáhtat geatnegahttojuvvon bargat álgoálbmotjulggaštusa duohtan dahkamiin, ovttas álgoálbmogiiguin ja konsultašuvnnaiguin juksan dihtii ovdagihit dieđihuvvon miehtama. Dasto čujuha Sámediggi ON ceavzilvuođa mihttui, mii earret eará galgá sihkkarastit searvvaheadji, vuoiggalaš ja buori oahpu ja ovddidit vejolašvuođa ahte buohkain lea eallima guhkkosaš oahppan.

Dákko bokte dovddaha Sámediggi vuordámušaid ON:ii ja stáhtaide riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas, maiddá loahpaheadji máilmmiviidosaš konferánssa giellajagi ektui.

Suodjaleapmi ja ealáskahttin

Ollu álgoálbmotgielat máilmmis leat duođalaččat áitojuvvon, ja diehtit ahte go massit giela de massit deatalaš oasi kultuvrras, identitehtas ja gullelašvuođas. Ollu álgoálbmogat leat vásihan ja vásihit stuorra hástalusaid dan ektui ahte beassat geavahit iežas giela beaivválaččat. Dat lea dagahan dan ahte ollugiin bajásšattadettiin ii lean vejolašvuohta oahppat iežas giela. Danne lea deatalaš oazžut oktílašvuođa álgoálbmotgielaid ealáskahttinbarggus ja ođđasis ealáskahttimis. Jos galggaš lihkestuvvat de ferte buot giellaáŋgiruššama geahččat fárrolagaid ja nubbi nuppi doarjumiin.

- Sámediggi vuordá ahte stáhtat geatnegahttet iežaset láchit diliid álgoálbmotgielaid ođđasis ealáskahttimii, ealáskahttimii, suodjaleapmái, nannemii ja ovddideapmái.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat geatnegahttet iežaset láchit diliid nu ahte álgoálbmogat galget sáhttit suodjalit ja nannet sin ásahusaid, kultuvrra, giela ja árbevieruid, ja ahte ovddideapmi dahkkojuvvo álgoálbmogiid iežaset ambišuvnnaid ja dárbbu mielde.
- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat bidjet fuomášumi álgoálbmotgielaid ja vuoigatvuođaid nannemii čatnasemiin álgoálbmogiid kultuvrralaš integritehta duohtan dahkamiin ja sihkkarastimiin, dasa gullá maiddá bissovaš ekonomalaš ja tehnikkalaš doarjja.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat barget ollislaš giellaáŋgiruššamiin man oktavuodas áŋgiruššan biddjojuvvo buot dásiide buot servodatsurggiid siskkobealde.

Ovttasbargu

Deatalaš lea deattuhit ahte álgoálbmotgielat eai álo čuovo stáhta ja stáhta siskkáldas/regionála rájiid. Danne lea deatalaš nannet giellaovttasbarggu riikarájaid rastá, nu ahte gielaid sáhtta suodjalit, ealáskahttit, ođđasis ealáskahttit, nannet ja ovddidit buoremus vuogi mielde. Rájárustideaddji ovttasbargu sihkkarasttá ahte álgoálbmotgielat maid gaskkas leat riikarájit nannejuvvojit ja ovddiduvvojit ovttá guvlui.

Deatalaš lea maiddái nannet riikkaidgaskasaš ovttasbarggu iešguđege álgoálbmotgielaid gaska, go álgoálbmogiin dávjá leat ovttalágan vásihusat go guoská giela massimii, ealáskahttinbargui, gielaid nannemii ja ovddideapmái. Ovttasbarggus sáhtášii leat veahkki vugiid ovddideapmái gielaid nannema várás, ja gielladutkamii.

- Sámediggi vuordá ahte stáhtat lámččet diliid dasa ahte álgoálbmotgielaid mat mannet stáhta ja regionála rájáid rastá galgá sáhttit ovddidit ja nannet ovtta guvlui.
- Sámediggi vuordá ahte stáhtat lámččet diliid riikkaidgaskasaš ovttasbargui barggus álgoálbmotgielaiguin.

Oainnusmahttin

Giela oainnusmahttin lea gullevašvuoda, leahkima ja dohkkeheami symbola. Giela oainnusmahttin dáhpáhuvvá čielgasepmosit čállingiela bokte, mii buorida giela árvvu ja stáhtusa. Go giella lea oidnosis de lea dat vuodđováikkuhangaskaoapmi giellaoahpahusas seammás go movttiidahtá giela geavaheapmái. Sámi báikenamaid geavaheapmi ja oainnusmahttin lea ovdamearka deatalaš giella- ja kulturovddideaddji doaibmabidjun.

- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat geatnegahttet iežaset loktet álgoálbmotgielaid árvvu ja stáhtusa álgoálbmotgielaid oainnusmahttima bokte almmolaččat, earret eará báikenamaid ja eará lingvisttalaš eanadagaid bokte.
- Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat árijalaččat oainnusmahttet álgoálbmotgielaid buot almmolaš čálalaš materiálain ja dieinna lágiin loktejit álgoálbmotgielaid árvvu ja stáhtusa.

Digitaliseren ja giellateknologijja

Máilmmiservodat rievdá oktílaččat digitála máilmmi guvlui. Dát guoská earret eará gulahallamii, oahpponeavvuide, mediaide, guoimmuheapmái jna. Digitála reaiduin nugo fiehttotelefovnain, giehtadihtoraččain ja PC:in lea stuorra váikkuhus servodaga beaivválaš eallimii, maiddái álgoálbmogiid gaskkas. Digitála máilbmi rievdá oktílaččat ja digitála reaidut heivehuvvojit nu ahte dat šaddet leat eanet geavatlaččat servodahkii. Dattetge váilu ollu go guoská digitála reaiduide heivehuvvon álgoálbmotgielaid várás. Dát guoská maiddái vuodđoelemeanttaide, nugo ovdamearka dihtii fiehttotelefovnain ja giehtadihtoriid boallobeavdá. Jos álgoálbmotgielat galget sáhttit čuovvut giellateknologalaš ovdáneami ja digitaliserema servodagas, de lea dárbu ahte álgoálbmotgielat integrerejuvvojit, earret eará dainna lágiin ahte fálljuvvojit operatiiva vuogádagat, divvunprográmmat, grammatihkkadivvut, boallobeavddit, jorgalanprográmmat, hállansyntesa, hállanstivren jna.

- Sámediggi vuordá ahte ON, gulahallamiin stáhtaiguin ja álgoálbmogiiguin, ávžžuha stuorra teknologalaš servviid váikkuhit dan ahte álgoálbmotgielat eai nogaše, earret eará dainna lágiin ahte teknologalaš veahkkeneavvut ovddiduvvojit maiddái álgoálbmotgielaide ja leat daidda olámuttus. Dasto ferte bargat dan ala ahte álgoálbmotgielat šaddet diehttelas oassin ođđa giellateknologijja ovddideames. Sámediggi vuordá ahte ON ja stáhtat váldet atnui álgoálbmotgielaid bustávid ja čállinvugiid sin almmolaš registeriin ja heivehit teknologijja reaiduid dan hárrái. Eará nationála registeriid, bálvalusaid ja fálladagaid vuolggasadjin leat dávjá vuodđoregisterat, dego álbmotregister. Gielaid seailuheapmái lea deatalaš ahte álgoálbmogat besset geavahit iežaset árbevirolaš vuogi čállit iežas namaid ja báikenamaid.

Sámediggi bivdá ON ávžžuhit lahttoriikkaid, UNESCO ja eará ON-orgánaid, álgoálbmogiid guovdilis ON-mandáhtaid ja eará stáhtaid gaskasaš organisašuvnnaid geatnegahttit iežaset konkrehta doaibmabijuiguin, mobiliserema bokte, earret eará ekonomalaš ovttasbarggu ja tehnikkalaš veahki bokte, doarjut stáhtaid ja álgoálbmogiid innoatiivvalaš ja hutkás giellaoahppanreaiduid ja giellaresurssaid ovdánahttimis.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 06.03.2019 dii. 11.05.

Ášši 007/19	Sámedikki dievasčoahkkinn	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 001/19	Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Sámedikki cealkámuš 2019 eanadoallošiehtadallamiidda

	Áššennr. 18/6027
--	---------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Eanadoalus lea dehálaš rolla vuodđun barggolašvuhtii, árvoháhkamii, borramušgálvvuid buvttadeapmái ja vuodđun ássamii sámi guovlluin. Eanadoallu lea deatalaš maiddá sámi giela ja kulturárbevieruid viidásat fievrrideapmái. Sámediggái lea deatalaš ahte eanadoalus leat buorit rámmaeavttut sin doibmii ja ahtanuššamii.

Ealli gilit dáhkidit buoremusat sámi kultuvrra ja giela sihkkaris boahteáiggi. Dáláš doallostruktuvrra sihkkarastin ja barggolašvuoda bisuheapmi eanadoalus ja gánnáhahttivuoda buorideapmi leat vealtameahttun deatalaččat ealli giliid bisuheapmái. Danne lea Sámediggái deatalaš nannet eanadoalu doaibmavuodu sámi guovlluin. Sámedikki guhkes áiggi mihtomearrin lea buoridit barggolašvuoda ja buvttadeami ealáhusas.

Sámediggái lea deatalaš ahte dat váikkuhangaskaoamit mat dál leat eanadoallošiehtadusas jotkojuvvojit ja nannejuvvojit. Eanadoallopoltiikka ferte leat einnotahtti danne go investeremat mat dahkkojuvvot eanadoalus gustojit ollu logijagiid ovddasguvlui. Storra rievdadusat eanadoallopoltiikkas eai sihkkaraste dán einnotahttivuoda, ja dagahit eahpesihkkaris dili daidda guovlluide maidda dakkár rievdadusat gusket.

Doallolohku sámi guovlluin lea njiedjan jagis jahkái. Doallologu njiedjan addá siva fuolastuvvat vel eanet danne go eanadoallobirrasat juo leat unnit go buhtastahtá eanadoaluin riikadásis. Njiedjamis leat fuones váikkuhusat biebmobuvttadeapmái, meieriijaide, njuovahagaide, viidásat nállašuttin rusttegiidda ja gávpejasaide sámi ássanguovlluin. Eanadoalu eanet njiedjan buktá danne hástalusaid sámi ealáhuseallimii ja áitá ealáhusa mearkkašahhti kultur- ja giellaarenan.

Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga logut čájehit ahte ain leat eanet almmáiolbmot eanadoalus. Riikkas ollislaččat čađahedje nisssonolbmot 21 % barggus 2016:s, Romssas 24 % ja Finnmárkkus 28 %. Earret eará leat čálgoortnegat dagahan ahte nisssonolbmot válljejit bargat eanadoalus. Eará bealit mat leat deatalaččat dásseárvui eanadoalus lea ahte lasihit nisssonolbmuid searvama eanadoalus ja sihkkarastit ahte eanet nisssonolbmot váldet badjelasaset giddodagaid eanadoalus. Muđui ferte dásseárvodoaimbajuid eanadoallošiehtadusas ain bisuhit.

Finnmárkku ja Romssa ovttaštahttin ii ábut buvttihit heajut eavttuid eanadoallobargui dán fylkkain. Ráđđehusas leat leamaš máŋga evttohusa avádagaid ovttaštahttimis eanadoalu iešguđege doarjjaortnegiid várás. Dákkár oktavuodain goas šaddet stuorát regiovnnat dagaha ahte eanandoallu, dálkkádagaid dáfus fuones guovlluin, ii nagot gilvalit guovlluiguin main leat buoret dálkkádagat. Eanaš sámi eanandoallu lea juste dán lágan guovlluin.

1. Sámedikki rolla eanadoallopolitihkas

Sámediggi háliida leat deatalaš eavttuidbiddjin eanadoalu rámmaeavttuid sihkkarastimis ja nannemis sámi guovlluin. Sámediggi háliida eanet searvat iešguđege proseassaide nugo dieđáhusbargui, gulaskuddamiidda ja stuorát prinsihpalaš áššide.

Konsultašuvdnašiehtadus lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuodas. Konsulterengeatnegasvuohhta Konsultašuvdnašiehtadusa mielde guoská doaimbajuide mat sáhttet guoskat sámi álbmogii. Sámediggi háliida oažžut vejolašvuoda váikkuhit dasa ahte eanadoalu rámmaeavttut sihkkarastojuvvojit ja nannejuvvojit. Dainna lágiin sáhtta Sámediggi čuovvulit iežas geatnegasvuodaid ealáhussii, earret eará dan ovddasvástádusa mii Sámedikkis lea ealli sámi gilliid ektui.

2. Gánnáhahttivuohta

Sámedikkis lea beroštupmi bisuhit buvttadanlasáhusaid otná dásis. Vuodđoeaktun eanadoalu bissumii ja ovddideapmái lea ahte gánnáhahttivuohta eanadoalus lea buorre ja ahte dat nagoda gilvalit eará ámmátjoavkkuiguin nu bures go lea vejolaš. Nie ii leat dál dađi bahábut. Dan geažil oaidnit ahte ealáhusas heitet oppa áiggi doaluiguin ja rekrutteren váilu. Jos boandan galggašii leat árjjalaš ja miellagiddevaš álgit, de dat eaktuda ekonomalaš gánnáhahttivuođa. Danne ferte stuorra dienaserohus eanandoalu ja eará ealáhusaid gaskka unniduvvot. Ráđđehusjulggaštusas boahhtá ovdan ahte eanandolliin galgá reella vejolašvuohhta dienasovdáneapmái nu go earáide lea servodagas.

Sadjásašdoarjjaortnet luomu ja asttuáiggi várás ferte bisuhuvvot. Dálá ortnet sihkkarastá bondii luomu ja astoáiggi mii lea erenoamáš deatalaš nuoraid rekrutteremis eanadollui. Seammás lea sadjásašortnet deatalaš dásseárvvu vuhtiiváldimis, vai šaddá eanadoallu váldofidnun eanet geasuheaddji nisssonolbmuide.

Dálut sturrot jagis jahká. Sámi guovluid eanadoalus leat lávdaduvvon areálat ja ollu eatnamat leat smávvát. Leat maid eanet láigoeatnamat dán guovlluin go buohtastahtta eará guovlluiguin riikkas. Dat dagaha váttisin lasihit dálu buvttadeami. Sámediggi háliida eanet buvttadandoarjaga uhcimus doaluide sihkkarastin dihtii sin gánnáhahttivuođa ovddideami.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš bisuhit oktasaš fidnuid (samvirkeforetak) lávdaneanadoalu dihte ja dan dihte ahte mis lea eanadoallu miehtá riikka. Oktasaš fidnuid márkanmuddejeaddji rolla geahnohuhttin dagaha váddáseabbon boaittobealguovllu eanadollui birget. Fitnuin lea dál vuostáiváldingeatnegasvuohhta ja dieinna lágiin sihkkarastet buktagiid jođu ovttaskas dálolaččas beroškeahhtá das man guhkki dat lea viidásat ráhkadeami rusttegiidda. Boanddat ožžot eanet dássidis ja einnostanvejolaš rámmaeavttuid. Ovttasdoaimbmaorganiseren dagaha ahte boanddat ožžot

dáhkiduvvon hattí iežaset buktagiin. Dat sihkkarastá maiddá seamma kvalitehta buot buvttadeddjiide beroškehtá sturrodagas ja gaskkain njuovahagaide ja meierijaide.

3. Roavvafuođđarbuvttadeamit

Sámediggi vuohtá ahte kanaliserenpolitihkka, mii lea guston mánggaid logenar jagiid, lea rievdamme. Roavvafuođđarbuvttadeamit, nugo mielke-, sávza-, gáicca- ja njamaheaddji gusa doalut galget doaimmahuvvot boaittoheale báikkiin. Ovdáneapmi 2010 rájes gitta 2018 rádjái čájeha ahte njamaheaddjigusa doalut lea lassánan eanemus Østlánddas, Sørlanddas ja Trøndelágas, muhto lea njiedjan Davvi-Norggas ja Vestlánddas. Sávzadoaluid logut 2008 rájes gitta 2017 rádjái čájehit ahte Romssas ja Finnmárkkus leat beliin geahpiduvvon, muhto Hordalándda, Østfolda, Vestfolda ja Akershus fylkkain leat lassánan. Sámediggi ii leat duhtavaš dáinna bázahallamiin.

Ráđđehusjulggastusas lea čielgasit daddjon ahte suoidnevuodđuduvvon šibitealáhusat galget leat doaresbealguovlluin ja ahte eanandoallu galgá miehtá riikkas. Sámi guovlluin lea unnán eará vejolašvuodát doaimmahit eará eanandoallovuogi earet go suoidnevuodđardoalu.

Roavvafuođđardoalut fertejit vuoruhuvvot. Mielkebuvttadandoalut, sávzadoalut ja gáicadoalut guddet eanandoalu sámi guovlluin. Sávzadoallu ávkkástallá mehciid bures, ja dasa ferte sihkkarastit posiitiiva ekonomalaš ovdáneami. Buvttadandoarjja gáibiduvvo gánnihahttivuođa dihte. Vaikko Romssa ja Finnmárkkus guovlluin lea alit máksomearri go reasta riikkas, de heahtihuvvojit eanet ja eanet doalut. Buorre gánnihahttivuohta dahká eanandoalu eanet bivnnuhiin. Areála- ja kultureanadatdoarjja ferte lasihuvvot viđain proseanttain 303 ruvnnus mihttus 318 ruvndui ávádagas 6, 349 ruvnnus 366 ruvndui ávádagas 7.

Sámi eanandoalloguovllu lea marginála šaddoguovllus. Šaddoáigodat lea oanehaš, ja šaddu rievdata unnit eanet dálkkádaga mielde. Doarjjaortnegat fertejit joatkašuvvot ja unna ja gaskasturrodát doalut fertejit oažžut lassi doarjaga 2019:s maid.

4. Mielkebuvttadeapmi

Jagi 2034 rájes ii leat hinggálnávet šat lobálaš. Romssas leat sullii 27 % luovosdoallonávehat, čállá AgriAnalyse. Finnmárkkus lea bealli luovosdoallu. Lea hoahppu rievdatit hinggálnávehis luovosdoallonávehii. Dat eaktuda erenoamáš árgiruššama luovosdoallonávehiid huksemiin. Dálá investerenrámmaiguin ii leat doarvái ruhta rievdatit doalu. Alla huksengolut davvin ferte mielddisbuktit ahte vistehuksenrámmat lassánit. Regionála váikkuhangaskaomiid ferte lasihit vai Innovašuvdna Norga nákke ruhtadit návehiid stuoridemiid sámi guovlluin.

Rekrutterema vuhtiiváldima dihte eanandollui ferte investerendoarjjaoasi nuoraide bajdit nu ahte dat lea 10 % stuorát sámi guovlluin dan ektui mii dál lea. Das lea erenoamáš mearkkašupmi nuorra áseheddjiide geat dávjá eai leat nagodan gártadit iežas kapitála.

Mielkki gorrelohku lea biddjon 0,98 rádjái 2019:s, ja Jarlsberg-vuostá eksportadoarjaga eretbidjan dagaha ahte mielkeboanddat fertejit unnidit iežaset buvttadeami. Vuorjjahahtti lea ahte buvttadeapmi ferte biddjot 90 % rádjái mielkeearis moatti jagi geahčen. Sihkkarastin dihte doalahit ain eanandoalu sámi guovlluin de ii berre gorrelohku sámi guovlluin unniduvvot. Mielkebuvttadeapmi Romssas ja Finnmárkkus dahká dušše mearkkašmeahtun oasi riikka mielkebuvttadeamis (3,6 %).

5. Sávzadoallu

Sávzadoallu lea lassin mielkebuvttadeapmái okta sámi guovlluid vuodđoealáhus eanadoalus. Meahci

geavaheapmi lea áibbas vealtameahtun ealáhusa ekonomalaš bohtosii. Guohtundoarjaga lasiheapmi sihkarasttášii sihke sávzadoalu ekonomijja ja lasihivččii meahcceguohtuma. Lábbábierrgu badjelmearebuvttadeapmi Norggas dagahii ahte sávzaboanda oaččui heajut birgohatti 2018:s. Sihke Finnmárkkus ja Romssas lea vánis lábbábierrgu. Sámedikki mielas ii leat riehta ahte dát fylkkat galget leat mielde gokčamin badjelmearebuvttadeami goluid mii geavai eará osiin riikkas. Sámediggi registrere ahte sávzadoalu ovdáneami mihtilmasvuhtan lea ahte boraspiret vahágahttet sávzadoalu hui ollu. Sámediggi jáhkka ahte go muhtumat válljejit heaitit sávzzaiguin, de leat boraspirevahágit váikkuhan dán válljemii. Vaikke vel boraspiret eai leat ge mielde šiehtadallanfáddán dán oktavuodas, de lea boraspirepolitihkas stuorra mearkkašupmi sávzadoalu ekonomijjii. Boraspiresoahpamuš lea ain fámus. Guohtunguovlluin galgá guohtunelliin leat ovdasadjii ii ge galgga leat nu váttis oazžut lobi báhčit boraspiriid.

6. Dálkkádatdoaimbajijut

Eanadoalu oassi lei 8 % ollislaš dálkkádatgássaluoitimiin riikkas. Dálkkádatlávdegoddi lea evttohan doaimbajijuid maiguin sáhtášii unnidit luoitimiid eanadoalus. Doaimbajijut dálkkádatgássaid luoitimiid unnideames eai galgga čuohcat biebmobuvttadeapmái sámi guovlluin.

Okta doaimbajijut mii lea evttohuvvon, lea dálkkádatgássaid unnideapmi dainna lágiin ahte geavahit muhkkiid biogássabuvttadeames. Riikkas eai leat galle rusttega ásuuvvon. Ruhtadanortnegiid dálkkádatinvesteremiidda ferte buoridit. Buoret doarjjaortnegat dreneremii ja muhkkiid duohtadeapmái leat doaimbajijut mat sáhttet unnidahttit luoitimiid áiggi mielde. Biebmu bákkáseami unnideapmi sihke geavaheddjiid, biebmoindustriija ja borramušgávppiid beales leat doaimbajijut maid lea álkimus čađahit almmá ahte dat čuohca biebmobuvttadeapmái. Dasa gullá maiddái gáibádusaid rievdeapmi earret eará šattuid, murjiid ja ruotnasiid sturrodaga ektui.

Badjedálvevahátortnet lea heaittihuvvon ja biddjon areáladoarjagii. Nu go odne doaimmá de lea dát unnán mearrediđolaš. Sidjiide geain leat stuora badjedálvevahágit lea otnáš ortnet heittot. Ortnege berre bidjat ruovttoluotta nu go lei ovdal. Dálkkádatrievdamiidda čatnasa dasa, mii dál dáhpáhuva davvin dávjijbut ja dávjijbut ja mázin ja galbmin dagaha eanet vahága gittiide go ovdal.

7. Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideami várás

Eanadoalu šiehtadusoasálaččat heite addimis 2,0 miljon ru Sámediggái jagi 2015 rájes. Dáid ruđaid ferte ođđasis váldit geavahussii ja seammás lasihit daid ovddidan dihtii árttalaš eanadoalu ja addit vejolašvuoda rahkanit dálkkádatrievdamiide heivehanstrategijiguin. Dáiguin ruđiguin galgat maiddái sáhttit buhtadit vejolaš negatiiva váikkuhusaid ealáhussii dálkkádatrievdamiid geažil.

Árttalaš eanadoalu buktagiin lea stuorra vejolašvuoda sihke go jurddašit kvalitehta ja árttalaš guovlluin mearkagávvun. Árttalaš dálkkádat lea sihke buorren ja hehttehussan. Buorren lea go árttalaš buktagat máistojit buorebut go buktagat mat leat buvttaduvvon máddelis. Dát guoská erenoamážit ruotnasiidda ja lábbábirgii. Ferte láchit diliid nu ahte árttalaš eanadoalu sáhtta profileret ja vuovdalit.

Ruđiguin sáhtášii nannet báikkálaš biebmobuvttadusa sámi guovlluin. Dat buoridivčče árvoháhkama doaluin, ja dieinna lágiin sihkarasttášedje barggolašvuoda eanadoalus ja sámi kultuvrra avnnaslaš vuodu. Dáiguin ruđiguin sáhtášii Sámediggi ángiruššat ain báikkálaš biepmu muohkadeami hárrái.

Sámedikki ruhta lea ollu áššiin leamaš vealtameahtumat dasa go boanddat válljejedje stuoridit návehiid. Dán ortnege čađaheapmi lea maid oassin ángiruššamis davviguovlluiguin.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi - 001/19

EKL - Mearrádus:

Sámedikke ealáhus- ja kulturlávdegoddi lea meannudan ášši 001/19 Sámedikki cealkámuš 2019 eanandoallošiehtadallamiidda. Lávdegoddi ovddida čuovvovaš evttohusa:

Evttohus ovddiduvvon Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Ann Karin Kvernmo bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Nora Marie Bransfjell, Mathis Nilsen Eira ja Sandra Andersen Eira, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SÁB) Jovna Vars Smuk, bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira, ja Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. dorjot:

Mearkkašupmi 1

Gáicaealáhus.

Gielddus fievriridit gáiccaid rastá fylkaráji Finnmárkui lea doaibman muhtun áiggi. Mii oaidnit ahte gáicadáluid ja doaimmaid lohku lea garrasit njedjan Finnmárkkus. Sámediggi bivdá geahčadit mot sáhtá eastadit ahte ealáhus ii oalát noga. Buorre evttohus livččii viežžat sisa sámegáiccaid (lappgeit) nannen dihte ealáhusa. Dat livččii buorre ealáhussii, muhto maiddá sámegáiccanállái mii lea jávkame. Sámi eanandoalus lea gáica leamaš dehálaš. Historjjálaččat lei gáica dehálaš danne go dat sáhtii johtit boazoealu mielde, ja olles goruda ávkástalle seamma ládje go bohccogoruda go dan njuvve. Gáiccamielki váilo dáid áiggiid, ja muhtumat geat eai gierdda dábálaš mielkki sáhttet juhkat gáiccamielkki. Gáica lea maid hui dehálaš kulturduovdagiidda danne go dat dikšu eatnama. Mii oaidnit ahte Finnmárkku kulturduovdagat visot vuovdáiduvvojit, ja dat čuohcá šattuide ja elliide. Gáica sáhtá čoavdit dálá váttisvuođaid. Buriin máhtuin ja geográfalaš heivehemiin lea gáica ávkálaš ealli mángga suorgái.

Evttohus ovddiduvvon bargiibellodaga Arild Pettersen Inga bokte. Lávdegotti miellahtut Bargiibellodaga (BB) John Kappfjell ja Per Mathis Oskal dorjot:

Mearkkašupmi 2

Sámi guovllu eanandoallu galgá dahkat vuođu ássamii ja árvoháhkamii báikkálaš gálvomearkkaiguin, ja dasa lassin leat ceavzil mánggabealat struktuvrrain ja heivehuvvon infrastruktuivrrain ja doallovuođuin.

- Sihkkarastit ahte lágat vuhtiiváldet árbevirolaš doaibmaminstarid.
- Ovddidit eanandoallošiehtadusa ja das deattuhit árttalaš eanandoalu, sierra doaibmaavádagain.
- Sihkkarastit muolddu boahttevaš buvttademiide.
- Joatkit riidoeastadeaddji doaibmabijuiguin maid eanandoallo- ja boazodoallošiehtadus ruhtada.
- Doarjut barggu báikkálaš biepmuin ja gálvomearkahukseimiin.
- Sihkkarastit buori buolvamolsuma eanandoalus, vuoruhit nannosit.
- Fállat nuoraide vejolašvuođa oazžut bargohárjehalli-/oahpahallisaji dáluin.
- Movttiidahttit eanet ođastit vistiid ja buvttadit eanet bierrgu ja mielkki.
- Láhčit dili ođđaásahemiide eanandoalus.
- Bargat viidásit stáhtalaš ruhtademiin gielddaidgaskasaš boraspiriid jávkadanserviide.
- Bargat dan ala ahte smávit dálldoalut ožžot eanet mielkeeriid buolvamolsuma oktavuodas.
- Čađahit doarjjaortnegiid vistehukseimi ja liigeealáhusaide eanandoalus ja boazodoalus buolvamolsuma oktavuodas.

Evttohusat

Evttohus ovddiduvvon bargiibellodaga Arild Pettersen Inga bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga

sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 1

Čuokkis 5 Sávzaealáhus

Ođđa cealkka bidjo sisa cealkaoasis 3 cealkaga maŋŋái:

"Seammás ferte kártet guohtonressursaid nu ahte sihkkarastá buot guohtonealáhusaide guovlluin doarvá guohtonressursaid ja einnosteadji rámmaeavttuid."

Evttohus ovddiduvvon Árjja Klemet Klemetsen bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 2

Lasáhus sámediggeráđi árvalussii:

Sámi eanandoallu lea davvin váttis dálkkádatguovllus ja dan dihte leat eanet gáibideaddji hástalusat go eanandoalus muđui lullisámi guovlluin. Dálkkádatrievdamat čuhcet maid garraseabbo davviguovlluide go muđui riikkas. Eanandoallu máilmmi davviguovlluin lea vuodđoealáhus mii ii gierdda nu bures daid globála dálkkádatriedamiid maid mii vásihit dál.

Eanandoalu oppalaš stáhtusa ferte garrasit buoridit, vai ealáhus šaddá nannoseabbo ja vai dat šaddá eanet geasuheadji nuorra boanddaide. Mii fertet loktet davviguovllu eanandoalu vai das loktana stáhtus ja nu šaddá eanet geasuheadji. Otná ekonomalaš ortnegat fertejit bisuhuvvot ja áinnas buoriduvvot sámi árktalaš eanandoalu várás.

Eanandoallu davimus guovllus riikkas doaimmahuvvo garra dálkkádagas, ja ferte gohčoduvvot árktalaš eanandoallun. Dakkár namma attášii sámi eanandollui kvalitehtamearka seamma dásis go sámi duodji. Sámi eanandoallu doaimmahuvvo marginála diliin iige leat mihkke dienasealáhusaid, muhto baicca dehálaš oassi ássamis ja ássanhálus doaresbealbáikkiin. Sámi eanandoallu lea dehálaš giella- ja kulturguoddi, maid mii fertet suddjet boahteáigái. Sámi eanandoallu ii leat dušše birgo-/ ja mielkebuvttadeapmi, muhto dasa gullá maiddái meahcásteapmi dehálaš oassin ollislaš sisaboađus.

Bissehan dihte sámi eanadoalu heajos ovdáneami, go okta nubbi dállu heaittihuvvo, de fertet hábmet ortnegiid mat movttiidahttet ja bisuhit sámi guovllu eanandoalu. Smávva sámi suohkaniidda ferte addit vejolašvuodá fállat ovdánahttinarenaid eanandollui, boktin dihte beroštumi ealáhussii. Dakkár arenat sáhttet maiddái váikkuhit oktasaš ipmárdusa ja buriid relašuvnnaid huksema iešguđetge meahcceguovlluid geavaheddjiid gaskkas.

Evttohus ovddiduvvon bargiidbellodaga Arild Pettersen Inga bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 3

Ođđa čuokkis:

Sámediggi gáibida ahte Veterinærinstituttii davvin sihkkarastojuvvo viidáseabbo doaimma, ja áiggi mielde nannejuvvo earret eará ođđa obdukušuvdnalanjain Romssa lokalitehtaide.

Davvi guovllut boazodoaluin, eanadoaluin, bivdduiguin ja eará meahcástemiiguin dárbašit nana

fágabirrasa ja buriid fasillitehtaid Veterinærinstituttii. Mii vuordit ahte regiovnínas lea vejolaš beaktilit bargat njoammunsuodjalemiin, elliidearvvasvuodain ja obdukšuvnnain. Ii leat dohkálaš ahte stuorra elliid galgá fertet Osloi sáddet go galget obduserejuvot.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira ja Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. dorjot:

Evttohus 4

Ođđa čuokkis:

8. Eanandoallu sámi kulturguoddi ealáhussan

Smávvdoadalut olu sámi guovlluin leat nu smávvat ahte eai nákke gokčat eanandoallošiehtadusa doarjjagáibádusaid. Dat leat eanandoalut ja oapmedoadalut main lea stuora kulturárvu sámi guovlluin, ja dat fievrridit dehálaš árbedieđu boahttevaš buolvvaide. Sámi servodahkii leat dát doalut hui mávssolaččat, sihke kulturguoddin ja ássanhálu boktimii gilážiin.

Sámediggi bivdá sirdit várrejuvvon ruđa Sámediggái smávvdoadaluid várás main lea stuora kulturárvu, vai Sámediggi sáhtá juolludit doarjaga dakkár doaluide sámi guovlluin. Dat ruhta galgá gáhttet, ovdánahttit ja ásahit smávvdoadaluid main lea stuora kulturárvu.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira, Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira ja Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. dorjot:

Evttohus 5

Ođđa teakstaoassi 2. čuoggá lohppi:

Jorggu boraspirepolitiikka geažil leat ollu sávzaboanddat ferten bargagoahtit villasávzadoaluin vai sáhttet bargat almmá ahte masset ollu sávzzaid guohtumis. Dát lea ollu guovlluin lihkostuvvan ja nagodit doallat dohkálaš sávzadoalu. Villasávzaealáhus lea dađistaga šaddan deatalaš kulturealáhussan sámi guovlluin ja lea vuodđun barggolašvuhtii eanadoalus. Dáláš ornet birggu klassifiseremiin ja vuodđodoarjja sávzanjuovvamii vealaha villasávzaealáhusa, go ii váldojuvvo vuhtii ahte villasávza lea sierra nálli, sávza mas lea mealgat unnit njuovvandeaddu go norgalaš vilgessávzzas. Sámediggi bivdá ahte villasávza klassifiserejuvvo nu ahte váldojuvvo vuhtii ahte villasávza lea sierra nálli.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/Sáb) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira ja Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. dorjot:

Evttohus 6

Ođđa mañimuš teakstaoassi mañná evttohusa 5:

Ullu lea birasáddjás buvttá mas leat guhkes árbevierut. Dálá ullohattit leat unnit eaige dat movttiidahte ángiruššat sávzaealáhussain mas lea ullobuvttadeapmi. Ángiruššan ulluin dálkkádat ja birasáddjás buvttan berre nannejuvot ja doarjjaortnega ullobuvttadeapmái berre nannet. Maiddái lea deatalaš nannet ángiruššama ullu márkafievrrideames Norgga birasáddjás buvttan, ja mas lea maiddái hui buorre elliidčálgu.

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga

sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal, ja John Kappfjell, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 7

Čuokkis 2, 2 ođđa mañimuš cealkaga:

Guhkes gaskkat dagahit liigegoluid veterinearabálvalussii, mii lea noađđin ovttaskas eanadoallái. Boanddat main lea dálle guhkkín eret veterinearas ožžot stuorra goluid.

Galggašii ásahtit ortnega mii dásse mátkegoluid, nu ahte buohkat mákset seamma ollu veterineara sáhttogoluid ovddas.

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 8

Čuokkis 4, mañemus cealkka sikkojuvvo.

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga (SP) Hans Ole Eira bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Jovna Vars Smuk, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 9

Čuokkis 3, ođđa mañimuš teakstaoassi:

Ráđđehus lea dál evttohan gildosa jekkiid ođđagalvima vuostá. Sámediggi oaivvilda ahte evttohusa vuođđu lea menddo heittot dasa ahte ná duođalaš mearrádusa dahkat. Eahpesihkarvuohta viidodaga ja dálkkádatváikkuhusaid birra lea stuoris. Máhttu ferte leat dakkár evttohusaid vuođđu mat sáhttet áitit sámi eanadoalu ovddidanvejolašvuođa.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal ja John Kappfjell dorjot:

Evttohus 10

2. teakstaoasi, 2. cealkaga sadjái biddjojuvvo:

Danne lea deatalaš bisuhit buori barggolašvuođa ja lasihit gánnáhahttivuođa eanadoalus.

3. teakstaoasi 1. cealkka: sihkkut sániid "jotkojuvvojit ja".

Vuosttaš cealkka čuoggas 2. Gánnáhahttivuohta, sihkkujuvvo

"Sámedikkis lea beroštupmi bisuhit buvttadanlasáhusaid otná dásis."

Evttohus ovddiduvvon ovddádusbellodaga Arthur Tørfoss bokte. Lávdegotti miellahtu bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola doarju:

Evttohus 11

Molssaektosaš evttohus, ollásit ráđi árvalusa sadjái:

Sámediggi háliida ahte Norggas leat valljis šattut ja eallit. Berre geahččalit bisuhit goaskimiid, getkkiid, guovžžaid ja albasiid. Dáid ferte hálddašit báikkálaččat go doppe leat eavttut árvoštallat dili, ja danne ferte vuoruhuvvon boraspirebiirriid heaittihit.

ležas bealuštan vuoigatvuohta go beatnagat fallehit, berre lassin guoskat boraspiriide go dat bohtet gittiide jos daid ii sáhte baldit eret. ležas bealuštan vuoigatvuođa berre dulcot guovžža ektui nugo eará boraspiriid ektui.

Sámediggi bivdá ahte Stuorradiggi:

- Heaittiha boraspiriid guovddášguovllu
- Bisuha báikkálaš fuođohálddašeami
- Addá báikkálaš eiseválddiide ovddasvástádusa boraspirehálddašeames
- Fuolaha ahte boraspiret mat johtet rájáid rastá lohkkuojuvvojit mielde Norgga nállemihttomearrái
- Fuolahit ahte eanaeaiggádat, ealáhusdoallit dahje earát geat vaháguvvet stáhta bajimus boraspirehálddašeami geažil, ožžot ollislaš buhtadusa
- Fuolahit ahte biddjojuvvo earrebivdu doppe gos dat ii áitte náliid bissuma ollislaččat

Evttohus ovddiduvvon ovddádusbellodaga Arthur Tørfoss bokte:

Evttohus 12

Molssaektosaš evttohus, ollásit ráđi árvalusa sadjái:

Sámediggi konstatere ahte biebmobuvttadeapmi Norggas ii leat goassige leamaš buoret go dál.

Márggaid jagiid lei lábbábierrgus vuolláibáza ja stuorra importadárbu, muhto dál mii buvttadit dan maid mii dárbbasat. Báikkálaš biepmu gávpejohtu lassána birrasii 2,5 gearddi eanet go muđui eará beaivválaš biebmomárkanis. Ciderbuvttadeaddjit leat ožžon vejolašvuođa njuolga vuovdit man ovddas sii leat bargan 10 – 15 jagi.

Eanet nuorat ohcet eanadoalloahpuide. Fápmofuođđara/gortni oassi ráhkaduvvon Norgga varasávdnasiin lassánii 12 proseantačuoggá jagis 2014 jahkái 2016. Buorit dálkkit leat dasa váikkuhan, muhto mii leat jorgalahtán negatiiva manu ja gordneareála stuorru vuosttaš gearddi 10 jahkái.

Investeremat lassánit. Reastaluvvamiid lohku eanadoalus lea hui vuollin. Eanet go goalmmádas oasi bahčēt robohtat gusaid ja dat lea máilmmis stuorámu lohku. Buvttadandáhttu lea stuoris.

Sámediggi lea duhtavaš go ráđđehus vuoruhá geavahit ruđaid meahcceguohtondoarjjan. Dieinna lágiin movttiidahttojuvvo omiid guođoheapmi distrivtain, ja dat eastada mehciid vesáluvvama.

Sámediggi lea duhtavaš go ráđđehus čuovvula Stuorradikki mihttomeriid go movttiidahtta eanet buvttadit biepmu smávva ja stuorra doaluin miehtá riikka, ja doarju groavvafuođarvuđot omiiddoalu vuoruhemi distrivtain ja Norgga giedderesursasaid ovdalii go geavahit fápmofuođđariid.

Sámediggi oaivvilda ahte buoremus eanadollui miehtá Norgga, maiddái árktalaš guovlluide, lea ahte hálddašemiin jotkojuvvo nugo odne lea, almmá ahte Sámediggi seaguha dasa olus.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 007/19

Mearkkašupmi 3 - NSR, áirras Ann Karin Kvernmo Rievdadanevttohus lávdegotti mearkkašumis

Mearkkašupmi 1 lávdegottis sihkkuojuvvo.

Ođđa mearkkašupmi evttohuvo ná:

Gáicaealáhus.

Gáiccaid sisafievrridangiiddus lea doaibman ovttá áigodaga. Sámedikki mielas lea áigi árvoštallat rahpat vejolašvuoda sisafievrridit gáiccaid Finnmárukui go dálá dilli lea eará go dalle go gielddus bođii. Sámi eanadoalus lea gáica leamaš guovddáži. Historjjálaččat lei gáica dehálaš danne go dainna sáhtii johttit ja ovttastahttit boazodoaluin ja visot eallis bođii ávkin go njuvvui, seamma go bohccos. Gáiccamielki lea buvttá mii lea vánis ja dán mielkki sáhttet maid juhkat olbmot geat eai gierdda gusamielkki. Gáica lea maid hui dehálaš kultureanadahkii, go dat dikšu dan. Mii oaidnit ahte kultureanadat Finnmárukus lea suhkon sakka, ja dat čuohcá faunai ja elliide. Gáica livččii ávkkálaš dálá váttisvuodaide. Otná máhtuin ja geográfalaš heivehemiin lea gáica mángga dáfus ávkkálaš. Háddjejuvvon meierijja- ja njuovahatstruktuvra leat eaktun háhkat gáiccamielkki gáiccaeláhusa Finnmárukui. Dalle fertejit gávdnot sihke meierijjat mat váldet vuostá gáiccamielkki ja njuovahagat mat njuvvat gáiccaid.

Doarjja mearkkašupmái

Nordkalottfolket, áirras Kjetil Romsdal doarju mearkkašumi 2 lávdegottis ja mearkkašumi 3. Áarjel-Saemiej Gielh, áirras Ellinor Marita Jáma doarju mearkkašumi 3.

Doarjja lávdegotti evttohussii

Áirras Ellinor Marita Jáma, Áarjel-Saemiej Gielh, doarju evttohusaid 1 - 9.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.03.2019 dii. 11.05.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 12 hilgojuvvoi 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 11 hilgojuvvoi 32 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 10 hilgojuvvoi 25 jienain 11 jiena vuostá
- Evttohus 9 mearriduvvui 24 jienain 12 jiena vuostá
- Evttohus 8 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 7 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 6 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 5 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 4 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 3 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 2 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá
- Lávdegotti ráva mearriduvvui 35 jienain 1 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Klemet Klemetsen, áššejođiheadji	
2	Arthur Johan Tørfoss	Silje Karine Muotka
	Arthur Johan Tørfoss	
3	Jovna Vars Smuk	
4	Hans Ole Eira	
5	Arild Pettersen Inga	
6	Ann Karin Kvernmo	Arild Pettersen Inga
	Ann Karin Kvernmo	

7	Nora Marie Bransfjell	
8	Silje Karine Muotka	
9	Runar Myrnes Balto	
10	Klemet Klemetsen	Silje Karine Muotka
	Klemet Klemetsen	
11	Isak Mathis O. Hætta	Klemet Erland Hætta
		Silje Karine Muotka
		Arild Pettersen Inga
	Isak Mathis O. Hætta	
12	Per Mathis Oskal	Nancy Charlotte Porsanger Anti
		Ellinor Marita Jåma
	Per Mathis Oskal	
13	Mathis Nilsen Eira	
14	John Kappfjell	
15	Kjetil Romsdal	
16	Ann Karin Kvernmo	
17	Arild Pettersen Inga	Nancy Charlotte Porsanger Anti
		Márjá-Liissá Partapuoli
	Arild Pettersen Inga	
18	Anders Somby jr.	
19	Ellinor Marita Jåma	
20	Márjá-Liissá Partapuoli	
21	Klemet Klemetsen, áššejođiheddji	
	Hans Ole Eira, čeahkinortnegii	

DC - Mearrádus:

Eanadoalus lea dehálaš rolla vuodđun barggolašvuhtii, árvoháhkamii, borramušgálvvuid buvttadeapmái ja vuodđun ássamii sámi guovlluin. Eanadoallu lea deatalaš maiddá sámi giela ja kulturárbevieruid viidásat fievrrideapmái. Sámediggái lea deatalaš ahte eanadoalus leat buorit rámmaeavttut sin doibmii ja ahtanuššamii.

Ealli gilit dáhkidit buoremusat sámi kultuvrra ja giela sihkkaris boahteáiggi. Dáláš doallostruktuvrra sihkkarastin ja barggolašvuoda bisuheapmi eanadoalus ja gánnáhahttivuoda buorideapmi leat vealtameahtun deatalaččat ealli giliid bisuheapmái. Danne lea Sámediggái deatalaš nannet eanadoalu doaibmavuodu sámi guovlluin. Sámedikki guhkes áiggi mihttomearrin lea buoridit barggolašvuoda ja buvttadeami ealáhusas.

Sámediggái lea deatalaš ahte dat váikkuhangaskaoamit mat dál leat eanadoallošiehtadusas jotkojuvvojit ja nannejuvvojit. Eanadoallopolitihka ferte leat einnotahtti danne go investeremat mat dahkkojuvvo eanadoalus gustojit ollu logijagiid ovddasgvlui. Stuorra rievdadusat eanadoallopolitihkas eai sihkkaraste dán einnotahttivuoda, ja dagahit eahpesihkkaris dili daidda guovlluide maidda dakkár rievdadusat gusket.

Doallolohku sámi guovlluin lea njiedjan jagis jahkái. Doallogu njiedjan addá siva fuolastuvvat vel eanet danne go eanadoallobirrasat juo leat unnit go buohtastahtá eanadoaluin riikadásis. Njiedjamis leat fuones váikkuhusat biebmobuvttadeapmái, meierijaide, njuovahagaide, viidásat nállašuttin rusttegiidda ja gávejesaide sámi ássanguovlluin. Eanadoalu eanet njiedjan buktá danne hástalusaid sámi ealáhuseallimii ja áitá ealáhusa mearkašahtti kultur- ja giellaarenan.

Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga logut čájejit ahte ain leat eanet almmáiolbmot eanadoalus. Riikkas ollislaččat čađahedje nissonolbmot 21 % barggus 2016:s, Romssas 24 % ja Finnmárkkus 28 %. Earret eará leat čálgoortnegat dagahan ahte nissonolbmot válljejit bargat eanadoalus. Eará bealit mat leat deatalaččat dásseárvui eanadoalus lea ahte lasihit nissonolbmuid searvama eanadoalus ja sihkkarastit ahte eanet nissonolbmot váldet badjelaset giddodagaid eanadoalus. Muđui ferte dásseárvodoaibmajuid eanadoallošiehtadusas ain bisuhit.

Finnmárkku ja Romssa ovttahttin ii ábut buvttihit heajut eavttuid eanadoallobargui dain fylkkain. Ráđđehusas leat leamaš mánja evttohusa avádagaid ovttahttimis eanadoalu iešguđege doarjaortnegiid várás. Dákkár oktavuodain goas šaddet stuorát regiovnnat dagaha ahte eanandoallu, dálkkádagaid dáfus fuones guovlluin, ii nagot gilvalit guovlluiguin main leat buoret dálkkádagat. Eanaš sámi eanandoallu lea juste dán lágan guovlluin.

Sámi eanandoallu lea davvin váttis dálkkádatguovllus ja dan dihte leat eanet gáibideaddji hástalusat go eanandoalus muđui lullisámi guovlluin. Dálkkádatrievdamat čuhcet maid garraseabbo davviguovlluide go muđui riikkas. Eanandoallu máilmmi davviguovlluin lea vuodđoealáhus mii ii gierdda nu bures daid globála dálkkádatrievdamiid maid mii vásihit dál.

Eanandoalu oppalaš stáhtusa ferte garrasit buoridit, vai ealáhus šaddá nannoseabbo ja vai dat šaddá eanet geasuheaddji nuorra boanddaide. Mii fertet loktet davviguovllu eanandoalu vai das loktana stáhtus ja nu šaddá eanet geasuheaddji. Otná ekonomalaš ortnegat fertejit bisuhuvvot ja áinnas buoriduvvot sámi ártkalaš eanandoalu várás.

Eanandoallu davimus guovllus riikkas doaimmahuvvo garra dálkkádagas, ja ferte gohčoduvvot ártkalaš eanandoallun. Dakkár namma attášii sámi eanandollui kvalitehtamearka seamma dásis go sámi duodji. Sámi eanandoallu doaimmahuvvo marginála diliin iige leat mihkke dienasealáhusaid, muhto baicca dehálaš oassi ássamis ja ássanhálus doaresbealbáikkiin. Sámi eanandoallu lea dehálaš giella- ja kulturguoddi, maid mii fertet suddjet boahhteáigái. Sámi eanandoallu ii leat dušše birgo-/ ja mielkebuvttadeapmi, muhto dasa gullá maiddái meahcásteapmi dehálaš oassin ollislaš sisaboađus. Bissehan dihte sámi eanadoalu heajos ovdáneami, go okta nubbi dálle heaittihuvvo, de fertet hábmet ortnegiid mat movttiidahttet ja bisuhit sámi guovllu eanandoalu. Smávva sámi suohkaniidda ferte addit vejolašvuoda fállat ovdánahttinarenaid eanandollui, boktin dihte beroštumi ealáhussii. Dakkár arenat sáhttet maiddái váikkuhit oktasaš ipmárdusa ja buoriid relašuvnnaid huksema iešguđetge meahcgeguovlluid geavahedjiiid gaskkas.

1. Sámedikki rolla eanadoallopolitihkas

Sámediggi háliida leat deatalaš eavttuidbiddjin eanadoalu rámmaeavttuid sihkkarastimis ja nannemis sámi guovlluin. Sámediggi háliida eanet searvat iešguđege proseassaide nugo diedáhusbargui, gulaskuddamiidda ja stuorát prinsihpalaš áššiide.

Konsultašuvdnašiehtadus lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuodas.

Konsulterengeatnegasvuohhta Konsultašuvdnašiehtadusa mielde guoská doaibmabijuide mat sáhttet guoskat sámi álbmogii. Sámediggi háliida oažžut vejolašvuoda váikkuhit dasa ahte eanadoalu rámmaeavttut sihkkarastojuvvojit ja nannejuvvojit. Dainna lágiin sáhtta Sámediggi čuoččuvvit iežas geatnegasvuodaid ealáhussii, earret eará dan ovddasvástádusa mii Sámedikkis lea ealli sámi giliid ektui.

2. Gánnáhahttivuohta

Sámedikkis lea beroštupmi bisuhit buvttadanlasáhusaid otná dásis. Vuodđoeaktun eanadoalu bissumii ja ovddideapmái lea ahte gánnáhahttivuohta eanadoalus lea buorre ja ahte dat nagoda gilvalit eará ámmátjoavkkuiguin nu bures go lea vejolaš. Nie ii leat dál dađi bahábut. Dan geažil oaidnit ahte ealáhusas heitet oppa áiggi doaluiguin ja rekrutteren váilu. Jos boandan galggašii leat árijalaš ja miellagiddevaš álgit, de dat eaktuda ekonomalaš gánnáhahttivuođa. Danne ferte stuorra diaserohus eanandoalu ja eará ealáhusaid gaskka unniduvvot. Ráđđehusjulggaštusas bohtá ovdan ahte eanandolliin galgá reella vejolašvuohhta diasovdaneapmái nu go earáide lea servodagas.

Sadjásašdoarjaortnet luomu ja asttuáiggi várás ferte bisuhuvvot. Dálá ortnet sihkkarastá bondii luomu ja astoáiggi mii lea erenoamáš deatalaš nuoraid rekrutteremis eanadollui. Seammás lea sadjásašortnet deatalaš dásseárvvu vuhtiiváldimis, vai šaddá eanandoallu váldofidnun eanet geasuheaddji nissonolbmuide.

Dálut sturrot jagis jahkái. Sámi guovlluid eanadoalus leat lávdaduvvon areálat ja ollu eatnamat leat smávvat. Leat maid eanet láigoeatnamat dain guovlluin go buohtastahtta eará guovlluiguin riikkas. Dat dagaha váttisin lasihit dálle buvttadeami. Sámediggi háliida eanet buvttadandoarjaga uhcimus doaluide

sihkkarastin dihtii sin gánnáhahttivuođa ovddideami.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš bisuhit oktasaš fidnuid (samvirkeforetak) lávdaneanadoalu dihte ja dan dihte ahte mis lea eanadoallu miehtá riikka. Oktasaš fidnuid márkanmuddejeaddji rolla geahnohuhttin dagaha váddáseabbon boaittobealguovllu eanadollui birget. Fitnuin lea dál vuostáiváldingeatnegasvuohta ja dieinna lágiin sihkkarastet buktagiid jođu ovttaskas dálolaččas beroškeahhtá das man guhkki dat lea viidásat ráhkadeami rusttegiidda. Boanddat ožžot eanet dássidid ja einnostanvejolaš rámmaeavttuid. Ovttasdoaimaorganiseren dagaha ahte boanddat ožžot dáhkiduvvon hattii iežaset buktagiin. Dat sihkkarastá maiddá seamma kvalitehta buot buvttadeddjiide beroškeahhtá sturrodagas ja gaskkain njuovahagaide ja meierijaide.

Jorggu boraspirepolitihka geažil leat ollu sávzaboanddat ferten bargagoahtit villasávzadoaluin vai sáhttet bargat almmá ahte masset ollu sávzzaid guohtumis. Dát lea ollu guovlluin lihkostuvvan ja nagodit doallat dohkálaš sávzadoalu. Villasávzaealáhus lea dađistaga šaddan deatalaš kulturealáhussan sámi guovlluin ja lea vuođđun barggolašvuhtii eanadoalus. Dáláš ortnet bierggu klassifiseremiin ja vuođđodoarjja sávzanjuovvamii vealaha villasávzaealáhusa, go ii váldojuvvo vuhtii ahte villasávza lea sierra nálli, sávza mas lea mealgat unnit njuovvandeaddu go norgalaš vilgessávzzas. Sámediggi bivdá ahte villasávza klassifiserejuvvo nu ahte váldojuvvo vuhtii ahte villasávza lea sierra nálli.

Guhkes gaskkat dagahit liigegoluid veterinearabálvussii, mii lea noađđin ovttaskas eanadoallái. Boanddat main lea dálle guhkkain eret veterinearas ožžot stuorra goluid.

Galggašii ásahtit ortnega mii dásse mátkegoluid, nu ahte buohkat mákset seamma ollu veterineara sáhttogoluid ovddas.

3. Roavvafuođđarbuvttadeamit

Sámediggi vuohtá ahte kanaliserenpolitihka, mii lea guston mánggaid logenar jagiid, lea rievdamme. Roavvafuođđarbuvttadeamit, nugo mielke-, sávza-, gáicca- ja njamaheaddji gusa doalut galget doaimmahuvvot boaittobeale báikkiin. Ovdáneapmi 2010 rájes gitta 2018 rádjái čájeha ahte njamaheaddjigusa doalut lea lassánan eanemus Østlánddas, Sørlanddas ja Trøndelágas, muhto lea njiedjan Davvi-Norggas ja Vestlánddas. Sávzadoaluid logut 2008 rájes gitta 2017 rádjái čájehit ahte Romssas ja Finnmárkkus leat beilin geahpiduvvon, muhto Hordalándda, Østfolda, Vestfolda ja Akershus fylkkain leat lassánan. Sámediggi ii leat duhtavaš dáinna bázahallamiin. Ráđđehusjulggastusas lea čielgasit daddjon ahte suoidnevuođđuduvvon šibitealáhusat galget leat doaresbealguovlluin ja ahte eanandoallu galgá miehtá riikkas. Sámi guovlluin lea unnán eará vejolašvuođat doaimmahit eará eanandoallovuogi earet go suoidnefuodđardoalu.

Roavvafuođđardoalut fertejit vuoruhuvvot. Mielkebuvttadandoalut, sávzadoalut ja gáicadoalut guddet eanandoalu sámi guovlluin. Sávzadoallu ávkkástallá mehciid bures, ja dasa ferte sihkkarastit posiitiiva ekonomalaš ovdáneami. Buvttadandoarjja gáibiduvvo gánnihahttivuođa dihte. Vaikko Romssa ja Finnmárku guovlluin lea alit máksomearri go reasta riikkas, de heaittihuvvojit eanet ja eanet doalut. Buorre gánnihahttivuohta dahká eanandoalu eanet bivnnuhiin. Areála- ja kultureanadatdoarjja ferte lasihuvvot viđain proseanttain 303 ruvnnus mihttus 318 ruvdnui ávádagas 6, 349 ruvnnus 366 ruvdnui ávádagas 7.

Sámi eanandoalloguovllu lea marginála šaddoguovllus. Šaddoáigodat lea oanehaš, ja šaddu rievdata unnit eanet dálkkádaga mielde. Doarjjaortnegat fertejit joatkašuvvot ja unna ja gaskasturrodat doalut fertejit oažžut lassi doarjaga 2019:s maid.

Ráđđehus lea dál evttohan gildosa jekkiid ođđagilvima vuostá. Sámediggi oaivvilda ahte evttohusa vuođđu lea menddo heittot dasa ahte ná duođalaš mearrádusa dahkat. Eahpesihkarvuohta viidodaga ja dálkkádatváikkuhusaid birra lea stuoris. Máhttu ferte leat dakkár evttohusaid vuođđu mat sáhttet áitiit sámi eanadoalu ovddidanvejolašvuođa.

4. Mielkebuvttadeapmi

Jagi 2034 rájes ii leat hinggálnávet šat lobálaš. Romssas leat sullii 27 % luovosdoallonávehat, čállá AgriAnalyse. Finnmárkkus lea bealli luovosdoallu. Lea hoahppu rievdadit hinggálnávehis

luovosdoallonávehii. Dat eaktuda erenoamáš áŋgiruššama luovosdoallonávehiid huksemiin. Dálá investerenrámmaiguin ii leat doarvái ruhta rievdadit doalu. Alla hüksengolut davvin ferte mielddisbuktit ahte vistehuksenrámmat lassánit. Regionála váikkuhangaskaomiid ferte lasihit vai Innovašuvdna Norga nákce ruhtadit návehiid stuoridemiid sámi guovlluin.

Rekrutterema vuhtiiváldima dihte eanandollui ferte investerendoarjjaosi nuoraide bajidit nu ahte dat lea 10 % stuorát sámi guovlluin dan ektui mii dál lea. Das lea erenoamáš mearkkašupmi nuorra ášaheddjiide geat dávjá eai leat nagodan gártadit iežas kapitála.

Mielkki gorrelohku lea biddjon 0,98 rádjái 2019:s, ja Jarlsberg-vuostá eksportadoarjaga eretbidjan dagaha ahte mielkeboanddat fertejit unnidit iežaset buvttadeami. Vuorjjahahtti lea ahte buvttadeapmi ferte biddjot 90 % rádjái mielkeearis moatti jagi geahčen. Sihkkarastin dihte doalahit ain eanandoalu sámi guovlluin de ii berre gorrelohku sámi guovlluin unniduvvot.

5. Sávozadoallu

Sávozadoallu lea lassin mielkebuvttadeapmái okta sámi guovlluid vuodđoealáhus eanadoalus. Meahci geavaheapmi lea áibbas vealtameahtun ealáhusa ekonomalaš bohtosii. Guohtundoarjaga lasiheapmi sihkkarasttášii sihke sávozadoalu ekonomijja ja lasihivččii meahcceguohtuma. Seammás ferte kártet guohtonressursaid nu ahte sihkkarastá buot guohtonealáhusaide guovlluin doarvái guohtonressursaid ja einnosteadji rámmaeavttuid. Lábbábierrgu badjelmearebuvttadeapmi Norggas dagahii ahte sávozaboanda oaččui heajut birgohatti 2018:s. Sihke Finnmárkkus ja Romssas lea vánis lábbábierrgu.

Sámedikki mielas ii leat riehta ahte dát fylkkat galget leat mielde gokčamin badjelmearebuvttadeami goluid mii geavai eará osiin riikkas. Sámediggi registrere ahte sávozadoalu ovdáneami mihtilmasvuohčan lea ahte boraspiret vahágahttet sávozadoalu hui ollu. Sámediggi jáhkka ahte go muhtumat välljejit heaitit sávzzaiguin, de leat boraspirevaháгат váikkuhan dán välljemii. Vaikke vel boraspiret eai leat ge mielde šiehtadallanfáddán dán oktavuodas, de lea boraspirepolitihkas stuorra mearkkašupmi sávozadoalu ekonomijji. Boraspiresoahpamuš lea ain fámus. Guohtunguovlluin galgá guohtunelliin leat ovdasadji ii ge galgga leat nu váttis oažžut lobi báhčit boraspiriid.

Ullu lea birasáddjás buvttá mas leat guhkes árbevierut. Dálá ullohattit leat unnit eaige dat movttiidahte áŋgiruššat sávzaealáhusain mas lea ullobuvttadeapmi. Áŋgiruššan ulluin dálkkádat ja birasáddjás buvttan berre nannejuvvo ja doarjjaortnega ullobuvttadeapmái berre nannet. Maiddái lea deatalaš nannet áŋgiruššama ullu márkanfievrrideames Norgga birasáddjás buvttan, ja mas lea maiddái hui buorre elliidčálgu.

6. Dálkkádatdoaimbijut

Eanadoalu oassi lei 8 % ollislaš dálkkádatgássaluoitimiin riikkas. Dálkkádatlávdegoddi lea evttohan doaimbijuid maiguin sáhtášii unnidit luoitimiid eanadoalus. Doaimbijut dálkkádatgássaid luoitimiid unnideames eai galgga čuohcat biebmobuvttadeapmái sámi guovlluin.

Okta doaimbidju mii lea evttohuvvon, lea dálkkádatgássaid unnideapmi dainna lágiin ahte geavahit muhkkiid biogássabuvttadeames. Riikkas eai leat galle rusttega ášahuvvon. Ruhtadanortnegiid dálkkádatinvesteremiidda ferte buoridit. Buoret doarjjaortnegat dreneremii ja muhkkiid duohtadeapmái leat doaimbijut mat sáhttet unnidahttit luoitimiid áiggi mielde. Biebmu bálkaseami unnideapmi sihke geavaheddjiid, biebmoindustriija ja borramušgávppiid beales leat doaimbijut maid lea álkimus čađahit almmá ahte dat čuohcá biebmobuvttadeapmái. Dasa gullá maiddái gáibádusaid rievdadeapmi earret eará šattuid, murjiid ja ruotnasiid sturrodaga ektui.

Badjedálvevahátortnet lea heaittihuvvon ja biddjon areáladoarjagii. Nu go odne doaimmá de lea dát unnán mearrediđolaš. Sidjiide geain leat stuora badjedálvevaháгат lea otnáš ortnet heittot. Ortnege berre bidjat ruovttoluotta nu go lei ovdal. Dálkkádatrievdamiidda čatnasa dasa, mii dál dáhpáhuvvá davvin dávjjibut ja dávjjibut ja máizin ja galbmin dagaha eanet vahága gittiide go ovdal.

7. Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideami várás

Eanandoalu šiehtadusoasálaččat heite addimis 2,0 miljon ru Sámediggái jagi 2015 rájes. Dáid ruđaid ferte ođđasis váldit geavahussii ja seammás lasihit daid ovddidan dihtii ártkalaš eanadoalu ja addit

vejolašvuoda rahkanit dálkkádatriedademiide heivehanstrategiijaiguin. Dáiguin ruđaiguin galgat maiddái sáhttit buhtadit vejolaš negatiiva váikkuhusaid ealáhussii dálkkádatriedamiid geažil.

Árktalaš eanadoalu buktagiin lea stuorra vejolašvuolta sihke go jurddašit kvalitehta ja ártkalaš guovlluid mearkagálvun. Árktalaš dálkkádat lea sihke buorren ja hehttehussan. Buorren lea go ártkalaš buktagat máistojit buorebut go buktagat mat leat buvttaduvvon máddelis. Dát guoská erenoamážit ruotnasiidda ja lábbábirgui. Ferte láchit diliid nu ahte ártkalaš eanadoalu sáhttá profileret ja vuovdalit.

Ruđaiguin sáhtášii nannet báikkálaš biebmobuvttadusa sámi guovlluin. Dat buoridivčče árvoháhkama doaluin, ja dieinna lágiin sihkkarasttášedje barggolašvuoda eanadoalus ja sámi kultuvrra avnnaslaš vuodu. Dáiguin ruđaiguin sáhtášii Sámediggi ángiruššat ain báikkálaš biepmu muohkadeami hárrái.

Sámedikki ruhta lea ollu áššiin leamaš vealtameahttumat dasa go boanddat válljejedje stuoridit návehiid. Dán ortnega čađaheapmi lea maid oassin ángiruššamis davviguovlluiguin.

8. Eanandoallu sámi kulturguoddi ealáhussan

Smávvdoadalut olu sámi guovlluin leat nu smávvt ahte eai nákke gokčat eanandoallošiehtadusa doarjjagáibádusaid. Dat leat eanandoalut ja oapmedoadalut main lea stuora kulturárvu sámi guovlluin, ja dat fievrridit dehálaš árbedieđu boahhtevaš buolvvaide. Sámi servodahkii leat dát doalut hui mávssolaččat, sihke kulturguoddiin ja ássanhálu boktimii gilážiin.

Sámediggi. bivdá sirdit várrejuvnon ruđa Sámediggái smávvdoadaluid várás main lea stuora kulturárvu, vai Sámediggi sáhttá juolludit doarjaga dakkár doaluide sámi guovlluin. Dat ruhta galgá gáhttet, ovdánahttit ja ásahit smávvdoadaluid main lea stuora kulturárvu.

9. Veterinærinstituttii davvin

Sámediggi gáibida ahte Veterinærinstituttii davvin sihkkarastojuvvo viidáseabbo doaibma, ja áiggi mielde nannejuvvo earret eará ođđa obdukšuvdnalanjain Romssa lokalitehtaide.

Davvi guovllut boazodoaluin, eanadoaluin, bivdduiguin ja eará meahcástemiiguin dárbbášit nana fágabirrasa ja buriid fasilitehtaid Veterinærinstituttii. Mii vuordit ahte regiovnnas lea vejolaš beaktilit bargat njoammunsuodjalemiin, elliddearvasvuodain ja obdukšuvnnain. Ii leat dohkálaš ahte stuorra elliid galgá fertet Osloi sáddet go galget obduserejuvnot.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 06.03.2019 dii. 15.45.

Ášši 008/19	Sámedikki dievasčoahkkín	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 002/19	Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Dálkkádatrivdan ja vuoiggalaš ovdáneapmi

	Áššennr. 19/619
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi julggašta ahte fertе fievrriduvvot čielga dálkkádatpolitihkka bissehan dihtii dálkkádatrivdamiid mat áitet buot eallima eatnama alde. Dálkkádatgássaidda luoitima fertе unnidit 45 % ovdal jagi 2030.

Min álbmot, sámi álbmot, fertе váikkuhit seamma dásis go eará álbmogat máilmmis. Min ruovtturiika, Sápmi, ja min kultuvra fertеjit ráhkkanahhtit iežaset dasa ahte bargat eanet vuostá dálkkádatrivdamiid. Min árbedieđut fertеjit geavahuvvot árjjalaččat buot dálkkádatbargguin.

Deatalaš lea ahte dálkkádatvuoiggalašvuohta árvoštallojuvvo ovdal go doaibmabijut álgoálbmogiid guovlluin plánejuvvojit. Go álgoálbmogat eai leat dagahan dálkkádatroasu, de lea govttolaš ahte ođasmuvvi energijahuksema sin guovlluide eai álggahuvvo stáhtaid beales dahje earáid beales ovdal go guoskevaš álgoálbmot lea addán friija ja dieđihuvvon miehtama ovdagihtii.

Sámi árvvut nugo oktavuoha, solidaritehta ja ovttasbargu fertеjit deattuhuvvot barggus dálkkádatheivehemiin sámi guovlluin. Árvvut sámegeielain, sámi kultuvrras, sámi ealáhusain, ovttárvosašvuođas, iežas ja earáid kultuvrra árvvus atnimis fertеjit oažžut lunddolaš saji dalle go heivehanstrategiijat ráhkaduvvojit.

Pariisa-šiehtadusa ulbmila ollašuhttima dihtii fertet rahčat ahte temperatuvra badjáneapmi máilmmis ráddjejuvvo 1,5 grádii, ja vai sihkkarastit ceavzilis ovdáneami Sámis, de lea Sámediggi vuostá oljoohcamiid ja oljoroggamiid Barentsábis. Sámediggi lea seamma ákkain vuostá rahpamis mearraguovlluid olggobealde Lofuohta, Viesterállasa ja Sáččá petroleuma ohcamii. Sámediggi dohkkeha dasto ahte gássaressurssaid boaldin lea okta oassi sirdimis boahhteáiggi servodahkii gos luoitimat leat unnit.

Ráđđehus fertе bidjat ruđaid dálkkádatruhtadeapmái sámi guovlluin Sámedikki bušeahta bokte. Dán

sáhtta čielggadit ođđa bušeahttaortnega bokte. Boazodoallojagi 2019/2020 boazodoallošiehtadusas ferte várret 10 miljon ru bastevaš dálkkádatfoandda ásaheapmái. Eará sámi ealáhusaide ferte árvvoštallat sullasaš ortnegiid.

Sámedikki fokus rievdaduvvo bargat eanet njuolga báikegottiid ektui ja álgoálbmot geađgejuolggi ektui ON dálkkádatkonvenšuvnna vuolde. Riikkaidgaskasaš dálkkádatšiehtadallamat vuoruhuvvojit vulos ávkin Pariisa-šiehtadusa implementeremii álgoálbmotguovlluin, maiddái Sámis. Sámediggi doarju ahte Ms Dalee Sambo Dorough Alaskas gii jođiha Inuit Circumpolar Council (ICC) nominerejuvvo Ártisa beales lahttun báikegottiid ja álgoálbmotgeađgejuolggi stivrenjovkui. Su várrelahttun doarjut mii ahte Mr Kuupik Kleist Ruonáeatnamis nominerejuvvo.

Ealáhuseallin Sámis ferte várrugasvuodain árvvoštallat sámi kultuvrra doaimmasteaset. Standárddat ja etihkalaš njuolggadusat ON ceavzilisvuoda mihtu olaheapmái ja álgoálbmotvuoigatvuodaid suodjaleapmái fertejit čuvvojuvvot. Sámediggi muihtuha ahte olmmošvuoigatvuodát lea vuosttaš 10 prinsihpa gaskkas ON Global Compact:s mii lea máilmmis stuorámus álgga ealáhuseallima servodatovddasvástádusa ektui.

Sámediggi bargagoahdá dan ala ahte iežas doaibma sertifiserejuvvo Birasčuovgatoardnan. Dasto ávžžuha Sámediggi buot doarjjaoažžuidis dahkat dan seamma. Sámediggi áigu láchit diliid nu ahte doarjjaoažžut movttiidahttojuvvojit šaddat Birasčuovgatoardnan.

Sámediggi doarju Sámiráđi barggu sámi ceavzilisvuoda portála ovddideames man ulbmilin lea váikkuhit dieđuid ja máhtu háhkama ja gaskkusteami ON ceavzilvuoda mihtu birra sámi vuolggasaji vuodul. Sámediggi áigu váikkuhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiiguin, iežas gelbbolašvuodain ja kapasitehtain dán bargui. Berre árvvoštallojuvvo galggašii go ásavuvvot rájárasttideaddji jurddabádji dálkkádatrievdamiid ja rievttalaš ahtanuššama várás Sámis.

Sámediggi áigu váldit álgaga ahte ráhkaduvvo raporta mas konkretiserejuvvo maid dálkkádatrievdamat mearkašit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusbargui ja servodateallimii. Rávvagat nugo dálkkádatheiveheapmi, stuorát vuostálastinnákca sámi servodahkii, árbediehtu ja dálkkádatruhtadeapmi siskilduvvojit raportii. Sámi dutkan- ja máhttobirrasat ožžot bargun ráhkadit dákkár dálkkádatraportta.

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi - 002/19

EKL - Mearráduš:

Álggahus

Sámedikke ealáhus- ja kulturlávdegoddi lea meannudan ášši 002/19 Dálkkádatrievdan ja vuoiggalaš ovdáneapmi, ja evttoha čuovvovaš evttohusa:

Evttohusat:

Evttohus ovddiduvvon guovddášbellodaga Hans Ole Eira bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid Riikasearvvi (NSR) Sandra Andersen Eira, Mathis Nilsen Eira ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal, ja John Kappfjell, Johttisámiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja bellodatsorjjasmeahtunáirras Tor Mikkola dorjot:

Evttohus 1

Ođđa goalmát teakstaoassi:

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte šaddá birrajohtuekonomiija mii goziha máilmmiviidosaš ceavzilvuoda mihtomeriid.

Dáláš ekonomiija, man ulbmilin lea ahtanuššan agibeavve, dagaha ahte šaddá dássedeattuhis dilli servodagas ja luonddus. Birrajohtuekonomiijas lea mihtomearrin unnit geavaheapmi ja buoret eallinkvalitehta.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiiid Riikasearvvi (NSR) Mathis Nilsen Eira, Sandra Andersen Eira, Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiiid Riikasearvvi/Sámeálbmot bellodaga (NSR/SÁB) Jovna Vars Smuk, Bargiidbellodaga (BB) Arild Pettersen Inga, Per Mathis Oskal, ja John Kappfjell, Johttisámiiid listtu (FL) Anders Somby jr. ja Guovddášbellodaga (GP) Hans Ole Eira dorjot:

Evttohus 2

Ođđa čihččet ja gávccát teakstaoassi:

Norgga stáhtas lea ovddasvástádus agálaččat bisti resurssaid hálldašeames mearas “ovdagihtii várrugas” prinsihpa mielde. Mariidnaresurssat leat vuodđun ássamii álgoálbmotguovlluin agálašvuoda perspektiivvas. Industridoaimma nugo guollebiebman, ruvkeduvnnit mearas, oljodoaimma ja industriija luoitimat, áitet agálaččat bisti resurssaid. Dán lagan resurssaid ferte erenoamážit vuhtii váldit álgoálbmotguovlluin, danne go mariidnaresurssaiguin ávkkástallan lea vuodđun gillii, kultuvrii ja vásihusvuodot máhtu bisuheapmái. Ferte maiddái eanet deattuhit álgoálbmogiid iežaset vásihusvuodot máhtu industriijahukseamiid oktavuodas ja mearas álgoálbmotguovlluin.

Dálkkádatrievdamat ja dálkkádatluoitimat dagahit stuorra rievdadusaid mearas maiddái álgoálbmotguovlluin. Ovttaskas stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte álgoálbmogat sáhttet bargat ja eallit resurssaiguin mat agálašvuoda perspektiivvas bidjet eallinvuođu ássamii ja sin kultuvrra ja árbevieruid bisuheapmái. Ferte eanet ángiruššat eastadeaddji dutkamiin dan birra makkár váikkuhusat birasluoitimiin ja dálkkádatrievdamiin šaddet álgoálbmoga luondduvuodot ealáhusbargui. Ráđđehus ferte bidjat 10 miljon ru jahkásaččat bissovaš mariidandálkkádatfondii dálkkádatdoaimbajuid várás sámii guovlluin.

Evttohus ovddiduvvon ovtádusbellodaga Arthur Tørfoss bokte:

Evttohus 3

Molssaektosaš evttohus, ollásit ráđi árvalusa sadjái:

Sámediggi konstatere ahte stuorraservodat ja ON leat oalát láhppon go guoská dálkkádatrievdamiidda. Ásahuvvon lea duohtavuohtha ahte olbmot leat dagahan dáláš dálkkádatrievdamiid, ja jos mii eat nagot unnidit temperatuvrra de eanaspábba duššá.

Narrativitehta olbmodagahan dálkkádatrievdadusaid ja daid váikkuhusaid birra leat suorggahan mánáid olles sohka buolvvas, geat dan sadjái go oainnášedje boahteággi optimismmain ja iluin dál, dálkkádatuoavrideddiid ja alarmisttaid dihtii, eai oainne oppanassiige boahteáiggi. Alarmisttat baldet vuos mánáid ja nuoraid jámas, ja geavahit dan maŋŋá nuoraid balu duohtavuoda duođašteaddjin ahte juoga ferte dahkkojuvvot.

ON ja Pariisa-šiehtadusa dálkkádatmihtun lea ráddjet temperatuvrra goarknema 1,5 proseanttain ovdal jagi 2030. Váikkuhangaskaoapmin lea unnidit dálkkádatgássaluoitimiid válđoáššis CO2 juksat dán mihtu. Sámedikki čielga oaivil lea ahte vaikko mii lihkostuvašeimmet 100 % buot doaimbajuiiguin, ja buot riikkat váikkuhivčče eanemusat, de das ii leat makkárga mihtidahti váikkuhus dálkkádahkii ja dálkkádatrievdamiidda.

Sihke olbmuid iežaset vásihusaid vuodul, álbmogin mii álohii lea eallán lahka luonddu ja lávga dainna, ja buot máilmmi dálkkádatdutkanma vuodul eatnamis čađa historjjá, diehtit mii ahte dálkkádatrievdamat leat álohii leamaš. Guhká ovdal go vuosttaš olju válđojuvvui bajás ja boldojuvvui lei máŋga gráda lieggaset eatnamis go mii odne lea. Eatnama historjjás leat maiddái leamaš ollu galbmaset áigodagat. Dálkkádat ja temperatuvrra máilmmis rivdet, ja bohtet ain rievdat.

Dan sadjái go geavahit ollu resurssaid dálkkága váikkuheapmái, oaivvilda Sámediggi ahte min álbmot,

sámi álbmot, ferte ráhkanit ieš buorebut gierdat dálkkádatrievdamiid. Min árbediehtu ferte geavahuvvot árrjalaččat buot dálkkádatbarggus. Olbmot lea álohii heivehan iežaset dálkkádahkii. Nu mii áigut joatkit.

Dasto ii leat Sámediggi vuostá ruoná molsuma. Deatalaš ja riekta lea geavahit energiija eanet beaktilit ja gávdnat ođđa energiijabuvttadanhámiid. Sihke danne go máilbmái lassánit olbmot, geain olmmošvuoigatvuođaperspektiivvas ja vuoiggalašvuođaperspektiivvas berre leat vejolašvuohta seamma eallinstándárdii mii mis oarjemáilmmis dál lea. Muhto maiddá danne go dutkan ja ovddideapmi ii goassige šatta boastut, ja Sámediggi doarju Norgga stáhta ángiruššama buot dutkanhámiid ektui.

Evttohus ovddiduvvon bellodatsorjjasmeahtunáirrasa Tor Mikkola bokte:

Evttohus 4

Rievdadusárvalus 3. teakstabihtta 2. cealkka:
Go álgoálbmogat eai leat dagahan dálkkádatroasuid,
rievdaduvvo ná:
Eai leat dušše álgoálbmogat dagahan dálkkádatroasuid,

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 008/19

Evttohus 5 – Áirras Arild Pettersen Inga, Bargiidbellodat

Sámediggi áigu vuolgahit barggu raportta ráhkadit mii konkretisere maid dálkkádatrievdamat mearkašit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaide ja servodateallimii. Rávvagat mat gusket dálkkádatheiveheapmái, buoret dustenčehppodahkii sámi servodagain, árbediehtui ja dálkkádatruhtadeapmi galget leat mielde raporttas. Galgá sámi dutkan- ja máhttobirrasiid engašeret dán dálkkádatraportta bargui.

Sámediggi dovddasta ahte lea dárbu čielga dálkkádatpolitihkkii jus galggaš nagodit bissehít dálkkádatrievdamiid, mat uhkidit buot mii eatnama alde eallá. Dálkkádatgássaid luoitin ferte geahpeduvvot 45 proseanttain 2030 rádjái.

Min álbmot, sámi álbmot, ferte leat mielde seamma láchkai go máilmmi eará álbmogat. Min ruovtturiika, Sápmi, ja min kultuvra, ferte ráhkanit dasa ahte buorebut nagodit dustet dálkkádatrievdamiid. Fertet geavahit min árbedieđu aktiivvalaččat buot dálkkádatbargguin.

Sámi árvvuid nugo searvevuođa, solidaritehta ja ovttasbarggu galgá deattuhit bargguin dálkkádatheivehemiin sámi guovlluin. Árvvuin sámeielain, sámi kultuvrras, sámi ealáhusain, ovttáárvosašvuođas ja iežas ja earáid kultuvrra árvvusatnimis galgá leat lunddolaš sadji go ráhkada heivehanstrategiijaid.

Mii vuordit ahte eará bealit Sámediggeráđi árvalusas bohtet ruovttoluotta dievasčoahkkimii maŋŋá go dálkkádatraporta lea gárvvis.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.03.2019 dii. 15.45.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 3 hilgojuvvoi 35 jienain 1 jiena vuostá.
- Evttohus 5 hilgojuvvoi 28 jienain 8 jiena vuostá.
- Evttohus 2 mearriduvvui 28 jienain 8 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 27 jienain 9 jiena vuostá
- Lávdegotti ráva mearriduvvui 27 jienain 9 jiena vuostá

Evttohus 4 ii ovddiduvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	
2	Sandra Andersen Eira	
3	Nancy Charlotte Porsanger Anti	
4	Nils Mikkelsen Utsi	
5	Arthur Johan Tørfoss	Piera Heaika Muotka
		Niko Valkeapää
		Kåre Olli
	Arthur Johan Tørfoss	
6	Arild Pettersen Inga	Runar Myrnes Balto
		Piera Heaika Muotka
		Anders Somby jr.
	Arild Pettersen Inga	
7	Ann-Elise Finbog	
8	Viktor Bomstad	
9	Lars Filip Paulsen	Piera Heaika Muotka
		Runar Myrnes Balto
		Isak Mathis O. Hætta
	Lars Filip Paulsen	
10	Runar Myrnes Balto	Arild Pettersen Inga
		Klemet Erland Hætta
	Runar Myrnes Balto	
11	Ronny Wilhelmsen	
12	Per Mathis Oskal	
13	Silje Karine Muotka	
14	Kåre Olli	
15	Piera Heaika Muotka	
16	Ann Karin Kvernmo	
17	Arild Pettersen Inga	
18	Ellinor Marita Jåma	
19	Márjá-Liissá Partapuoli	
20	Arild Pettersen Inga	
21	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	
	Lars Filip Paulsen, čoahkkinnortnegii	
	Arild Pettersen Inga, čoahkkinnortnegii	

DC – Mearrádus:

Sámediggi julggašta ahte ferte fievridduvvot čielga dálkkádatpolitihkka bissehan dihtii dálkkádatrievdamiid mat áitet buot eallima eatnama alde. Dálkkádatgássaid luoitima ferte unnidit 45 %

ovdal jagi 2030.

Min álbmot, sámi álbmot, ferte váikkuhit seamma dásis go eará álbmogat máilmmis. Min ruovtturiika, Sápmi, ja min kultuvra fertejit ráhkkanahit iežaset dasa ahte bargat eanet vuostá dálkkádatrievdamiid. Min árbedieđut fertejit geavahuvvot árjjalaččat buot dálkkádatbargguin.

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte šaddá birrajohtuekonomiija mii goziha máilmmiviidosas ceavzilvuoda mihtomeriid.

Dáláš ekonomiija, man ulbmilin lea ahtanuššan agibeavve, dagaha ahte šaddá dásedeattuhis dilli servodagas ja luonddus. Birrajohtuekonomiijas lea mihttomearrin unnit geavaheapmi ja buoret eallinkvalitehta.

Deatlaš lea ahte dálkkádatvuoggalašvuotta árvvoštallojuvvo ovdal go doaibmabijut álgoálbmogiid guovlluin plánejuvvojit. Go álgoálbmogat eai leat dagahan dálkkádatroasu, de lea govtolaš ahte ođasmuvvi energiijahuksemaht sin guovlluide eai álggahuvvo stáhtaid beales dahje earáid beales ovdal go guoskevaš álgoálbmot lea addán friija ja dieđihuvvon miehtama ovdagihtii.

Sámi árvvut nugo oktavuotta, solidaritehta ja ovttasbargu fertejit deattuhuvvot barggus dálkkádatheivehemiin sámi guovlluin. Árvvut sámegeielain, sámi kultuvrras, sámi ealáhusain, ovttárvosašvuodas, iežas ja earáid kultuvrra árvvus atnimis fertejit oažžut luondolaš saji dalle go heivehanstrategiijat ráhkaduvvojit.

Pariisa-šiehtadusa ulbmila ollašuttima dihtii fertet rahčat ahte temperatuvra badjáneapmi máilmmis ráddjejuvvo 1,5 grádii, ja vai sihkkarastit ceavzilis ovdáneami Sámis, de lea Sámediggi vuostá oljohcamiid ja oljoroggamiid Barentsábis. Sámediggi lea seamma ákkain vuostá rahpamis mearraguovvluid olggobealde Lofuohta, Viestterállasa ja Sáččá petroleuma ohcamii. Sámediggi dohkkeha dasto ahte gássaressursaid boaldin lea okta oassi sirdimis boahhteáiggi servodahkii gos luoitimat leat unnit.

Ráđđehus ferte bidjat ruđaid dálkkádatruhtadeapmái sámi guovlluin Sámedikki bušehta bokte. Dán sáhtá čielggadit ođđa bušeahthaortnega bokte. Boazodoallojagi 2019/2020 boazodoallošiehtadusas ferte várret 10 miljon ru bistevaš dálkkádatfoandda ásaheapmái. Eará sámi ealáhusaide ferte árvvoštallat sullasaš ortnegiid.

Norgga stáhtas lea ovddasvástádus agálaččat bisti resurssaid hálldašeames mearas “ovdagihtii várrugas” prinsihpa mielde. Mariidnaressurssat leat vuodđun ássamii álgoálbmotguovlluin agálašvuoda perspektiivvas. Industridoaibma nugo guollebiebman, ruvkeduvnnit mearas, oljodoaibma ja industriija luoitimat, áitet agálaččat bisti resurssaid. Dán lagan resurssaid ferte erenoamážit vuhtii váldit álgoálbmotguovlluin, danne go mariidnaressurssaiguin ávkkástallan lea vuodđun gillii, kultuvrii ja vásihusvuđot máhtu bisuheapmái. Ferte maiddá eanet deattuhit álgoálbmogiid iežaset vásihusvuđot máhtu industriijahuksemaht oktavuodas ja mearas álgoálbmotguovlluin.

Dálkkádatrievdamat ja dálkkádatluoitimat dagahit stuorra rievdadusaid mearas maiddá álgoálbmotguovlluin. Ovttaskas stáhtas lea ovddasvástádus sihkkarastit ahte álgoálbmogat sáhttet bargat ja eallit resurssaiguin mat agálašvuoda perspektiivvas bidjet eallinvuodu ássamii ja sin kultuvrra ja árbevieruid bisuheapmái. Ferte eanet ángiruššat eastadeaddji dutkamiin dan birra makkár váikkuhusat birasluoitimiin ja dálkkádatrievdamiin šaddet álgoálbmoga luondduvuđot ealáhusbargui. Ráđđehus ferte bidjat 10 miljon ru jahkásaččat bissovaš mariidandálkkádatfondii dálkkádatdoaibmabijuid várás sámi guovlluin.

Sámedikki fokus rievdaduvvo bargat eanet njuolga báikegottiid ektui ja álgoálbmot geađgejuolggi ektui ON dálkkádatkonvenšuvnna vuolde. Riikkaidgaskasaš dálkkádatšiehtadallamat vuoruhuvvojit vulos ávkin Pariisa-šiehtadusa implementeremii álgoálbmotguovlluin, maiddá Sámis. Sámediggi doarju ahte Ms Dalee Sambo Dorough Alaskas gii jodiha Inuit Cirkumpolar Council (ICC) nominerejuvvo Ártkisa beales lahtun báikegottiid ja álgoálbmotgeađgejuolggi stivrenjovkui. Su várrelahtun doarjut mii ahte Mr Kuupik Kleist Ruonáeatnamis nominerejuvvo.

Ealáhuseallin Sámis ferte várrugasvuodain árvvoštallat sámi kultuvrra doaimmaset. Stándárdat ja etihkalaš njuolggadusat ON ceavzilisvuoda mihtu olaheapmái ja álgoálbmotvuogitvuodaid

suodjaleapmái fertejit čuvvojuvot. Sámediggi muittuha ahte olmmošvuoigatvuođat lea vuosttaš 10 prinsihpa gaskkas ON Global Compact:s mii lea máilmmis stuorámus álgga ealáhuseallima servodatovddasvástádusa ektui.

Sámediggi bargagohtá dan ala ahte iežas doaibma sertifiserejuvvo Birasčuovgatoardnan. Dasto ávžžuha Sámediggi buot doarjjaoažžuidis dahkat dan seamma. Sámediggi áigu láhčit diliid nu ahte doarjjaoažžut movttiidahttojuvvojit šaddat Birasčuovgatoardnan.

Sámediggi doarju Sámiráđi barggu sámi ceavzilisvuođa portála ovddideames man ulbmilin lea váikkuhit dieđuid ja máhtu háhkama ja gaskkusteami ON ceavzilvuođa mihtu birra sámi vuolggasaji vuođu. Sámediggi áigu váikkuhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiiguin, iežas gelbbolašvuođain ja kapasitehtain dán bargui. Berre árvvoštallojuvvo galggašii go ášahuvvot rájárasttideaddji jurddabádji dálkkádatrivevdamiid ja rievttalaš ahtanuššama várás Sámis.

Sámediggi áigu váldit álgaga ahte ráhkaduvvo raporta mas konkretiserejuvvo maid dálkkádatrivevdamat mearkkašit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusbargui ja servodateallimii. Rávvagat nugo dálkkádatheiveheapmi, stuorát vuostálastinnákca sámi servodahkii, árbediehtu ja dálkkádatruhtadeapmi siskkilduvvojit raportii. Sámi dutkan- ja máhttobirrasat ožžot bargun ráhkadit dákkár dálkkádatraportta.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 06.03.2019 dii. 17.55

Ášši 009/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 001/19	Plána ja finánsalávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Etihkalaš njuolggadusat Sámedikki politihkáriidda - rievdadeamit

	Áššenr. 18/1783
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalus:

Dát biddjovuvvo ođđa manjmuš cealkkan čuoggái 14 etihkalaš njuolggadusain:
«Dieđiheamit meannuduvvojit vuortnuheami meannudeami rutiinnaid mielde.»

Rutiinnat vuortnuheami meannudeapmái

Bajimuš

Sámedikkis lea ovddasvástádus das mii geavvá čoahkkimiin maid Sámediggi lágida. Dát guoská lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda lassin buot konferánssaide, semináraide ja čoahkkimiidda maid Sámediggi lágida.

Njuolggadusat gusket maiddá dalle go Sámedikki áirasat servet čoahkkimiidda earáid lágidan čoahkkimiin Sámedikki áirrasin.

Njuolggadusat gusket čoahkkimiin, muhto maiddá sosiála oktavuodain čoahkkimiid oktavuodas.

Dát mearkkaša dan ahte Sámedikki ovddasvástádus ráddjejuvvo dalle jos Sámedikki áirras searvá čoahkkimiidda gos ii leat ovddasteamen Sámedikki guđege láhkai. Dattetge ávžžuhuvvojit Sámedikki áirasat doahttalit etihkalaš njuolggadusaid maiddá dákkár oktavuodain. Dát guoská maiddá Sámedikki nammadan stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid lahtuide.

Ulbmil

Dáid njuolggadusaid ulbmilin lea ovdagihtii addit dieđu dákkár áššiid meannudeami birra, sihkkarastit ovttárvosaš meannudeami ja suodjalit vuortnuheami gillán olbmuid ja vuortnuheami dieđihan olbmuid.

Njuolggadusaid birra galget Sámedikki áirasat diehtit eastadan dihtii vuortnuheami ja vai suodjalit

ovttaskas olbmo vuoigatvuođaid, maiddá su gii sivahuvvo vuortnuheames.

Vuortnuheapmi

Vuortnuheapmi, maiddá givssideapmi, leat doahpagat maid ferte dulkot áiggi, birrasa ja kultuvrra vuođul. Deaŋaleamos dovdomearka goas láhtten lea sávakeahtes, ávžžutkeahtes dahje lea dahkkojuvvon nu, ahte vuortnuheami/givssideami gillán olbmos lea váttisvuohta iežas bealuštit. Vuortnuheapmi dagaha unohisvuođa, balu, morraša, suhtu dahje duššástuvvama ja dat sáhtá leat dahkkojuvvon sihke sániiguin ja sániid haga.

Dat mii vásihuvvo vuortnuheapmin lea subjektiiivalaš ja olmmoš geasa dat lea čuočcan galgá vuhtii váldojuvvot.

Árvvoštallama oktavuodas ahte leago láhtten/dahku vuortnuheapmi, lea mearkkašupmi omd. makkár váldi olbmos lea, leat go negatiivvalaš guottut joavkkuide, seksuála giella, eahpečielga rájit jna.

Erenoamážit seksuála vuortnuheami birra

Seksuála vuortnuheapmi lea sávakeahtes seksuála fuomášupmi man ulbmilin dahje áigumuš lea gutnehuhttit, suorggahit, lea vaššái, badjelgeahččan, loavkašuhhtin dahje lea givssálaš. Seksuála vuortnuheapmin sáhtá lohkat buot seksuála kommentáraid olbmo goruda ja hámi birra, seksuála lihkađeami simulerema rájes, guorvun, njávkan gitta vearddaguid rádjai. Govaid ja videoid čájeheapmi main lea seksuála sisdoallu lohkkjuvvo maid mielde.

Ovdamearkkat dohkketmeahtun láhttemiidda

- Buddestatnama geavaheapmi, negatiiva dahje seksuálalaš
- Kommentárat goruda birra, mađi eanet seksuála kommentárat dađi vearrát lea
- Seksuála bahkkemat
- Sávakeahtes bovdejumit ja ávžžuhusat
- Guoskat nubbái seksuála láhttenvuogi mielde
- Geavahit sosiála mediaid dainna ulbmilin ahte badjelgeahččat ja vuortnuhit.

Prosedyrat movt meannudit vuortnuheamiid dieđiheami

Meannudeami vuođđoprinsihpat

Jávohisvuođageasku

Dušše olbmot geain lea áššálaš sivvat diehtit ášši birra, dahje gullet áššái oasebeallin dahje áššemeannudeaddjin galget oažžut dieđuid ášši sisdoalu birra.

Personsuođjalus

Persondieđut galget áiggis áigái meannuduvvot gustovaš personsuođjalanláhkaaddima mielde.

Kontradikšuvdna

Son guhte čuočuhuvvo leat vuortnuhan galgá beassat oaidnit buot beliid áššis. Sutnje galgá maiddá addojuvvot govttolaš áigi addit cealkámuša. Áššemeannudeapmi lea čálalaš.

Bealit hálddašanlágas

Buot dieđiheami galget journálii fievrriduvvot, eaige dat leat almmolaččat. Dát dahkkojuvvo dan dihtii vai ovttaskas olbmot geat leat seaguhuvvon áššái sáhttet maŋŋá geahččat ášši.

Ovddasvástáđus dieđihemiid vuostávdimis ja meannudeames vuortnuheami birra

Dievasčoahkkinjođiheaddjis lea ovddasvástáđus meannudit dieđihemiid vuortnuheami birra.

Erenoamáš oktavuodain sáhtá nammaduvvot sadjásašjođiheaddji geas lea ovddasvástáđus dieđihemiid meannudeames.

Čuovvovaš dieđut galget mielde:

- Loavkašuhthtojuvvon olbmo namma
- Vuortnuheaddji namma
- Dáhpáhusa báiki, dáhton ja diibmomearri
- Vuortnuheami birra čilgehus

Rihkkosiid ráddjen

Lea gillájeaddji duohken áigu go váidit ášši, dalle go dáhpáhusat gullet ránggáštuslága vuollái. Vuodđoguoddu lea dattetge ahte veahkaváldi ja duođalaš áitagat galget váidojuvvot jos gillájeaddji ii vuostálastte váidima.

Mii geavvá dieđihemiin

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá vuorddekeahtá dárbbasmeahttumit váldit oktavuoda sutnje gii lea dieđihan vuortnuheami birra ja sutnje gii lea gillán vuortnuheami. Buot relevánta dieđut galget čállojuvvot ja journálie fievrriduvvot. Dát guoská maiddá dalle jos earát go son gii lea gillán vuortnuheami, dieđihit ášši birra.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá vuorddekeahtá dárbbasmeahttumit váldit oktavuoda sutnje gii lea duogábealde vuortnuheami. Buot relevánta dieđut galget čállojuvvot ja journálie fievrriduvvot.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá dieđihit buot beliide áššis movt ášši meannuduvvo viidáseappot. Go Sámedikki áirasat leat álbmotválljen olbmot ja sis lea luohtámušdoaima, de ii leat vejolašvuohta lihccut sin eret. Iige leat lohpi geassit buhtadusain. Dieđihanášši viidáseappot meannudeapmi lea danne ráddjejuvvon vejolaš reakšuvnnaid ektui.

Dievasčoahkkinjođiheaddjis lea ovddasvástádus das ahte buot guoskevaš bealit gozihuvvojit buoremus vejolaš vuogi mielde. Dát guoská maiddá rávvagiid addimii.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá juohke áššis árvoštallat galgá go dieđiheami birra dieđihuvvot dan bellodahkii/jovkui gosa olmmoš gullá.

Bellodagaid ja joavkkuid ovddasvástádus

Ávžžuhit bellodagaid ja joavkkuid main lea ovddastus Sámedikkis ráhkadit rutiinnaid vuortnuhemiid dieđihemiid meannudeapmái nu guhkás go lea vejolaš.

Njuolggadusat leat oppalaččat eaige leat oaivvilduvvon dievaslažžan.

Plána ja finánsalávdegoddi - 001/19

PFL - Mearrádus:

Plána- ja finánsalávdegotti árvalus

Álggahus

Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi lea meannudan ášši 009/19 Etihkalaš njuolggadusat Sámedikki politihkáriidda - rievdadeamit.

Evttohus

Evttohus 1

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansenis. Lávdegotti miellahtut

Bargiidbellodagas (BB) Ronny Wilhelmsen, Synnøve Søndergaard, Tom Sottinen, Norgga sámiid riikasearvvis (NSR) Aili Guttorm, Tor Gunnar Nystad, Karen Anette Anti, Klemet Erland Hætta, Runar Myrnes Balto, Thomas Áhrén, Olgeš (O) Lars Filip Paulsen, Guovdageainnu dálon searvi (GDS) Isak Mathis O. Hætta ja Davvikalohttaálbmot (NORD) Siw Line Thomassen dorjot.

Bargomálla namma rievdaduvvo ná: "Rohčošeami gieđahallama bargomálla ja čađahanvuohki". Lasihit ođđa mañemus cealkaga etihkalaš njuolggadusaid čuoggái 14: "Dieđihemiid galgá gieđahallat rohčošeami gieđahallama bargomálliid ja čađahanvuogi mielde."

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui dievasčoahkkinjodihangotti árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkín - 009/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 06.03.2019 dii. 17.55

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 1 mearriduvvui ovttajienalaččat.
- Lávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Lars Filip Paulsen, áššejođiheaddji	
2	Ann-Elise Finbog	
3	Runar Myrnes Balto	
4	Tom Sottinen	
5	Ann Karin Kvernmo	
6	Piera Heaika Muotka	
7	Anders Somby jr.	
8	Kåre Olli	
9	Aili Guttorm	
10	Kjellrun Wilhelmsen	
11	Anne Henriette Reinås Nilut	
12	Lars Filip Paulsen, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Dát biddjojuvvo ođđa mañimuš cealkkan čuoggái 14 etihkalaš njuolggadusain: «Dieđihemiid galgá gieđahallat rohčošeami gieđahallama bargomálliid ja čađaganvuogi mielde»

Rutiinnat vuortnuheami meannudeapmái

Bajimuš

Sámedikkis lea ovddasvástádus das mii geavvá čoahkkimiin maid Sámediggi lágida. Dát guoská lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda lassin buot konferánssaide, semináraide ja čoahkkimiidda maid

Sámediggi lágida.

Njuolggadusat gusket maiddái dalle go Sámedikki áirasat servet čoahkkimiidda earáid lágidan čoahkkimiin Sámedikki áirrasin.

Njuolggadusat gusket čoahkkimiin, muhto maiddái sosiála oktavuodain čoahkkimiid oktavuodas.

Dát mearkkaša dan ahte Sámedikki ovddasvástádus ráddjejuvvo dalle jos Sámedikki áirras searvá čoahkkimiidda gos ii leat ovddasteamen Sámedikki guđege láhkai. Dattetge ávžžuhuvvojit Sámedikki áirasat doahhtalit etihkalaš njuolggadusaid maiddái dákkár oktavuodain. Dát guoská maiddái Sámedikki nammadan stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid lahtuide.

Ulbmil

Dáid njuolggadusaid ulbmilin lea ovdagihtii addit dieđu dákkár áššiid meannudeami birra, sihkarastit ovttaárvosaš meannudeami ja suodjalit vuortnuheami gillán olbmuid ja vuortnuheami dieđihan olbmuid.

Njuolggadusaid birra galget Sámedikki áirasat diehtit eastadan dihtii vuortnuheami ja vai suodjalit ovttaskas olbmo vuoigatvuođaid, maiddái su gii sivahuvvo vuortnuheames.

Vuortnuheapmi

Vuortnuheapmi, maiddái givssideapmi, leat doahpagat maid ferte dulkot áiggi, birrasa ja kultuvrra vuođul. Deataleamos dovdomearka goas láhtten lea sávakeahtes, ávžžutkeahtes dahje lea dahkkojuvvon nu, ahte vuortnuheami/givssideami gillán olbmos lea váttisvuohta iežas bealuštit. Vuortnuheapmi dagaha unohisvuođa, balu, morraša, suhtu dahje duššástuvvama ja dat sáhtá leat dahkkojuvvon sihke sániiguin ja sániid haga.

Dat mii vásihuvvo vuortnuheapmin lea subjektiiiválaš ja olmmoš geasa dat lea čuohcan galgá vuhtii váldjuvot.

Árvvoštallama oktavuodas ahte leago láhtten/dahku vuortnuheapmi, lea mearkkašupmi omd. makkár váldi olbmos lea, leat go negatiiválaš guottut joavkkuide, seksuála giella, eahpečielga rájit jna.

Erenoamážit seksuála vuortnuheami birra

Seksuála vuortnuheapmi lea sávakeahtes seksuála fuomášupmi man ulbmilin dahje áigumuš lea gutnehuhttit, suorggahit, lea vaššái, badjelgeahččan, loavkašuhttin dahje lea givssálaš. Seksuála vuortnuheapmin sáhtá lohkat buot seksuála kommentáraid olbmo goruda ja hámi birra, seksuála lihkaheami simulerema rájes, guorvun, njávkan gitta vearredaguid rádjai. Govaid ja videoid čájeheapmi main lea seksuála sisdoallu lohkojuvvo maid mielde.

Ovdamearkkat dohkketmeahtun láhttemiidda

- Buddestatnama geavaheapmi, negatiiva dahje seksuálalaš
- Kommentárat goruda birra, mađi eanet seksuála kommentárat dađi vearrát lea
- Seksuála bahkkemat
- Sávakeahtes bovdejumit ja ávžžuhusat
- Guoskat nubbái seksuála láhttenvuogi mielde
- Geavahit sosiála mediaid dainna ulbmilin ahte badjelgeahččat ja vuortnuhit.

Prosedyrat movt meannudit vuortnuheamiid dieđiheami

Meannudeami vuođđoprinsihpat

Jávohisvuođageasku

Dušše olbmot geain lea áššálaš sivvat diehtit ášši birra, dahje gullet áššái oasebeallin dahje áššemeannudeaddjin galget oažžut dieđuid ášši sisdoalu birra.

Personsuodjalus

Persondieđut galget áiggis áigái meannuduvvot gustovaš personsuodjalanláhkaaddima mielde.

Kontradikšuvdna

Son guhte čuoččuhuvvo leat vuortnuhan galgá beassat oaidnit buot beliid áššis. Sutnje galgá maiddá addojuvvot govttolaš áigi addit cealkámuša. Áššemeannudeapmi lea čálalaš.

Bealit hálddašanlágas

Buot dieđiheamit galget journálie fievrriduvvot, eaige dat leat almmolaččat. Dát dahkkojuvvo dan dihtii vai ovttaskas olbmot geat leat seaguhuvvon áššái sáhttet maŋŋá geahččat ášši.

Ovddasvástádus dieđihemiid vuostávdimis ja meannudeames vuortnuheami birra

Dievasčoahkkinjođiheaddjis lea ovddasvástádus meannudit dieđihemiid vuortnuheami birra.

Erenoamáš oktavuodain sáhtta nammaduvvot sadjásašjođiheaddji geas lea ovddasvástádus dieđihemiid meannudeames.

Čuovvovaš dieđut galget mielde:

- Loavkašuhthojuvvon olbmo namma
- Vuortnuheaddji namma
- Dáhpáhusa báiki, dáhton ja diibmomearri
- Vuortnuheami birra čilgehus

Rihkkosiid ráddjen

Lea gillájeaddji duohken áigu go váidit ášši, dalle go dáhpáhusat gullet ránggáštuslága vuollái. Vuodđoguođdu lea dattetge ahte veahkaváldi ja duođalaš áitagat galget váidojuvvot jos gillájeaddji ii vuostálastte váidima.

Mii geavvá dieđihemiin

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá vuorddekeahhtá dárbbasmeahttumit váldit oktavuoda sutnje gii lea dieđihan vuortnuheami birra ja sutnje gii lea gillán vuortnuheami. Buot relevánta dieđut galget čállojuvvot ja journálie fievrriduvvot. Dát guoská maiddá dalle jos earát go son gii lea gillán vuortnuheami, dieđihit ášši birra.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá vuorddekeahhtá dárbbasmeahttumit váldit oktavuoda sutnje gii lea duogábealde vuortnuheami. Buot relevánta dieđut galget čállojuvvot ja journálie fievrriduvvot.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá dieđihit buot beliide áššis movt ášši meannuduvvo viidáseappot. Go Sámedikki áirasat leat álbmotválljen olbmot ja sis lea luohhtámušdoaimma, de ii leat vejolašvuohta lihccut sin eret. Iige leat lohpi geassit buhtadusain. Dieđihanášši viidáseappot meannudeapmi lea danne ráddjejuvvon vejolaš reakšuvnnaid ektui.

Dievasčoahkkinjođiheaddjis lea ovddasvástádus das ahte buot guoskevaš bealit gozihuvvojit buoremus vejolaš vuogi mielde. Dát guoská maiddá rávvagiid addimii.

Dievasčoahkkinjođiheaddji galgá juohke áššis árvoštallat galgá go dieđiheami birra dieđihuvvot dan bellodahkii/jovkui gosa olmmoš gullá.

Bellodagaid ja joavkkuid ovddasvástádus

Ávžžuhit bellodagaid ja joavkkuid main lea ovddastus Sámedikkis ráhkadit rutiinnaid vuortnuhemiid dieđihemiid meannudeapmái nu guhkás go lea vejolaš.

Njuolggadusat leat oppalaččat eaige leat oaivvilduvvon dievaslažžan.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 06.03.2019 dii. 18.30

Ášši 010/19	Sámedikki dievasčoahkkín	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 002/19	Plána ja finánsalávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Sámedikki jáhkediđáhus 2018

	Áššénr. 18/5526
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámedikki jáhkediđáhus 2018 lea dohkkehovvon mildosa 1 vuodul.

Plána ja finánsalávdegoddi - 002/19

PFL - Mearrádus:

Plána- ja finánsalávdegotti árvalus

Álggahus

Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi lea meannudan ášši 010/19 Sámedikki jáhkediđáhus 2018

Mearkkašupmi

Mearkkašupmi ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsenis. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodagas (BB) Synnøve Søndergaard ja Tom Sottinen doarjuba.

Mearkkašupmi 1

Boazodoallostivrra nammadeapmi

Vuosttaš dievasčoahkkima vuodđudeamis 2018 njukčamánu ovddidii Bargiidbellodat evttohusa áirasiid nammadeami birra Boazodoallostivrii.

Dađi bahábut hilggui eanetlohku evttohusa, ja nu heađušta sámi mieldemearrideami ja earenoamážit iešmearrideami. Dainna lágiin heađušta eanetlohku ja Sámediggeráđđi boazodoalu hálddašeami, ja

goahcá deatalaš áššemeannudeami.

Váikkhusat loktejuvvojit ovttaskas boazoeaiggáda ala, ja Bargiidbellodaga sámediggejoavkku mielas sámediggeráđđi ii váldde ovddasvástádusa.

Mii ovddideimmet čuovvovaš evttohusa áššis:

“Bargiidbellodahkii lea boazodoallu deatalaš eamiálbmotealáhus.

Sihkkarastin dihte boazoealáhusa rámmaeavttuid leat deatalaš ahte sápmelaččat leat nannosit ovddastuvvon boazodoallostivrras. Bargiidbellodaga mielas ii leat čoahtkádus otná boazodoallostivrras ovdamunnin sápmelaččaide.

Danne lea Sámedikki ovddasteapmi earenoamáš deatalaš dákkár forumis.

Dán áššis ovddideimmet čuovvovaš evttohusa:

Bargiidbellodat háliida ahte áirasiid válljen boazodoallostivrii galgá dán dievasčoahtkimis

dahkkojuvvot. Gozihan ja nannen dihte sámi ovddasteami ja boazoealáhusa beroštumiid, mii dáhtut Sámedikki válljet 4 áirasa oktan várrelahtuiguin boazodoallostivrii, ja ahte Sámediggi daid gaskkas ieš čujuha jođiheaddji.

Evttohus:

1. Áirasiid nammasteapmi boazodoallostivrii biddjojuvvo áššin bearjadaga njukčamánu 9. b.

2. Ášši sáddejuvvo Sámedikki válgalávdegoddái vai ovddida árvalusa dievasčoahtkimii.

Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvasvuodadutkamii

Bargiidbellodat lea prinsihpalaččat vuostá geavahit sámi etnihkalaš registeriid

dearvvasvuodadutkamis. Mii deattuhit ahte Sámedikki válgajienastuslohku galgá geavahuvvot dušše

sámediggeválgga oktavuodas. Sámediggeráđi árvalusevttohusas áššis 68/18 čuoččui earret eará:

“Sámediggi čielggada makkár vejolašvuodát ja eavttut leat vejolaš sámi etnisitehta registreremii álbmotregistaris ja láchkameariduvvon dearvvasvuodaregistariin.”

Bargiidbellodat dáhtui ovddabeali teavstta sihkkut árvalusevttohusas, muhto dievasčoahtkin ii dorjon dađi bahábut dan.

Sámi girjebusset

Lea váidalahtti ahte Sámediggeráđđi ja Sámedikki posišuvdna háliidit heaittihit doarjaga sámi girjebussiide.

Mii leat mángga oktavuodas hui garrasit várren dan bargamis go oaivvildit ahte sámi girjebusset leat deatalaš fálađat sámegiela, kultuvrra ja identitehta bisuheamis ja nannemis. Girjebusset leat deatalaš kulturfálađat Sámis, ja earenoamáš daidda geat orrot boaittoealguovlluin.

Bargiidbellodaga sámediggejoavkku mearkkašupmi áššis 49/18

“Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi

Sámediggi lea hálddašan sámi girje- ja kulturbussiid 2002 rájes, ja dat leat leamaš deatalaš sámi kulturásahusat sámi servodagas.

Girje- ja kulturbussiin lea deatalaš rolla sámi girjjálašvuoda gaskkusteamis, seammás go eará bibliotekhaávdnasat buktojuvvojit olbmuide viidát. Girje- ja kulturbusset leat maiddá deatalaš deaivvadanbáikkid geavaheddjiide.

Girje- ja kulturbussedoaibmabijus lea eanaš oktavuodain rájá rastá ovtasbargu gielddaid, fylkkaid ja Ruođa ja Suoma stáhtaid gaskka. Dát ovtasbargu dagaha dan ahte dat ruđat mat juolluduvvojit geavahuvvojit árrjalaččat kulturásahussii.

Girje- ja kulturbusse bálvalusfálađat doaibmá birra jagi sámi álbmoga várás Hedmárkku rájes davás guvlu, ja dán organiserema geažil galleda dat jeavddalaččat doaresbeale guovllu. Bargiidbellodat atná Sámediggeráđi evttohusa heaittihit girjebussiid guovddáštahttin doaibmabidjun, man mii gal eat eisege doarjjo.”

Sámi mediageahčču

Áššis 58/18 "Sámediggeráđi čilgehus sámi mediaid birra" dajai Sámediggeráđi ahte háliidivččii bargat dan ala ahte ášahit sierra sámi mediageahču.

Bargiidbellodat reagerii hui garrasit dán vuostá 2018: juovlamánus, ja várrii Sámediggeráđi dan vuostá ahte geahččalit eambo beassat sámi redakšuvnnaš mediaid váikkuhit.

Sihke SÁLAS (Sámi lágádus- ja aviisasearvi) ja NRK Sámi redaktevra oaivvildedje seamma go Bargiidbellodat ja Ávžžuhedje Sámedikki dálá ortnega doalahit.

Dasto oaččui Sámediggi garra reakšuvnna SÁLAS:s dasa go háliida badjelasas váldit stáhta mediadoarjaga juogadeami sámi mediaide. SÁLAS oaivvildii ahte Sámediggeráđi dajaldat "gieđaguħkkosaš gaskka – en armlengdes avstand" birra ii dás mearkkašan makkárga duohta gaskka, muhto baicce hui lagasvuođa. Bargiidbellodat doarju SÁLAS árvvoštallama dán čuoggás.

Bargiidbellodaga molssaevttolaš bušeahtta

Bargiidbellodaga molssaevttolaš 2019 stáhtabušeahtas ledje sámi ulbmilat ja Sámediggi vuoruhuvvon 88 miljovna ruvnu lasáhusain.

Das lei earret eará 10 miljovna ruvnu álggahanjuolludeapmi Beaivváš sámi našunálateáhterii.

Bargiidbellodaga sámediggejoavku ráhkadii molssaevttolaš bušeahtta dan vuođu, mas lei earret eará 5 miljovna ruvnu lassi sámi aviissaide.

Dá leat Bargiidbellodaga sámediggejoavkku vuoruheamit:

Basert på Arbeiderpartiets forslag til Statsbudsjett 2019		
Midler til Sametingets disp		
Barnevern	1 000 000	Øremerket
Sametinget lønns og prisvekst	12 000 000	1. Se under
Etterslep lønns og prisvekst Sametinget	9 000 000	2. Se under
Digitale lær emidler	13 000 000	
Bååstede	7 000 000	
Samiske barnehager	5 000 000	3. Se under
Investering nye bokbusser	4 000 000	4. Se under
Sum midler til sametingets disp.	51 000 000	
Midler til øvrige samiske formål		
Beaivvas nasjonal teater oppstart	10 000 000	
Tilskuddssatser samisk oppl. grunnskole	17 000 000	
Samisk filmfond	5 000 000	
Samiske aviser	5 000 000	
Økning samiske formål Arbeiderpartiet	88 000 000	

Sámedikki 2019 bušeahttaevttohus

Bargiidbellodaga sámediggejoavkkus leat eará vuoruheamit go dálá Sámediggeráđis, ja dan čájeha ge min rievdadusevttohus Sámediggeráđi 2019 bušeahttaevttohussii.

Mii háliidit stuorát fuomášumi areála vuoigatvuođaide ja gealboloktemii dain surggiin siskkáldasat Sámedikkis. Bargiidbellodat deattuha vuoigatvuođaid, areálaid ja giela Sámis.

Teaksta poasttaide 1 jahkebargu mearrasámi strategijja kr 850 000 ja Sámi vuoigatvuođat areálat kr

2 100 000.

Endringsforslag til Sametingsrådets budsjettfremlegg

Foreslåtte endringer			
	Nedtrekk		Pluss
5.8.4 Ovttas	250 000	1 årsverk sjøsamisk- strategi	850 000
6.2.1 Protect Sapmi	613 000	Samiske rettigheter arealer (3)	2 100 000
6.2.3 Søkerbasert tilskudd- areal/resurs	1 600 000	Vaibmogiella barnehager/skoler	400 000
7.2.3 Gj.gang reindriftlov prosjekt	500 000	Tilskudd/stipend Duodji- søkerbasert	300 000
7.4.2 Kreative næringer- søkerbasert	200 000	8.3.5 Tana/Varanger museum	100 000
11.4.7 Int. urfolksarbeid prosjekt	300 000	8.3.5 Sjeltie	95 000
13.1.1 Politisk nivå rådet	600 000	8.3.5 Pitesamisk hus	150 000
		8.3.5 Sjøsamisk tun	34 000
		Samisk møteplass vesterålen	34 000
Sum totalt	4 063 000		4 063 000

Arbeiderpartiet vil fortsatt styrke satsingen på rettigheter, arealer og språk i Sápmi. Budsjettforslaget synliggjør Arbeiderpartiets satsing.

“1. Sámi vuoigatvuođaid ja areálaid čuovvuleapmi

Sámediggi ferte buorebut hukset iežas gealbbu sámi vuoigatvuođaid goziheamis, ja váldit ovddasvástádusa olbmuid veahkeheamis dákkár gažaldagain ja áššiin.

Sámediggi vuosttilda gealbbu privatiserema ja háliida ahte Sámediggeráđis galgá leat váldo ovddasvástádus dán áŋgiruššamis.

Mearrasámi vuoigatvuođaid nannen lágas, areálavuoigatvuođat, boazodoallu, eanadoallu ja meahcásteapmi leat áššit mat gáibidit nana gealbbu.

Dát gealbbu ferte dahkat olámuddui álbmogii nu ahte buohkat sáhttet oazžut veahki maid dárbašit beroškeahhtá persovnnalaš ekonomijjas.

Lea lunddolaš ahte Sámediggi váldá dán ovddasvástádusa. Sámi áddejumis leat eatnamat, čáhci ja mearra resursaguovllut maid lea beassan ávkkástallat vai birge ja gosa leat ásahan smávva ja stuorát servodagaid. Dat lea sámegiela, kultuvrra, identitehta ja servodateallima luondduvuođđu.

Kollektiivvalaš vuoigatvuođat leat deatalaččat sámi álbmogii. Searvevuohtha ja bearaš leat min kultuvrra geađgejuolggit. Sámi beroštumit ja vuoigatvuođalaččat galget duohtavuodas beassat konsulterejuvvot vai sáhttet ovdagihtii dieđiheami vuođul miehtat dahje ii miehtat plánaide ja doaibmabijuide mat gusket areála- ja resursahálddašeamái.

· Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuoigatvuođalaččaide áššin maid leat dolvon duopmostuoluide ja mat leat prinsihpalaččat eana-/mearra- ja resursavuoigatvuođaid goziheami ektui.

· Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea kártet sámi riektevieru geavaheami dahje juohkit dieđuid sámi riektevieru deattuheami birra hálddašeamis, ovdamearkka dihte mearrádusain mat gusket meahci geavaheapmái árbevirolaš ávkkástallama oktavuodas.

· Prošeavttat ja doaibmabijut mat gusket oaivadeapmái ja ovdaiskkademiide vai muhtun geas lea rievttálaš beroštupmi ovddida gáibádusa kollektiivvalaš vuoigatvuođaid birra Finnmákkokommišuvdnii, maid vuoigatvuođaid mearra- ja vuotnaguovlluin.

· Fierpmádagat ja organisašuvnnat mat barget eana-/mearra- ja resursavuoigatvuođaid dohkkeheami ovddas Finnmákku olggobealde (Sámi vuoigatvuođalávdegoddi).

· Ráhkadit strategijaid boazodoallolága ollislaš geahčadeami várás.”

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkín - 010/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 07.03.2019 dii. 09.00.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Lávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Karen Anette Anti, áššejođiheadđji	
2	Ronny Wilhelmsen	Silje Karine Muotka
		Anders Somby jr.
		Runar Myrnes Balto
	Ronny Wilhelmsen	
3	Arthur Johan Tørfoss	Piera Heaika Muotka
		John Kappfjell
		Kåre Olli
	Arthur Johan Tørfoss	
4	Runar Myrnes Balto	John Kappfjell
	Runar Myrnes Balto	
5	Karen Anette Anti	Arild Pettersen Inga
		Klemet Klemetsen
	Karen Anette Anti	
6	Márjá-Liissá Partapuoli	
7	Sandra Andersen Eira	
8	Anders Somby jr.	Arild Pettersen Inga
		John Kappfjell
	Anders Somby jr.	
9	Viktor Bomstad	Ann-Elise Finbog
	Viktor Bomstad	
10	Anne Henriette Reinås Nilut	
11	Nancy Charlotte Porsanger Anti	Piera Heaika Muotka
		Arild Pettersen Inga
		John Kappfjell
	Nancy Charlotte Porsanger Anti	
12	Sandra Andersen Eira	
13	Ronny Wilhelmsen	Runar Myrnes Balto
		Piera Heaika Muotka
		Márjá-Liissá Partapuoli
	Ronny Wilhelmsen	
14	Henrik Olsen	
15	Kåre Olli	Márjá-Liissá Partapuoli

		Piera Heaika Muotka
	Kåre Olli	
16	Karen Anette Anti, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámedikki jáhkediđáhus 2018 lea dohkkehuvvon mildosa 1 vuodul.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 07.03.19 dii. 10.55.

Ášši 011/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 003/19	Plána ja finánsalávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Finnmárkkulága rievdan Finn Márku ja Romssa fylkkaid ovttahttima oktavuodas

	Áššennr. 18/1026
--	---------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi oaivvilda ahte go Stuoradiggi lea mearridan ovttahttit Finn Márku ja Romssa fylkkaid, de ferte Finn Márkolága mearrádusain rievdadit doahpaga Finn Márku fylka nu ahte dat mearkaša geográfalaš guovllu Finn Márku.

Sámedikki mielas lea riehta ahte jus fylkasuohkan vuostáiváldá vuoittu Finn Márkuopmodagas de ferte ruhta boahit buorin Finn Márku ássiide.

Sámediggi oaivvilda ahte fylkasuohkan ja Sámediggi ieža galget mearridit mot Finn Márkuopmodaga stivralahtut galget nammaduvvot. Dan sihkkarastit Finn Márkolága paragrafa 7 rievdadeami bokte, nu ahte fylkadiggi ja Sámediggi sáhttet delegeret dan barggu jus háliidit. Viidásit sihkkut paragrafa 8, dahje rievdadit dan dakkár mearrádusain ahte stivranammadeapmi galgá sihkkarastit čanastaga Finn Márkui. Dakkár čoavddus buktá rievदानmuni mii mielddisbuktá ahte stivranammadeami sáhtta čatnasit Finn Márkui. Dakkár rievdadus livččii buoret go dálá njuolggadus, go dat oktiivástida fylkasuohkana iešstivrejumiin, gč. Eurohpálaš charter báikkálaš iešstivrejumi ja suohkanlága §§ 1 ja 2-2 mii gusto 1.1.2020 rájes. Dasto oktiivástidivččii dát čoavddus maiddái sámi álbmoga iešmearridanvuoigatvuođain ja Sámedikki iešráđálaš sajádagain ja válldiin mearridit iežas bargoortnega, gč. SP artihkal 1, Eamiálbmotjulggastusa artihkal 3 ja 4 ja sámelága §§ 2-12 ja 2-14.

Sámediggi deattuha ahte dárbu evttohit rievdadit Finn Márkolága bođii dan dihte go fylkkat ovttahttojuvvo, mii ii ožžon doarjaga Finn Márku fylkadikkis iige Sámedikkis, gč. Sámedikki mearrádusa áššis SP 030/18. Regiovdnareformma oktan fylkaovttastahttimiin čájeha ahte dál lea stuora dárbu čuovvulit Sámi vuoigatvuođalávdegotti 2 sámi eanan- ja resursavuoigatvuođaid birra olggobealde Finn Márku. Eananeaiggáthálddašeami ášši, meahcceriggodaga vuoigatvuođastivren ja duohta vejolašvuođat mearridit čoggon vuoigatvuođaid duomu bokte, fertejit meannuduvvot čoahkis ja

ollislaččat. Sámediggi bivdá ráđđehusa dakkaviđe bidjat johtui dakkár láhkabarggu konsultašuvnnaiguin Sámedikkiin.

Plána ja finánsalávdegoddi - 003/19

PFL - Mearrádus:

Plána- ja finánsalávdegotti árvalus

Álggahus

Sámedikki plána- ja finánsalávdegoddi lea meannudan ášši 011/19 Finnmárkkulága rievdan Finnmárkku ja Romssa fylkkaid ovttahttima oktavuodas

Mearkkašupmi

Mearkkašupmi ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsenis. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodaga (BB) Tom Sottinen ja Olgeš (O) Lars Filip Paulsen doarjuba

Mearkkašupmi 1

Regiovdnaođastus oktan fylkkaid ovttahttimiin čájeha ahte dál lea issoras dehálaš čuovvulit Sámi vuoigatvuođalávdegotti 2 sámi eanan- ja resursavuoigatvuođaid birra olggobealde Finnmárkku. Áššiid dego eananeaggáhalddašeapmi, meahcceriggodaga vuoigatvuođastivren ja duohta vejolašvuohta mearridit rábiduvvon vuoigatvuođaid duomu bokte, ferte meannudit fárrolaga ja ollislaččat. Sámediggi bivdá ráđđehusa dakkaviđe álggahit dakkár láhkabarggu konsultašuvnnaid bokte Sámedikkiin.

Evttohusat

Evttohus ovddiduvvon Norgga sámiid riikkasearvis (NSR) Runar Myrnes Balto og Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansen. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid riikkasearvis (NSR) Aili Guttorm, Tor Gunnar Nystad, Karen Anette Anti, Bargiidbellodagas (BB) Ronny Wilhelmsen, Tom Sottinen ja Olgeš (O) Lars Filip Paulsen dorjot.

Evttohus 1

Ođđa vuosttaš teakstabihtta:

Sámediggi muittuha lága ulbmila birra, mii lea lágidit dili nu, ahte Finnmárkku fylkka eanan- ja luondduriggodat hálddašuvvojit dássedis ja ekologalaččat suvdinnávccalaš vuogi mielde fylkka ássiide buorin ja earenoamážit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii vuodusin. Dan vuodu galgá vuhtiiváldit Finnmárkolága dárkilastinbarggus.

Evttohus ovddiduvvon Norgga sámiid riikkasearvis (NSR) Runar Myrnes Balto og Guovddášbellodaga (GB) Cecilie Hansen. Lávdegotti miellahtut Norgga sámiid riikkasearvis (NSR) Aili Guttorm, Tor Gunnar Nystad, Karen Anette Anti dorjot.

Evttohus 2

Ođđa 5. Ja 6. Teakstabihtta:

Mii vuordit ahte Sámediggeráđđi ovddida sierra ášši Sámedikki dievasčoahkkimii Sámedikki stivraáirasiid ođđa nammadanvuogi birra.

Sámediggi čujuha ahte dásseárvo- ja vealahanlága § 28 sihkkarastá stivrra sohkabealdásedeattu.

Viidasit sihkkarastá Finnmárkoláhka § 7 boazodoalu áirasa ja gáibádusa ahte stivralahtut galget ássat Finnmárkkus.

Evttohus ovddiduvvon Bargiidbellodagas (BB) Ronny Wilhelmsen. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodagas (BB) Tom Sottinen ja Olgeš (O) Lars Filip Paulsen doarjuba.

Evttohus 3

Ođđa nubbi teakstabihtta ráđi árvalusa nuppi teakstabihtta sadjai:

Sámedikki mielas lea riehta ahte jus máksojuvvo vuoiu Finnmárkkuopmodagas de ferte ruhta boahtit buorin Finnmárkku ássiide.

Ođđa goalmát teakstabihtta ráđi árvalusa goalmát teakstabihtta sadjai:

Fylkasuohkan ja/dahje Finnmárkku suohkanat fertejin ain ieža beassat mearridit mot sii nammadit iežaset stivra- ja várrelahtuid Finnmárkkuopmodahkii. Stivra- ja várrelahtut galget ássat siskkobealde dálá Finnmárkku fylkka geografalaš rájiid jus sin galgá sáhttit válljet. Sámedikki stivra- ja várrelahtut nammaduvvojit nu mot dál.

Čuovvovaš oassi bissu njealját teakstabihttas, reasta ovddiduvvo mearkkašupmin:

Sámediggi háliida deattuhit ahte dárbu evttohit rievdatit finnmárkolága bođii dan dihte go fylkkat ovttahttojuvvo, mii ii ožžon doarjaga Finnmárkku fylkadikkis iige Sámedikkis, gč. Sámedikki mearrádusa áššis SP 030/18

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámedigeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkin - 011/19

Mearkkašupmi 2 - Bargiidbellodat ja Olgešbellodat, áirras Ronny Wilhelmsen

Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta sáddii juovlamánu 4.b.2018 evttohusa gulaskuddamii, teknihealaš rievdademiid birra Finnmárkolágas ovttahttima olis Romssa ja Finnmárkku fylkkain. Departemeanta čállá ieš gulaskuddanreivves: “Dát dahká ahte lea dárbbaslaš rievdaduvvot vai sáhtta heivehit Finnmárkolága ođđa fylkkaovttastahttimii.” Sámediggi oaidná danin ahte ášši lea sáddejuvvon gulaskuddamii fylkkaovttastahttima vuodul ja soames heivehemiid vuodul dan oktavuodas.

Sámedikki mielas galgá leat fylkkasuohkana ja Sámedikki duohken mearridit movt stivralahtuid nammadeapmi Finnmárkkuopmodahkii galgá dahkkot. Dákkár vejolašvuoda oažžut jus Finnmárkolága 7. § rievdaduvvo nu ahte fylkkasuohkan ja Sámediggi sáhttet delegeret barggu jus sii háliidit dan. Vealttakeahtta makkár modealla, organiserema dahje delegerema fylkkasuohkan ja Sámediggi válljejit, de galgá stivralahtuid ja várrelahtuid nammadeapmi Finnmárkkuopmodahkii ain joatkit dahkkot gorrelohkoválggas nu go lea namuhuvvon suohkanlága 37. § jus unnimusat okta orgána lahtuin masa dat gusto, gáibida dan. Danin ii hálit Sámediggi rievdatit 8. § Finnmárkolágas.

Mearkkašupmi 3 - Nordkalottfolket, áirras Kjetil Romsdal

Finnmárkoláhka lea huksejuvvon historjjálaš vuogatvuodaid dohkkeheami nala maid mii oaivildit sápmelaččain ja Finnmárkku álbmogis leat guvlui. Álbmogis gullo ahte galggašii “šaddat hearrán iežas viesus”. Dalle go Finnmárkoláhka ásuovvui, de ledje válgabiret eará ládje. Dađistaga go válgabiret rivde, de lea mis dál Sámediggi mas eanetlohku orru olggobealde Finnmárkku fylkka. Dálá 22 39 árisis eai oro Finnmárkkus, dat lea 56 %. FeFo stivraáirasat leat danin válljejuvvon guovddáš orgánas mas eanetlohku orru olggobealde fylkka. Eat šatta goasse hearrán iežamet viesus. Dát lea čielgasit Finnmárkolága áigumušaid vuostá.

Go Romsa ja Finnmárku ovttahttojuvvojit, de oažžut seamma dili fylkii. Ođđa stuorafylkkas boahtá eanetlohku leat olggobealde Finnmárkku, ja jus viidásetfievrridit ortnega mii Sámedikkis lea leamaš, de bohtet buot áirasat leat válljejuvvon eanetlogus olggobealde Finnmárkku. Dát lea áibbas vuostá áigumuša mii lea Finnmárkkuopmodaga duogábealde, ja njeaidá luohhtevašvuoda álbmogis FeFoi – luohhtevašvuohka mii juo lea hui smáiti. Jus juo lága ulbmil ii vuhtiiváldojuvvo, de ferte árvoštallat galgá go olles Finnmárkoláhka reviderejuvvo.

Evttohus 4 - Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat

Molssaektosaš evttohus, ráđi árvalusa sadjái ollásit:

FEFO heaittihuvvo, ja opmodagat sirdojuvvojit guoskevaš gielddaide 01.01.2020 rájes.

Evttohus 5 - Áirras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat ja Olgešbellodat

Ođđa rievdaduvvon evttohus:

Ođđa nubbi teakstaoassi mii bohtá ráđi evttohusa ovdii:

Sámedikki mielas lea riehta jus Finnmárkkuopmodagas galgá badjelbáza máksojuvvot, de galgá dat bohtit buorin Finnmárkku álbmogii.

Ođđa goalmát teakstaoassi mii bohtá ráđi evttohusa ovdii:

Ferte ain leat fylkkasuohkana ja/ dahje Finnmárkku suohkaniid duohken mearridit movt sii nammadit stivralahtuid ja várrelahtuid Finnmárkkuopmodahkii. Stivra- ja várrelahtut galget orrut dálá Finnmárkku fylkka geográfalaš guovllu siskkoabealde jus sin galgá sáhttit nammadit.

Čuovvovaš oassi bisuhuvvo njealját teakstaoasis, reastta ovddiduvvo mearkkašupmin:

Sámediggi áigu deattuhit ahte dárbu ovddidit evttohusa rievdadusaide Finnmárkolágas bohtá das go fylkkaid ovttahttin lea mearriduvvon almmá Finnmárkku fylkkadiikki dahje Sámedikki dohkkeheami, geahča Sámedikki mearrádusa áššis SP 030/18.

Evttohus 6 - Áirras Kjetil Romsdal, Nordkalottfolket

Sámediggi oaivvilda ahte dan dihte go Stuorradiggi lea mearridan Finnmárkku ja Romssa fylkkaid oktii časkit, de ferte Finnmárkolága rievdadit. Leat guokte beali maid earenoamážit ferte vuhtiiváldit:

1. Ferte mearrádusain presiseret ahte Finnmárkku fylka rievdaduvvo nu ahte čájeha Finnmárkku geográfalaš guovllu.
2. Ferte sihkarastit demokrátalaš struktuvrra mii dahká ahte leat finnmárkulaččat ieža geat välljejit FEFO-stivrra ársiid.

Čuoggá 1 sáhtta rievdadit nu ahte justere § 1 sániid nu ahte čujuhit «ovddeš Finnmárkku fylkka» geográfalaš guvlui.

Dasto evttoha Sámediggi ahte § 7 rievdaduvvo nu ahte 2. teakstaoassái, maŋŋá 1. cealkaga lasiha cealkaga «Leat dušše áirasat geat ássat guovllus mii gullá ovddeš Finnmárkku fylkii geat sáhttet evttohit ja jienastit go stivraáirasat välljejuvvot. Dat guoská sihke Sámediggái ja Romssa ja Finnmárkku fylkii».

Dát čuovvuluvvo maddái gorrelohkoválgga ektui, ja § 8 evttohuuvvo rievdaduvvot. Evttohuuvvo lasihit maŋŋá 1. cealkaga: «Gorrelohkoválgga galgá meroštallojuvvot ársiid ektui geat ássat ovddeš Finnmárkku fylkkas».

Sámedikki mielas lea riehta ahte jus Finnmárkkuopmodat máksá oasusvuoittu, de galget ruđat šaddat Finnmárkku ássiide ávkin.

Doarjja mearkkašupmái

Soarjjasmeahttun áirras Kåre Olli doarju mearkkašumi 1 lávdegottis ja mearkkašumi 2.

Guovdageainnu dálon searvi, Isak Mathis O. Hætta doarju mearkkašumi 3.

Doarjja evttohussii

Áirras Isak Mathis O. Hætta, Guovdageainnu dálon searvi doarju evttohus 6.

Áirras Hans Ole Eira, Guovddášbellodat doarju evttohus 1 ja 2.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 07.03.2019 dii. 15.00.

Čuovvovaš áirasa leat bivdán bealátvuodáárvoštallama áššis 11/19:

Áirras Kåre Olli, Soarjjasmeahtun áirras
Áirras Mathis Nilsen Eira, NSR

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus:

Áirras Kåre Olli, Soarjjasmeahtun áirras - Bealálaš
Áirras Mathis Nilsen Eira, NSR - li bealálaš
· Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

Dat áirasat geaidda dat guoská, eai lean mielde meannudeamen bealátvuodáášši.

Čuovvovaš várreláhttu válddii saji dievasčoahkkimii:

Várreláhttu Ol Johan Gaup, áirras Mathis Nilsen Eira sadjásaš.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 4 hilgojuvvoi 35 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 6 hilgojuvvoi 32 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 5 hilgojuvvoi 26 jienain 10 jiena vuostá
- Evttohus 2 mearriduvvui 22 jienain 14 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 23 jienain 13 jiena vuostá
- Lávdegotti ráva mearriduvvui 23 jienain 13 jiena vuostá

Evttohus 3 ii ovddiduvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Ronny Wilhelmsen, áššejođiheaddji	
2	Piera Heaika Muotka	Lars Filip Paulsen
	Piera Heaika Muotka	
3	Arthur Johan Tørfoss	Silje Karine Muotka
	Arthur Johan Tørfoss	
4	John Kappfjell	Nora Marie Bransfjell
	John Kappfjell	
5	Kjetil Romsdal	Runar Myrnes Balto
		Isak Mathis O. Hætta
		John Kappfjell
	Kjetil Romsdal	
6	Runar Myrnes Balto	Tom Sottinen
		John Kappfjell
	Runar Myrnes Balto	
7	Ronny Wilhelmsen	Runar Myrnes Balto
		Klemet Erland Hætta
	Ronny Wilhelmsen	
8	Silje Karine Muotka	Ronny Wilhelmsen
		Tom Sottinen

		Klemet Erland Hætta
	Silje Karine Muotka	
9	Hans Ole Eira	
10	Nils Mikkelsen Utsi	
11	Anders Somby jr.	
12	Klemet Klemetsen	
13	Kåre Olli	Silje Karine Muotka
		Runar Myrnes Balto
	Kåre Olli	
14	Ronny Wilhelmsen	Silje Karine Muotka
		Klemet Erland Hætta
	Ronny Wilhelmsen	
15	Lars Filip Paulsen	
16	Isak Mathis O. Hætta	
17	Anders Somby jr.	
18	Silje Karine Muotka	
19	Kjetil Romsdal	
20	Klemet Erland Hætta	
21	Ronny Wilhelmsen, áššejođiheadji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi muittuha lága ulbmila birra, mii lea lágidit dili nu, ahte Finnmárkku fylkka eanan- ja luondduriggodat hálddašuvvojit dássedis ja ekologalaččat suvdinnávccalaš vuogi mielde fylkka ássiide buorin ja earenoamážit sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii vuodusin. Dan vuodu galgá vuhtiiváldit Finnmárkolága dárkilastinbarggus.

Sámediggi oaivvilda ahte go Stuoradiggi lea mearridan ovttahttit Finnmárkku ja Romssa fylkkaid, de ferte Finnmárkolága mearrádusain rievdatit doahpaga Finnmárkku fylka nu ahte dat mearkkaša geográfalaš guovllu Finnmárku.

Sámedikki mielas lea riehta ahte jus fylkasuohkan vuostáiváldá vuoitu Finnmárkkuopmodagas de ferte ruhta boahtit buorin Finnmárkku ássiide.

Sámediggi oaivvilda ahte fylkasuohkan ja Sámediggi ieža galget mearridit mot Finnmárkkuopmodaga stivralahtut galget nammaduvvot. Dan sihkkarastit Finnmárkolága paragrafa 7 rievdadeami bokte, nu ahte fylkadiggi ja Sámediggi sáhttet delegeret dan barggu jus háliidit. Viidásit sihkkut paragrafa 8, dahje rievdatit dan dakkár mearrádussan ahte stivranammadeapmi galgá sihkkarastit čanastaga Finnmárkui. Dakkár čovddus buktá rievadanmuni mii mielddisbukta ahte stivranammadeami sáhtta čatnasit Finnmárkui. Dakkár rievdadus livččii buoret go dálá njuolggadus, go dat oktiivástida fylkasuohkana iešstivrejumiin, gč. Eurohpálaš charter báikkálaš iešstivrejumi ja suohkanlága §§ 1 ja 2-2 mii gusto 1.1.2020 rájes. Dasto oktiivástidivččii dát čovddus maiddái sámi álbmoga iešmearridanvuoigatvuođain ja Sámedikki iešráđálaš sajádagain ja válddiin mearridit iežas bargoortnega, gč. SP artihkal 1, Eamiálmotjulggaštusa artihkal 3 ja 4 ja sámelága §§ 2-12 ja 2-14.

Sámediggi deattuha ahte dárbu evttohit rievdatit Finnmárkolága bođii dan dihte go fylkkat ovttahttojuvvo, mii ii ožžon doarjaga Finnmárkku fylkadikkis iige Sámedikkis, gč. Sámedikki mearrádusa áššis SP 030/18. Regiovdnareformma oktan fylkaovttastahttimiin čájeha ahte dál lea stuora dárbu čuovvulit Sámi vuoigatvuođalávdegotti 2 sámi eanan- ja resursavuoigatvuođaid birra olggobealde Finnmárkku. Eananeaiggáthálddašeami ášši, meahcceriggodaga vuoigatvuođastivren ja duohta vejolašvuođat mearridit čoggon vuoigatvuođaid duomu bokte, fertejit meannuduvvot čeahkis ja ollislaččat. Sámediggi bivdá ráđdehusa dakkaviđe bidjat johtui dakkár láhkabarggu konsultašuvnnaiguin Sámedikkiin.

Mii vuordit ahte Sámediggeráđđi ovddida sierra ášši Sámedikki dievasčoahkkimii Sámedikki stivraáirasiid ođđa nammadanvuogi birra.

Sámediggi čujuha ahte dásseárvo- ja vealahanlága § 28 sihkkarastá stivrra sohabealdássedeattu. Viidásit sihkkarastá Finnmárkoláhka § 7 boazodoalu áirasa ja gáibádusa ahte stivralahtut galget ássat Finnmárkkus.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 07.03.2019 dii. 16.45.

Ášši 012/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 002/19	Sámedikki válgalávdegoddi	06.03.2019-07.03.2019

Lahtuid välljen Sámedikki lávdegottiide

	Áššennr. 17/4028
--	---------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Válgalávdegotti mearrádusárvalus:

Sámedikki válgalávdegoddi - 002/19
Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) evttohus:

Karen Anette Anti manná Plána- og finánsalávdegottis Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddái.

Nils M. Utsi manná Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis Plána- ja finánsalávdegoddái.

Anne Henriette Reinås Nilut manná Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis Plána- ja finánsalávdegoddái.

Thomas Áhrèn manná Plána- og finánsalávdegottis Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddái.

Ann Karin Kvernmo manná Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis Ealáhus- ja kulturlávdegoddái.

Sandra Márjá West manná Ealáhus- ja kulturlávdegottis Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddái.

Áarjel Saemien Gïelh (ÅSG) evttohus:

Ellinor Marita Jáma manná Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis Plána- ja finánsalávdegoddái.

Aili Guttorm manná Plána- ja finánsalávdegottis Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddái.

Bargiidbellodat (BB) evttohus:

Bargiidbellodat evttoha Bjørn Inge Mo Ealáhus- ja kulturlávdegotti jođiheadjin.

VL - Mearráduš:

Válgalávdegotti árvalus:

Plána- ja finánsalávdegoddi:

Cecilie Hansen, jođiheadji
Ronny Wilhelmsen, nubbinjođiheadji
Runar Myrnes Balto
Ellinor Marita Jáma
Tor Gunnar Nystad
Nils Mikkelsen Utsi
Anne Henriette Reinås Nilut
Klemet Erland Hætta
Tom Sottinen
Synnøve Søndergaard
Lars Filip Paulsen
Toril Bakken Kåven
Isak Mathis O. Hætta

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi:

Márjá Liissá Partapuoli, jođiheadji
Jørn Are Gaski, nubbinjođiheadji
Piera Heaika Muotka
Gunn Anita Jacobsen
Thomas Åhrèn
Niko Valkeapää
Karen Anette Anti
Aili Guttorm
Elisabeth Erke
Kåre Olli
Kjellrun Wilhelmsen
Ann-Elise Finbog
Sandra Márjá West

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi:

Bjørn Inge Mo, jođiheadji
Nora Marie Bransfjell, nubbinjođiheadji
Mathis Nilsen Eira
Sandra A. Eira
Jovna Vars Smuk
Ann Karin Kvernmo
Hans Ole Eira
Anders Somby jr.
John Kappfjell
Arild Pettersen Inga
Arthur Tørfoss
Tor M. Mikkola
Inger Eline Eriksen Fjellgren

Sámedikki dievasčoahkkin - 012/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.03.2019 dii. 09.20.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:
Válgalávdegotti ráva mearriduvvui ovttajienalaččat.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	

DC – Mearrádus:

Plána- ja finánsalávdegoddi:

Cecilie Hansen, jođiheaddji
Ronny Wilhelmsen, nubbinjođiheaddji
Runar Myrnes Balto
Ellinor Marita Jáma
Tor Gunnar Nystad
Nils Mikkelsen Utsi
Anne Henriette Reinås Nilut
Klemet Erland Hætta
Tom Sottinen
Synnøve Søndergaard
Lars Filip Paulsen
Toril Bakken Kåven
Isak Mathis O. Hætta

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi:

Márjá Liissá Partapuoli, jođiheaddji
Jørn Are Gaski, nubbinjođiheaddji
Piera Heaika Muotka
Gunn Anita Jacobsen
Thomas Åhrèn
Niko Valkeapää
Karen Anette Anti
Aili Guttorm
Elisabeth Erke
Kåre Olli
Kjellrun Wilhelmsen
Ann-Elise Finbog
Sandra Márjá West

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi:

Bjørn Inge Mo, jođiheaddji
Nora Marie Bransfjell, nubbinjođiheaddji
Mathis Nilsen Eira
Sandra A. Eira
Jovna Vars Smuk
Ann Karin Kvernmo
Hans Ole Eira
Anders Somby jr.
John Kappfjell

Arild Pettersen Inga
Arthur Tørfoss
Tor M. Mikkola
Inger Eline Eriksen Fjellgren

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.03.2019 dii. 09.25.

Ášši 013/19	Sámedikki dievasčoahkkin	05.03.2019-08.03.2019
-------------	--------------------------	-----------------------

Virgelohpeohcamuš - Inger Eline Eriksen Fjellgren

	Áššennr. 19/635
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti mearrádusárvalus:

Inger Eline Eriksen Fjellgren addo permišuvdna sámediggeáirrasin áigodagas 01.02.18 – 03.10.19.

Sámedikki dievasčoahkkin - 013/19

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.03.2019 dii. 09.25

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 34 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Tom Sottinen, áššejođiheddji	

DC - Mearrádus:

Inger Eline Eriksen Fjellgren addo permišuvdna sámediggeáirrasin áigodagas 01.02.19 – 03.10.19.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 08.03.2019 dii. 09.30.

Ášši 014/19	Sámedikki dievasčoahkkín	05.03.2019-08.03.2019
Ášši 002/19	Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi	19.02.2019-21.02.2019

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2020 čoahkkínplána

	Áššénr. 17/4838
--	--------------------

Mildosat

Evttohusat ja mearkašumit

Dievasčoahkkínjođihangotti mearrádusárvalus:

Sámediggi mearrida čuovvovaš čoahkkínplána jagi 2020 Sámedikki čoahkkimiid várás

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat vuosttas jahkebeali 2020:

- Vahku 8: Guovvamánu 17. – 21. b., lávdegoddečoahkkimat
- Vahku 10: Njukčamánu 2. – 6. b., dievasčoahkkín
- Vahku 21: Miessemánu 25. – 29. b., lávdegoddečoahkkimat
- Vahku 23: Geassemánu 8. - 12. b., dievasčoahkkín

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat nuppi jahkebeali 2020:

- Vahku 39: Čákčamánu 21. – 25. b. lávdegodde- ja dievasčoahkkimat.
- Vahku 47: Skábmamánu 16. – 20. .b., lávdegoddečoahkkimat
- Vahku 49: Skábmamánu 30. b. – Juovlamánu 4. b., dievasčoahkkín

Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegoddi - 002/19

BFOL - Mearrádus:

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álggahus

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi lea meannudan ášši 002 / 19 Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat 2020 čoahkkinplána.

Evttohusat

Evttohus ovddiduvvon Guovddášbellodaga Elisabeth Erke bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) Ann Karin Kvernmo, Anne Henriette Reinås Nilut, Gunn Anita Jacobsen, Niko Valkeapää, Nils Mikkelsen Utsi ja Piera Heaika Muotka, Norgga Sámiid Riikkasearvvi / Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) Márjá-Liissä Partapuoli ja Áarjel-Saemiej Gielh Ingo Meehte Danielsen dorjot:

Evttohus 1:

Evttohuuvvon vahku 39 sirdojuvvo vahku 42.

Evttohus ovddiduvvon Nordkalottfolket Kjellrun Wilhelmsen bokte.

Evttohus 2:

Sámediggi mearrida čuovvovaš čoahkkinplána Sámediggái 2020:s:

Sámedikki lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkimat 2020 vuosttaš jahkebealis:

Vahku 10: njukčamánu 2. – 6. b: lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkin
Vahku 24: geassemánu 8. – 12. b: lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkin

Sámedikki lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkimat 2020 nuppi jahkebealis:

Vahku 39: čakčamánu 21. – 24. b: lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkin
Vahku 49: skábmamánu 20 b. – juovlamánu 4. b: lávdegoddečoahkkimat ja dievasčoahkkin

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat: Sámediggi doarju muđui sámediggeráđi árvalusa.

Sámedikki dievasčoahkkin - 014/19

Evttohus 3 – Áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat Čoahkkinplána 2020

Buot vahkut lágiduvvojit ovttahttojuuvvon lávdegodde- ja dievasčoahkkinvahkkun, nu mot čakčamánu čoahkkin lei.

Vahku 10: njukčamánu 2.–6.b.
Vahku 24: geassemánu 8.–2. b.
Vahku 39: čakčamánu 21.–25.b.
Vahku 49: skábmamánu 30. b.–juovlamánu 4.b.

Evttohus 4 - Áirras Lars Filip Paulsen, Olgeš Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid čoahkkinplána 2020

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat vuosttaš jahkebealis 2020:

Vahku 10: njukčamánu 2. - 6. b., lávdegoddečoahkkimat, ja dievasčoahkkin
Vahku 22: miessemánu 25. - 29. b., lávdegoddečoahkkimat
Vahku 24: geassemánu 8. - 12. b., dievasčoahkkin

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat nuppi jahkebealis 2020:

Vahku 42: golggotmánu 12. - 16. b., lávdegoddečoahkkimat, ja dievasčoahkkin

Vahku 47: skábmamánu 16. – 20. b., lávdegoddečoahkkimat

Vahku 49: skábmamánu 30. b. – juovlamánu 4. b., dievasčoahkkin

Doarjja evttohussii

Áirras Anders Somby Jr., Johttisápmelaččaid listu doarju lávdegotti 1. evttohusa (Evttohus 1).

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.03.2019 dii. 09.30.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 33 čoahkis. Jienasteapmi čađahuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 4 hilgojuvvoi 32 jienain 1 jiena vuostá
- Evttohus 2 hilgojuvvoi 29 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 21 jienain 12 jiena vuostá
- Lávdegotti ráva mearriduvvui 28 jienain 5 jiena vuostá

Evttohus 3 ii ovddiduvvon.

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Elisabeth Erke, áššejođiheaddji	
2	Kjellrun Wilhelmsen	Aili Guttorm
		Piera Heaika Muotka
		Márjá-Liissá Partapuoli
	Kjellrun Wilhelmsen	
3	Lars Filip Paulsen	Piera Heaika Muotka
		Márjá-Liissá Partapuoli
		Ann Karin Kvernmo
	Lars Filip Paulsen	
4	Anders Somby jr.	
	Kjellrun Wilhelmsen, čoahkkinortnegii	
5	Jørn Are Gaski	
6	Ann-Elise Finbog	
7	Arthur Johan Tørfoss	
8	Kjellrun Wilhelmsen	
9	Hans Ole Eira	
10	Jørn Are Gaski	
11	Márjá-Liissá Partapuoli	
12	Kåre Olli	
13	Runar Myrnes Balto	
14	Kjellrun Wilhelmsen	
15	Kurt Wikan	
16	Márjá-Liissá Partapuoli	
17	Elisabeth Erke, áššejođiheaddji	

DC - Mearrádus:

Sámediggi mearrida čuovvovaš čoahkkinplána jagi 2020 Sámedikki čoahkkimiid várás

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat vuosttas jahkebeali 2020:

Vahku 8: Guovvamánu 17. – 21. b., lávdegoddečoahkkimat
Vahku 10: Njukčamánu 2. – 6. b., dievasčoahkkin
Vahku 21: Miessemánu 25. – 29. b., lávdegoddečoahkkimat
Vahku 23: Geassemánu 8. - 12. b., dievasčoahkkin

Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimat nuppi jahkebeali 2020:

Vahku 42: Golgotmánu 12. – 16. b. lávdegodde- ja dievasčoahkkimat.
Vahku 47: Skábmamánu 16. – 20. .b., lávdegoddečoahkkimat
Vahku 49: Skábmamánu 30. b. – Juovlamánu 4. b., dievasčoahkkin

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.03.2019 dii. 10.40.

Vuollaičállit lea lohkan čoahkkingirjji, ja gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrriuvvon mearrádušat leat nu movt Sámediggi mearridii.

Karášjohka, 05.03.2019 - 08.03.2019

Dievasčoahkkinjođihangoddi

Tom Christer Sottinen
jođiheaddji

Tor Gunnar Nystad
nubbinjođiheaddji

Aili Guttorm

Kåre Olli

Thomas Åhren